

Yoowaana

Taayta

Siriintēēt, yēē /kikēēsirē āk wōlēē /kikēēsirēē:
Kisirē :lēbkēēyiintēēt Yoowaana kitaabuuni. Kisir
kiyēē kikāsēē koonyekyii nkit. /Kiisōōtyinē kule
kisirēē Ēfēēsō ām kēnyiitaab 90-96 KK.

Kiyēē mii āriit: Kurubta keey āk kiyēē kimwooy
:Yoowaana nkit, kisirē kitaabuuni sukung'eet
kōōyēnchi :biiko kule Kāārārookiintēēt :Yēesu ānku
lakwataab Yēyiin, sukunyōōr :icheek soboontaab
kibchuulyo yoo keekaasee keey inee (kur. 20:31).
Toowu :kitaabuuni wuu nyēē tyēēn kung'āloolēē
Yēesu kule Ng'ālyoontēēt, nyēē kirōōrōōtunēē
:soboonto ām kibkōōnkōy /kumanaakeeyey kiy
ake tukul. Ibooru mbo :Yoowaana kwōng'uutēk
tukul chēē kiyey :Yēesu āk wōlēē kikwiilta keey
āk Yuutayeek alak choo kimātinyē kāāyēnēēt.
Ng'āloolēē :kurkeetaab 13-17 tilyaanateet nyēē
kiboontēē keey :Yēesu āk rubiikyii āk kiyēē
kimwoochi kwēēmowuunoo /kumānāākēēnāmē.

Kiyēē āmu: Kōōkiimē :Mataayo kule
Kāārārookiintēētaab Yuutayeek :Yēesu, ānkwoorōōru
:Māārkō āk Luuka kule yēchinē :Yēesu Yēyiin
yiisyēēt ānku chii, ikiimē :Yoowaana kule Yēesu
ku Yēyiin ānkwoorōōr yiisyēēnyii āk soboonnyii
tukul kōōyyoong'unēē yooto. Ng'āloolēē :Yoowaana
Yēesu kōōboorunēē kitōōntōyēēn. Kuurē kule
lēbkēēyyēēt, āmnyoontēēt, bēēko, kurkeet, ākiintēēt,
musābiibuut, chamateet āk alak chēē chang'.
Māchē :Yoowaana kule nto ris kiyēē āmu

:kitaabuunek chuut alake choo bo taay ām Kirootyaani Lēēl. Kunyoo, twēchē tukuuk chēē manaang'alaalee :chuut. Nto subak, -mēēyēchinē ng'aleek chēē kiikutwech :siriik chuut alake bo lōkōōywēk chēē kāroomēch. / Kēemwooyē kule imukuulē Yoowaana 3:16 Biibilyaa tukul kuuyu ibooru :kērēywoontooni ng'aleekaab Kiriistō kule, “Kicham :Yēyiin kōōrooni miisin kut kukōōn lakwanyii nyoto akeenke baateey sukung'eet :chii ake tukul nyoo ikoosēē keey lakwanaa mēēbērē mākubot, nteenee mākunyōōr soboontaab kibchuulyo.”

Kichokōōboor :Yēesu wōlēē wuu :Yēyiin

¹ Ām taayta, kimiitē :Ng'ālyoontēēt. Kiboonto keey :Ng'ālyoontoonoo āk Yēyiin. Ki Yēyiin :Ng'ālyoontoonoo,

² ānkiboonto keey āk Yēyiin.

³ /Kikeeyey kiy ake tukul kubununēē inee. Nto kimā inee, nto mānāātōok :kiy ake tukul nyoo ki-ikutook.

⁴ Chōōnēē :soboonto wōlēē mii :inee. Kiyibchi :sobooniitēnyi biiko lēbkēēyyēēt.

⁵ Ikwēnyē :lēbkēēyyoonoo mēēnānēēt, āmālukuyē :mēēnānēēt lēbkēēyyēēt.

⁶ Kichō :chiito ake nyēē kiiyook :Yēyiin. / Kikēēkuurēē chiichoo Yoowaana.

⁷ Kichokōōboorchinē :Yoowaana biiko lēbkēēyyoonoo, sukung'eet kōōyēnchi.

1:2 Toowu. 1:1–2:4; Yoowa. 17:5; Filib. 2:6; 1Yoowa. 1:1-2 **1:3** Yoowa. 1:10; 1Kōōr. 8:6; Kolos. 1:16-17; Ibu. 1:2 **1:4** Yoowa. 5:26; 8:12 **1:6** Mat. 3:1; Māarkō 1:4

8 Kichokōōboorchinē :Yoowaana biiko kurubta keyy āk lēbkēēyyoonoto amēēbērē ki inee :lēbkēēyyoonoo.

9 Kichōōnii :lēbkēēyyoonoo kōōrēēt sukulēbkēēchi chii ake tukul.

10 Kichō :Ng'ālyoontoonoo kōōrēēt nyoo / kikēēyēyē kubununēē inee, nteenee kimēēnkētē :kōōrēēt kule ki ng'oo :inee.

11 Kichō kōōrēēnyii nteenee kitay :biiko kutaach

12 nteenee mii :biiko alake chēē kitaach inee ankookaasee keyy. Kichāmchi bichooto kuyēk lōkōkaab Yēyiin.

13 Mānāāyēk :bichoo lōkōkaab Yēyiin kuu wōloo māktooy :chii leekwa nto kuu yoo sichē :chii leekwa, nteenee Yēyiin nkit :nyēē yēyē bichoo kuyēk lōkōkyii.

14 Kichokuyēk :Ng'ālyoontoonoo chii, kēēming'tē keyy ankeekas wōōyinnyii, wōōyin nyoo nyōōrtooy :wēero nyēē akeenke baateey wōlēē mii kwaan. Kichāmē biich kuchurta ānkiyib manta.

15 Inee :nyoo kyoomtooy :Yoowaana kukuurchinē barak kule, “Inee nyoo kyāāmwooyē kule mākuchō am lētuunyuu nyēē boonto kāāmuukēywēēk kubiira, kuuyu kimii / kumānāākēēsichoo.”

16 /Kikiibēruurēēch acheek tukul kōōliikto kubo chamateet tukul nyēē boontēēnēēch :chiichoo.

17 Kikōōnēēch *:Muusa kiruutēk, kuyibwēēch :Kāārārookiintēēt Yēesu chamateet āk manta.

1:8 Yoowa. 1:20   **1:9** Yoowa. 8:12   **1:10** Yoowa. 17:25   **1:12**
Kala. 3:26; 4:5; Ēfēēs. 1:5; 1Yoowa. 3:1   **1:13** Yoowa. 3:5-6; 1Bēt.
1:23   **1:14** Chuy. 34:6; Kala. 4:4; Filib. 2:7; 1Tēm. 3:16; Ibu. 2:14;
1Yoowa. 4:2; 1:1-3   **1:15** Yoowa. 1:30   **1:17** Chuy. 31:18; Yoowa.
7:19

18 Māmii :chii nyēē kiikukas Yēyiin, nteenee lak-waniitēnyi sālu Yēyiin :nyēē kiikukas. Kiboonto keey Kwaan ānkiikōboorwēēch wōlēē wuu :Yēyiin.

Yēytooyiintēētaab kēēltaab Yēēsu

(Mataayo 3:1-12; Māārko 1:1-8; Luuka 3:1-18)

19 Nto mii bēsyēēt ake kōōyookto :kāāntōōyikaab Yuutayeeek mbo kibkōrōs āk biiko alak choo kibo kōōtaab Laawi kuba wōlēē kimii :Yoowaana boku-teebee kule inee ku ng'oo.

20 Kiichuurta kule, “Mā anii *Kāārārookiintēēt.”

21 Yooto kuteebēē :bichoo kule, “Ara, inyiing' ku *Eliiya?” Kumwooy kule, “Acha.” /Keeteebēē subak kule, “Ara inyiing' ku *wōōrkooyoontonoo bo Yēyiin nyoo king'āloolēē :Muusa.”* Kulē, “Anii mbonō.”

22 Nto mii yoo nanyuun, kumwooy :bichoo kule, “Ānkiimwoowēēch, inyiing' ku ng'oo? Imwoowēēch subokiiboorchii biiko choo kēēyookwēēch. Imāchē bokiibaartiing' kule inyiing' ku ng'oo naas?”

23 Kuwālchi :Yoowaana bichoo kule: Anii nyoo king'āloolēēnoo *Isaaya kumwooyē kule, “Miiitē :kuut nyēē kuuru ām suurkwēēn kule, ‘Ōchuulchi Mokoryoontēēt kēēlto.’ ”

24 Ki Farisaayeeek :bichoo kiyyooktooyiisyē.

25 Kiteebēē :bichoo /kikiyyooktooy Yoowaana kule, “Yoo mā inyiing' Kāārārookiintēēt āmēēbēē inyiing' ku Eliiya, nto ku wōōrkooyoontonoo bo Yēyiin, ām nee yu ibātisāniisyē?”

1:18 Chuy. 33:20; Mat. 11:27; Yoowa. 6:46; 14:8-9; 1Tēm. 6:16; 1Yoowa. 4:12 * 1:21 Kikānyoonu :Yuutayeeek kuchō :wōōrkooyoontēēt nyēē wuu Muusa. Kas Kiruutēk 18:15 āk nyēbo Malaki 4:5. 1:21 Mat. 11:14; Yoowa. 6:14

26 Kuwālchi :Yoowaana bichooto kule, “Ābātisāniisyēē :anii bēēko, nteenee miitē :chii nyēē oboontē keey āmōōnkētē.

27 Inee :nyēē āmiitē āyēytoochinē kēēlto ānku wōō nyēē -māāyēmē mbo kut ārēēkyi kwēyōōnik.”

28 Kiyēyāksēē :ng'aleechu tukul Beetannyyaa ām biitēēt ake nyēbo āynēētaab Yoortaan, wōlēē kimii :Yoowaana kōōbātisāniisyēē.

Mēēnkit :Yēesu nyēbo Yēyiin

29 Yu kāyyēēkunēē, kukas :Yoowaana Yēesu kuchōōnii. Yooto kumwooy kule, “Ong'nyiin *Mēēnkit nyēbo Yēyiin nyēē inēmtooy ng'oōkiswookikaab kōōrēēt.

30 Inee :nyoo kyāāmwooyē kule, ‘Miitē kuchōōnii :chii nyēē boonto kāāmuukēywēēk kubiira, kuuyu kimii :inee /kumānāākēēsichoo.’

31 Kōmāānkētē :anii chiichoo, nteenee kichāābātisānēē biiko bēēko sukōōnkēt :biikaab *Isrāyēēl.”

32 Nto mii yoo, kumwooy :Yoowaana kule: “Kaakas kurēku :Tāmirmiryēētaab Yēyiin nyēē wuu chēēbtuukē ānkōōbutyi Yēesu.

33 Nto kōmēēboorwoo :Yēyiin, nto kōmāānkētē inee. Kōōyookwoo :Yēyiin chāābātisāniisyēē bēēko, kimwoowoo kule, ‘Yoo keekas chii nyēē kēēbutyi :Tāmirmiryēēnyuu, ku nyooto :nyēē mākubātisāniisyēē Tāmirmiryēēt.’

34 Manta kyaakas ng'aleechu ānkāāmwoowook kule Lakwataab Yēyiin :chiichooto.”

1:28 Yoowa. 10:40   1:29 Isa. 53:6-7; Yoowa. 1:36; 1Bēt. 1:19; 1Yoowa. 2:2; Ng'oong'. 5:6   1:30 Yoowa. 1:15   1:32 Māārko 1:10   1:34 Mat. 3:17; 27:54; Yoowa. 1:49; 5:19-23; 10:36; 11:27; 20:31; 5:18; Yēyuut. 9:20

Rubiikaab Yēesu chēbo taayta

35 Yu kāyyēekunēē, kimii :Yoowaana kukēēyyo subak ākoo rubiik āyēēng'.

36 Kumii :Yēesu kumurē yooto, kumwooy :Yoowaana kule, “Ong'nyiin *Mēēnkit nyēbo Yēyiin!”

37 Yu kakas :rubiichoo bo Yoowaana kuu nyooto kubakaakta inee ankurub Yēesu.

38 Kuweech keyy :Yēesu ankuteebee kule, “Ōchēēng'e nee ēē?” Kulēēnchi :bichoo Yēesu, “Iminyē ānō :inyiing' ōō, Kāānēētiintēēt?”

39 Kumwoochi :Yēesu kule, “Okwaa bookas.” Kimii :asiista ang'wan nyēbo kōrrōōn.† Kibeeta keyy wōlēē kiminyē nto yityo, kōōbuurto keyy bēsyoonoto.

40 Akeenke ām bichoo āyēēng' ku Antereeya nyoo ki ng'eetaabkaametiitaab Simōōni.

41 Kiwokucheeng'aat :Antereeya ng'eetaabkaamet Simōōni nto yu nyōōru kumwoochi kule, “Kookeekas Meesaaya.” (Kerkeyy :kaaynaani bo 'Meesaaya' yoo / kakeemwa ām kuutiitaab Kirikiik kule *Kiriistō, (nyēē ng'aabaat) kōōbooru kule Kāārārookiintēēt.)

42 Yooto kuwēēto :Antereeya ng'eetaabkaam Simōōni wōlēē mii :Yēesu. Kōōrōōtoot :Yēesu Simōōni ānkumwooy kule, “Inyiing' ku Simōōni araab Yoowaana nteenee +/- mākēēkuurēēniing' Keefa.” (Ibooru kaaynaani bo 'Keefa' ām

---

1:36 Yoowa. 1:29 † **1:39** Kiyēyiisyēē :Yoowaana kāāyiitiisyēētaab āsiiswēk kurubē nyēbo Rooma. Asiistaab taman ām icheck ku nyēbo ang'wan ām acheek. **1:41** Yoowa. 4:25

kuutiitaab Kirikiik kule Bētērō, nyēē ibooru kule Rwaa.)

Kikuur :Yēesu Filibō ākoo Nāātānnyēēl

⁴³ Yooto kāyyēekunēē, kumach :Yēesu kuwo Kalilaaya. Yu kātuuyēē Filibō kumwoochi kule, “Irubwaa.”

⁴⁴ Kibo :nkinee Filibō *kiriinkēetaab Beetsaayta wōloo kiminyē :Antereeya ākoo Bētērō.

⁴⁵ Kicheeng' :Filibō Nāātānnyēēl nto nyōōru kumwoochinē kule, “Kookeekas Kāārārōokiintonoo king'āloolēē *:Muusa ankung'alaalee nkicheek *:wōōrkooyikaab Yēyiin. Chiichooto ku Yēesu araab Yōōsēēf nyēbo *kiriinkēetaab Nāāsārēēt.”

⁴⁶ Yooto kuteeb :Nāātānnyēēl kule, “Kēēlē nee oō! Mii nkinee :kiy nyēē karaam Nāāsārēēt?” Kumwoochi :Filibō Nāātānnyēēl kule, “Chōō cheekas.”

⁴⁷ Yu kakas :Yēesu Nāātānnyēēl kuchōōnii, kung'alaalee kule, “*Isrāyēēliintēēt nyi nanyuun :nyēē sikēn āmātinyē lembech.”

⁴⁸ Kuteebee :Nāātānnyēēl Yēesu kule, “Kēēnkētēēnoo nee?” Yooto kuwālchi :Yēesu kule, “Kāākāsyiing' *mutiiniit keel kutoombo kukuuring' :Filibō.”

⁴⁹ Yooto kumwooy :Nāātānnyēēl kule, “Kāānēētiintēēt, inyiing' Lakwataab Yēyiin, Bāytooyiintēetaab *Isrāyēēliik.”

⁵⁰ Kumwoochi :Yēesu kule, “!Keechamtaa kuuyu kāāmwoowuung' kule kāākāsyiing' mutiiniit keel.

+Meekas chēē chaang' chēē wōōyēch kusiir chu-
utēchu.

⁵¹ !Kāāmwoowook, +mookas barak kuyootāktōōs.
+Mookas kurēkyoo anii *Wēritaab Chii,
:malayikaanikaab Yēyiin ānkuloong'tooy.”

2

Kiitaab kwōng'uut nyēbo taay nyēē kiyey :Yēesu

¹⁻² Ām bēsyēētaab sōmōk kuchakee yooto,
kimii :saakweetaab kooyēēy nyēē / kikeeyeyee
saang'taab Kaana ām Kalilaaya. Kimii :Yēesu
saakwaanaata āk kaamet kuboonto keyy
rubiikyii.

³ Kikyaam saakweet nto mii kwēēn āk kwēēn,
kurār *:tifaayiiik. Kumwoochi :kaamet Yēesu kule,
“Kāmēēkuboonto naas :bichu tifaayiiik.”

⁴ Kumwoochi :Yēesu kaamet kule, “Imāchēēnoo
nee? Ntēē mānāyityiin asiisnyuu.”

⁵ Kuwēēkyi keyy :kaamet motwoorik
ānkumwoochi kule, “Oyey kiyēē mācumwoowook.”

⁶ Ām ātēbuutēkaab Yuutayeek, kimii :ntasimny-
eet nyēē / kikiitiliilēē keyy. Kurubta keyy āk
yooto, kimii :tērēēnik lo chēbo bēēko. Kiyibē :tērēēt
akeenke bēēko chēē kiimuuchē kuyit liitaanik 80.

⁷ Yooto kumwoochi :Yēesu motwoorik kule,
“Onyit bēēko tērēēnichoo.” Koonyit :motwoori-
choo bēēko tērēēnichoo kule bak.

⁸ Nto yityo kumwoochi kule, “Oram bēēchooto
alak ānkōōyibchi chiito nyoo iyyoonkyinē saak-
weet.” Kurub :motwoorichoo kuu nyooto.

9 Nto bēre :boontoonoo kuchamcham, koolat miisin kuuyu kikiikuweek kuyēk tifaayiin. Kimēenkētē :boontoonoo wōlēē kikwoonēē :tifaayiichaa nteenee kiinkēt :motwoorichoo wōlēē kirāmēē bēeko. Kukuur :chiichoo saanteet kuwo komos

10 ānkumwoochi kule, “Ikooytooy :biiko kwaak tifaayiik choo kāroomēch yoo toowu :saakweet, nto yoo wuu nyēē kābiyoong'iis :biiko / kēēyib choo tāytāy. Ntēē siikonor :inyiing' tifaayiik chēē ānyinyēch miisin ānkuchēēkoochi biiko kumii :saakweet wokubēku?”

11 Ng'ālyoontēētaab kwōng'uut :nyiitēnyi nyēbo taay kuyey :Yēesu ānkiyēyāksēē saang'taab Kaana ām Kalilaaya. Yotoo nanyuun, kōōboorunēē :Yēesu wōōyinnyii ng'aleechaata ankookaasee keyy :rubiikyii.

12 Yu kāākubēk nanyuun, kuwo :Yēesu Kaabernaam, kuboontootē keyy kaamet, mbo ng'eetaabkaamet ākoo rubiikyii. Kibēēni wōlooto bēsyōōs chēē ng'ēri.

Nyēbo taayta kukwetee :Yēesu biiko biiwuutaab Kōōtaab Yēyiin

13 Yu kaakuriik *:Saakweetaab Keeytaayeet nyēbo Yuutayeek, kuwo :Yēesu Yēērusālēm.

14 Yu kayit wōlooto, kukas biiko ām biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin kwooltooy tuuka, kēēchiirēk āk chēēbtuukēēnik. Kimii :nkicheek chēē kiwālāng'tooy beesaanik.

2:11 Yoowa. 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; Yēyuut. 2:22; Room. 15:19 2:12 Mat. 4:13 2:13 Chuy. 12:1-14; Yoowa. 6:4; 11:55; 12:1, 12

15 Yooto, kōōkwoor :Yēesu bōrōōk kuyey musyāritiit kukwetee kēēchiirēk āk tuuka tukul chēē kimii yooto. Nto yityo, kululukto beesaanikaab bichoo ankootyeel meesoosyek-waa.

16 Kimwoochi biiko choo kyooltooy chēēbtuukēēnik kule, “Ōnēmuneē yu tukuuchu! Ām nee yu kyooweech Kōōtaab Baaba kuyēk wōlēē /kyooltooyiisyē?”

17 Yu kakas :rubiikyii ng'aleechaa, koosoot yoo mwooyē ām siruutēkaab Yēyiin kule, “Iwoong'too :chamateet nyēē āboontēē Kōōng'uung'.”†

18 Kuwāl :kāāntōōyikaab Yuutayeek kule, “Ng'oo :nyēē kākōōning' kāāmuukēywēēk ikwetee biiko kōyi bo Yēyiin? Nto subak, ng'ālyoo nee nyēbo kwōng'uut nyēē imuuchē iyey iboorunēē kule iboontē kāāmuukēy?”

19 Kuwālchi :Yēesu kule, “Ōturbuub kōyi bo Yēyiin ānku +maateechee :anii bēsyōōsyēk sōmōk.”

20 Kukētyi :bichoo Yēesu kule, “Kiyib :kōyi bo Yēyiin kēnyiisyēk artam āk lo sukuteechakay. Imwooyē :inyiing' kule +meetechee bēsyōōsyēk sōmōk?”

21 Nteenee king'āloolēē :Yēesu bōōrnyii nkit mēēbērē *Kōōtaab Yēyiin.

22 Nto yu /kabokiing'eetee Yēesu meet lētuunoo, kusēw :rubiikyii kule kikiikumwooy :Yēesu ng'aleechaa. Yooto nanyuun, kōōyēnchi :rubiichoo siruutēkaab Yēyiin āk kiyēē kimwooyē :Yēesu.

23 Kuyey :Yēesu ng'al chēē chaang' chēbo

2:16 Luuka 2:49 † **2:17** Tyēēn. 69:9 **2:19** Määrkō 14:58; 15:29; Yēyuut. 6:14 **2:22** Luuka 24:6-8, 27; Yoowa. 12:16; 14:26; 20:9

kwōng'uut kumii saakwaanaa bo Keeytaayeet
ām Yēērusālēm. Yoto kōōyēnchi inee :biiko chēē
chaang'.

²⁴ Ānkoo kiwuu nyotoo, manaachamta :Yēesu
bichoo kuuyu kiinkētē wōlēē wuu :chiito ake tukul

²⁵ āmēēbērē kimāchē / kēēmwoochi wōlēē wuu
:chiito.

3

Yēesu ākoo Nikōtēēmō

¹ Kimii :kāantōōyiintēēt ake nyēē ki *Fārisooyiin
nyēē kibo *kōōkwēetaab Yuutayeek nyēē /
kikēēkuurēē Nikōtēēmō.

² Kiwo :chiichoo bēsyēēt ake kwēēmooy wōlēē
kimii :Yēesu ānkumwoochi kule, “Boontēēt, ki-
inkētē kule inyiing' kānēētiintēēt nyēē kiyooku-
ung' :Yēyiin. Māmii :chii nyēē imuuchē kuyey
ng'al chēbo kwōng'uut kuu yoo iyēyē :inyiing', yoo
mēēbērē boonto kāāmuukēywēēkaab :Yēyiin.”

³ Kuwālchi :Yēesu kule, “!Kāāmwoowuung', māmii
:chii nyēē makukas bāytooyiisyēētaab Yēyiin yoo /
mānāākēēsich subak.”

⁴ Yoto kumwooy :Nikōtēēmō kule, “So, /kēēsichē
kule nee subak chii nyēē kiikuwōōyit? Mākyo
kōōwut mooyēētaab kaamet /ānkēēsich subak.”

⁵ Kulēēnchi :Yēesu, “!Kāāmwoowuung', māmii :chii
nyēē iwutē Kaab Yēyiin yoo / mānāākēēsich ām
bēēko* āk Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

2:23 Yoowa. 2:11; 4:41, 53; 7:31; 8:30; 10:42; 11:45; 12:11, 42 **3:1**
Yoowa. 7:50; 19:39 **3:2** Māarkō 12:14; Yoowa. 2:11 **3:3**
Yoowa. 1:13 * **3:5** Imuuchāktōōs kōōbooru :ng'ālyoontooni bo
'bēēko' 'sichēētaab leekwa' kuuyu intōōwu :kwootēēk nto ikēērē
:leekweet. Kōōsōōtyēēchinē :biiko alake kule ibooru :ng'ālyoontooni
'batisaneet'.

6 Sichē chiito :kwaan āk kaamet, nteenee yoo sukuyēk lakwataab Yēyiin kusichē :Tāmirmiryēēt.

7 -Meekany kunaming' kuut yoo kāāmwoowuung' kule, 'Māchāktōōs /kēēsich chii subak.'

8 Wusē :yoomeet amēēnkētē :chii wōlēē chōōnēē nto wōlēē wēētii. Wuu nyooto wōlēē siktooy :Tāmirmiryēētaab Yēyiin chiito."

9 Kuteeb :Nikōtēēmō kule, "Yēyāktōōs :yooto kule nee?"

10 Kuwālchi :Yēesu kule, "Iyēku oob kāānēētiin am kōōrēētaab *Isrāyēēl, so, -mēēnkētē ng'aleechu?"

11 Ānkētē kiyēē āmiitē amwoowuung', ānkāāraru kiyēē kyaakas. Ānkoo kuwuu nyooto, -mōōchāmē ng'aleekyuu.

12 Kwāāmwoowook ng'aleekaab kōōrooni, amōōyēnwoo. Kunyi ii, omuuchē raat kule nee oyēnchi ng'al chēē rubtooy keey āk Kaab Yēyiin?

13 Māmii :chii am kōōrooni nyēē kiikuwo Kaab Yēyiin, nteenee *Wēritaab Chii nkit :nyēē kichōōnēē wōloto.

14 Kuu yoo kiitōrōōrchinē *:Muusa barak eereenaanaa† am suurkwēēn, am kēēlto nyēē wuu nyooto, +/mākiitōrōōr Wēritaab Chii,

15 si yoo keekaaseenaa keey :chii kunyōōru *so-boontaab kibchuulyo."

Soboontaab kibchuulyo

16 Kicham :Yēyiin kōōrooni miisin kut kukōōn lakwanyii nyooto akeenke baateey

---

3:6 Yoowa. 6:63   3:11 Yoowa. 3:32; 8:26   3:12 Yoowa. 14:1-5
 3:13 Tān. 7:13-14   † 3:14 /Kikēeyēwunēē eereenaanaa karneet.
 Yu kēērōōtoot :biiko kiyoo, kusobcho.   3:14 Kāāyit. 21:9; Yoowa.
 12:32-34   3:15 Yoowa. 20:31

sukung'eet :chii ake tukul nyoo ikoosēē keey lakwanaa mēēbērē mākubot, nteenee mākunyōōr *soboontaab kibchuulyo.

¹⁷ Kimēeyooku :Yēyiin lakwanyii chokooruusta biiko nteenee chokooraraach.

¹⁸ -/ Mākiiruustooy chii nyoo keekaasee keey lakwanaa. Nteenee iruustaayaat :nyoo -mēēkoosēē keey, kuuyu kitay kookaasee keey lakwani akeenke baateey bo Yēyiin.

¹⁹ Nto yoo / sikiiruusta chii kumii kule: Ki-ikuchō :lēbkēyyēēt kōōrēēt, nteenee kucham :bi-iko mēēnānēēt kubo ng'ōōkisto nyēē yēyē.

²⁰ Chii ake tukul nyoo yēyē ng'ōōkisto kuwēchē lēbkēyyēēt kuuyu imuuchē kutook :ng'ōōkisnyii.

²¹ Nteenee chiito nyoo yēyē ng'aleekaab manta, kuchōonii wōlēē mii :lēbkēyyēēt sukutook kule kiyēē yēyē, kuwuu wōlēē māktooy :Yēyiin.

Māchāktōōs kutōrōriit :Kāārārookiintēēt

²² Yu kang'eetee :Yēesu ākoo rubiikyii Yēērusālēēm bokubēēnyoot yēēmēētaab Yuuteeya ānkubātisāniis.

²³ Kimii :nkinee Yoowaana kubātisāniisyē ām yēē /kikēēkuurēē Aynoon yēē kilēēkitēē Salim wōloo ki chaang' :bēēko. Kibēētii :biiko kwaak wōlooto / bokēēbātisānē.

²⁴ (Kiyēyāktōōs :ng'aleechu kutoombo /keekerta Yoowaana kāābrātiisyō.)

²⁵ Kikwiilē keey :rubiik alake chēbo Yoowaana ākoo Yuutāyiintēēt ake kubo ntāsimuutēkaab

kāātīlīlēēt kurubta keey ākoo ātēbuutēkaab Yuutayeeek.

²⁶ Kunyoo, kubēēchi :rubiichooto Yoowaana ānkumwoochi kule, “Kāānēētiintēēt, tēēsōōtē chiichoo kyōōboontē keey ām biitēēt ake nyēbo āynēētaab Yoortaan, chiichoo 'kiing'ālōolēē? Mii :chiichooto kōōbātisāniisyē kuu nyiitēnyi, ānkāākōōwuuyēēnēēch biiko tukul.”

²⁷ Kuwālchi :Yoowaana kule, “Māmii :chii nyēē nyōōru kiy yoo mānāākōōkoochi :Yēyiin.

²⁸ Kyōōkāsē āmwooyē nkityō kule, ‘Anii mbonō *:Kāārārookiintēēt, nteenee kisimāntōōwu ām inee.’

²⁹ Ām saakweetaab kooyēēyto, bo :murereet saanteet. Nteenee kāng'iisyē :choorweetaab saantaanaa ām kaab kooyēēy nto yoo kāsē kung'ālōoloonu :choorweenyii kung'erēchē. Kunyi kaakuchurta :ng'erekweekyuu.

³⁰ Māchāktōōs kutōrōriit :Kāārārookiintēēt ānkāārēku :anii.”

Chiitaab kibkōōnkōy

³¹ Boonto :chii nyoo chōōnēē kibkōōnkōy kāāmuukēywēēk kubiir chii ake tukul. Nto nyoo bo ng'wēny kubo kōōrooni ānkung'ālōolē ng'aleek chēē rubtooy keey āk ng'wēnyuuni. Wōō :nyoo bo kibkōōnkōy kubiir chii ake tukul.

³² Mwoowu :chiichoo bo kibkōōnkōy kiyēē ki-ikukasee koonyekyii āk yīitiikyii, -/āmākēēkāsyinē ng'aleechaa.

³³ Nto nyoo kāsyinē ng'aleekyii kōōkiimē kule bo man :Yēyiin.

³⁴ Mwoowu :chiichoo / kikiyookunēē kibkōōnkōy ng'aleekaab Yēyiin, kuuyu ikoochinē :Yēyiin Tāmirmiryēēnyii kuyem.

³⁵ Chāmē :Yēyiin lakwanyii ānkiikurōōbchi kiy ake tukul.

³⁶ Chii nyoo ikoosēē keey lakwanaa kunyōōru *soboontaab kibchuulyo. Nto nyoo māchāmē, mākōōng'woonchi :Yēyiin nyēē mānyōōru soboonoo.

4

*Kiiboorchi keey :Kāārārookiintēēt *Samaaryay-
eek*

¹ Nto mii yoo, kukas *:Farisaayeeek kule kimii :Yēēsu kōōyumē ānkōōbātisānē biiko chēē chaang' kubiir Yoowaana.

² Kubooyiit man manebatisan :Yēēsu chii, nteenee ki rubiikyii :chēē kiibātisāniisyē.

³ Yu kakas :Yēēsu kule kāākōōnkēt :Farisaayeeek ng'aleechaa, kung'eetee Yuuteeya ānkutākyi keey Kalilaaya.

⁴ Nteenee ki ākoy kumur kōōrēētaab *Samaaryaa.

⁵ Kumii Samaaryaa, kuba ākoy *kiriinkēēt ake nyēē / kikēēkuurēē Sikaar yēē kilēēkitēē mbaraanaa kiikoochinē :Yāākōōbō wērinyii Yōōsēēf.

⁶ Kimii :riibkēētaab Yāākōōbō yooto. Kuyitē :Yēēsu riibkoonoo, kikiikuriikta :asiista taman āk āyēēng', * kōōbuur ng'wēny, kuuyu kikiikuchaas.

3:35 Mat. 11:27; 28:18; Yoowa. 5:20; 10:17; 13:3; 14:10; 17:2 **3:36**
Yoowa. 3:16 **4:2** Yoowa. 3:22 **4:5** Toowu. 33:14; 48:22

* **4:6** Kiyēyiisyēē :Yoowaana kāāyiitiisyēētaab āsiiswēk kurubē nyēbo Rooma. Asiistaab lo ām icheek ku asiistaab taman āk āyēēng' ām acheek.

⁷ Yooto kuchō :koorkēēt ake nyēbo *Samaaryaa. Kumwoochi :Yēesu koorkoonoo kule, “Ikōōnoo bēeko ayye.”

⁸ Kikiikuba :rubiikyii bokwaal āmiik ām kiri-inkoonoo.

⁹ Kumwoochi :koorkoonoo Yēesu kule, “Āyēku anii chēēbsāmooryāyiin, iyēku :inyiing' Yuutāyiin. So, imuuchāktōōs kule nee ārāmuung' bēy?” Kimwooy :koorkoonoo kuu nyooto kuuyu kimākāsyiintōōs :Yuutayeek āk *Samaaryayeek.

¹⁰ Kuwālchi :Yēesu kule, “Nto 'kēēnkētē kiyēē kōōnu :Yēyiin, ānkiinkētē chiichi soomiing' bēy, nto 'kēēmwoochinē kukōōning' bēēkaab soboon.”

¹¹ Kumwoochi :koorkoonoo Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, irāmēē nee bēēchoo -āmēēboontē terekyeet. Nto subak, kooy :riibkēēt. Kunyi ii, inyōōrchinē ānō :inyiing' bēēchooto bo soboon?”

¹² Kikōōnēēch :kuuko acheek Yāākōbō riibkooni. Kiyyēē :inee bēēkaab riibkooni āk lōkōkyii ku-boonto keey boroobikyii. Imāchē iyib keey :inyiing' kule ibiirē Yāākōbō?”

¹³ Yooto kuwālchi :Yēesu kule, “Āmē :melelta subak chii ake tukul nyēē yyēē bēēkaab riibkooni,

¹⁴ nto nyoo kayye bēeko chēē ākoochinē :anii, mākoy kwaam nyoo :melelta subak. Mākukoosunēē chiichoo :bēēkaab soboon ākookoy.”

¹⁵ Kumwoochi :koorkoonoo Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, ānkiikōōnoo bēēchooto oō, lēyyē, simaama :melelta subak, amatachaaram bēy.”

¹⁶ Kumwoochi :Yēesu kule, “Wēēkuur saanteeng'uung' ankookwaante keey ākoy yu.”

17 Kuwālchi :koorkoonoo Yēesu kule, “-Māāboontē :anii saannyya.” Kumwoochi :Yēesu kule, “Man. -Mēēboontē saannyya.

18 Kiikoomutiing' :murēnik muutu, āmā saanteeng'uung' mbo :chiichoo ōboontē keey kuu nyi. Man :kiyēē 'keemwaay.”

19 Yooto, kumwoochi :koorkoonoo Yēesu kule, “Ntēē iyēku wōōrkooyoo!

20 Kikutunkyinēē mbo :kuuko Yēyiin lekemaani. Ām nee sōōmwooyē :akweek Yuutayeek kule wōlēē yemaat /kēēkutunkyinēē Yēyiin ku Yēērusālēm?”

21 Kimwoochi :Yēesu kule, “Kas kiyēē āmwooyē, makuyit :bēsyēēt nyēē mākooy kukutunkyinēē :biiko Baaba Yēyiin lekemaani nto ku Yēērusālēm.

22 Ōkutunkyinē :akweek Samaaryayeek kiyēē -mōōnkētē, nto acheek kiinkētē kiyēē kēēkutunkyinē kuuyu bununēē :kaararaacheet Yuutayeek.

23 Nteenee makuyit :bēsyēēt, ankookuyit mbo kēny, yēē mākukutunkyinē :biiko Baaba ām Tāmirmiryēēt āk manta. Biiko chēē sooyē kuu nyooto chēē mächē :Baaba.

24 Yēyiin ku tāmirmiryō. Kunyoo mächāktōōs / kēēkutunkyinē ām Tāmirmiryēēt āk manta.”

25 Kumwooy :koorkoonoo kule, “Ānkētē kule mākuchō *:Kāārārookiintēēt, nto yoo kächō, māköōboorwēēch kiy ake tukul.”

26 Kuwālchi :Yēesu kule, “Ntēē nyiitēnyi

4:19 Kiruu. 18:18; Mat. 21:11, 46; Yoowa. 9:17   4:20 Kiruu. 12:5-14   4:22 Room. 9:4   4:24 Yoowa. 3:3-8; Yēyuut. 2:11; 10:44-46; 2Kōōr. 3:17; Filib. 3:3   4:25 Luuka 22:67; Yoowa. 1:41; 7:26, 31; 10:24; 11:27

ng'ālooluung'!"

²⁷ Ām āsiiswēchooto kōōyēew :rubiikaab Yēesu. Kiilat miisin kukas kumii kung'āloolē :Yēesu āk koorko. Nteenee māmii :nyēē kikany kuteebee koorkoonoo kule, “Imāchē nee?” nto kulēenchi Yēesu, “Ōmwooyē nee āk koorkooni?”

²⁸ Kubakaakta :koorkoonoo tērēetaab bēeko ankooyeey areet akeenke ākoy kiriing' ānkumwoochi biiko ām wōlooto kule,

²⁹ “Biikyoo, ankookwaa bookas chii nyēē kāmwoowo kiy ake tukul nyēē kyaayey! Kut ku mā inee *Kāārārookiintēt?”

³⁰ Kung'eētyo :biikaab kiriinkoonoto ānkutākyi keye wōlēē kimii :Yēesu.

³¹ Kuwētii koorkoonoo, kusaaysaay :rubiik Yēesu kule kwoomiis.

³² Nteenee kumwoochi :Yēesu kule, “Āboontē āmnyoo nyēē -mōōnkētē :akweek.”

³³ Kwaam rubiik mēt ankuteebee keye kule, “Ara mii :chii nyēē kāākuyibchi āmnyoo?”

³⁴ Kumwoochi :Yēesu rubiichooto kule, “Āmnyoontēnyuu ku ayey mākuutēkaab Baaba nyoo kiiyookwoo ānkāāwoong'u yiisyēēt nyēē kimākwoo chaayey.

³⁵ Ōmwooyē sōō nee kule, ‘Kāākung'ēt :ārook ang'wanu / kēēkēsiiis?’ Kāāmwoowook kule, ōrōōtootē mbareenichuut. Kaakuleelakiitu nyēē kaakuyem /keekes.

³⁶ Kāākutoow :kēsiisyēēt kēny / ānkāākiibēruur kēsiintēt. Mii kukēsē āmnyoontēetaab *soboon-

taab kibchuulyo sukung'erech :nyoo choonsē āk nyoo kēsiisyē.

³⁷ Man ng'alyoontoonoo / kēēmwooyē kule, 'Choonē :ake, kukes :ake.'

³⁸ Kāāyooktook bōōkēsiisyē ām mbar nyēē manooyey yiisyō. Kitoowu :alake yiisyēēt nteenee boowaang'te :akweek.”

³⁹ Kicham :biikaab Samaaryaa chēē chaang' ām kiriinkoonoo *Kāārārōokiintēēt, yu kāwokumwoochi :koorkoonoo kiy ake tukul nyēē kimwoochi :Yēesu.

⁴⁰ Nto yu kabokukwa :bichoo bo Samaaryaa yooto kimii :Yēesu, kusaaysaay Yēesu kōōbuurto keyy icheek. Kucham :Yēesu kōōbuur wōlooto bēsyōōsyēk āyēēng'.

⁴¹ Kiikaasee keyy :biiko alake subak chēē chaang' inee kubo kiyēē kimwooy.

⁴² Kimwoochi :bichoo koorkoonoo kule, “Mēēbērē kakiikaasee keyy Yēesu kuuyu 'kēēmwoowēēch, nteenee kuuyu kaakeekas :acheek nkit kiyēē mwooyē. Kāākiinkēt kule inee ku Kāārārōokiintēēt man nyēbo biiko tukul.”

Kiisoob :Yēesu wēritaab kāāntōōyiin

⁴³ Nto yu kāākubēēni :Yēesu wōlooto bēsyōōs āyēēng', kutas taay āk baannyii ākoy Kalilaaya.

⁴⁴ Mānāāwokuminy :Yēesu kiriinkēēng'waa Nāāsārēēt kuuyu kikiikumwooy :inee nkit kule, -/ mākēēkoonyitē *wōōrkooyoontēētaab Yēyiin ām kōōrēēnyii.

⁴⁵ Nto yu kayit Kalilaaya, kutorooch :biiko kuuyu kikiikukas :icheek kiyēē kiyey :Yēesu ām

Yēerusālēēm yoo kibēētii bokwoomē saakwaanaa bo Keeytaayeet.

⁴⁶ Nto mii yoo kuwo kiriinkēētaab Kaana wōloo kiwēechēē bēēko kuyēk tifaayiik. Kimii :kāāntōōyiintēēt ake kaab bāytooyiintēēt ām kiriinkēētaab Kaabernaam nyēē kiboonto wērinyii nyēē kimnyoonē.

⁴⁷ Yu kawokukas :kāāntōōyiintonoo kule kāākuchōōnēē :Yēesu Yuuteeya, wokusaaysaay kuchō Kaabernaam chokōōsoobchi wērinyii nyēē ki lalaat miisin.

⁴⁸ Yu kayit, kumwooy :Yēesu kule, “Ām nee yu māchē :biiko alake ayey kiy nyēbo kwōng'uut nto iyēnchinē ng'aleekyuu?”

⁴⁹ Kumwoochi :kāāntōōyiintonoo Yēesu kule, “Keebe oō, mokoryoontēēt, kumanaang'et :leekweet.”

⁵⁰ Yooto kuwālchi :Yēesu kule, “Wēēchi keey kaa, kāākusob :lakwang'uung'.” Kiiyēnchi :chiichoo kiyēē kimwoochi :Yēesu.

⁵¹ Nto lētuunoo kumii :kāāntōōyiintonoo kōōyēēyē, kutuuyēē motwoorikyii kēēlto. Kumwoochi :choo kule, “Kāākusob :wēring'uung'!”

⁵² Kuteebēē :kāāntōōyiintonoo bichooto kule, “Ko tyaa :asiista kukāykāyīitu :wēēriit?” / Kēēlēnchi, “Kō asiista akeenke lang'at kosolēny.”†

⁵³ Kusēw :kwaan kule kō tēē yooto :asiista kumwoochinē :Yēesu kule, kāākusob :leekweet. Kunyoo, kiikaasee keey :chiichoo āk kanyii tukul

---

4:46 Yoowa. 2:1-11   **4:48** Mat. 12:38-39; Māarkō 8:11-12; Luuka 11:29; Yoowa. 6:30   † **4:52** Kiyēyiisyēē :Yoowaana kāāyiitiisyēētaab āsiiswēk kurubē nyēbo Rooma. Asiistaab tisab ām icheck ku asiistaab akeenke ām acheek.

Yēesu.

⁵⁴ Ki kwōng'luutyēētaab āyēēng' :nyiitēny kuyēyē :Yēesu kuchakee kēyēēwunēē Yuuteeya kuchō Kalilaaya.

5

Kiisooob :Yēesu chii ām Kibōōytaab Beteesta

¹ Kuwo :Yēesu lētuunoo Yēerusālēm wōlēē kimii kuyēyēē :Yuutayeek saakweet.

² Kimii :kibōōyto ake nyēē kilēēkitēē yēbo Oree-taab Kēēchiirēk nyēē kikiimuut :kēēlwookik muutu chēē kitinyē wuurwēēt. /Kēēkuurē yooto ām kuuti-itaab Yuutayeek kule Beteesta.

³ Kimii :biiko chēē kimnyoontōs chēē kimurēē keey ng'wēny ām kēryōōsyēchooto. Kikōryootiin :alake, kusōnkōchootiin alake āk chēē kichunku-tootiin.*

⁵ Kikiikusyēn :akeenke ām bichoo kēnyiisyēk so-som āk sisiit.

⁶ Yu kakas :Yēesu chiichooto kukārintit ām yooto kōōnkēt kule kikiikusyēn kēnyiisyēk chēē chang'. Kuteebēe chiichooto kule, “Imāchē isob?”

⁷ Kuwālchi :chiichoo kule, “Mokoryoontēēt, māmii :chii nyēē kawiiira kibōōyoo yoo wērwerē keey :bēeko. Yoo kātāāsyēēmē, kāsimekōōwut :ake kēny.”

4:53 Mat. 8:5-13   **4:53** Yoowa. 2:23   **4:54** Yoowa. 2:11

* **5:3** /Kikēētāsyi ām siruutēk alak ng'aleechu: ānkikānyē kuwērwerē keey :bēeko. /Kikēētāsyi ām siruutēk alak subak kērēywoontēētaab 4: Kicham kurēku :malayikeetaab Yēyiin kibtaman ānkuwērwerē bēeko. Nto chiito nyoo kāsimekōōwut kibōōyoo yoo kawērwerākis :bēechoo, kusobēē bōor ake tukul nyēē kōboonto.

8 Kumwoochi :Yēesu kule, “Ng'eet ankiinam kisyereeng'uung' ānkiwēēsyēt.”

9 Kusob :chiichooto bakeenke. Kinam kisyereenyii ānkuwēēchi keey!

Kikwiil:kāāntōōyikaab Yuutayeek Yēesu

Kuyēyāktōōs :ng'aleechu, ki bēsyēētaab Sabaato.

10 Kunyoo, kumwoochi :kāāntōōyikaab Yuutayeek chiichoo / kākiiisobē kule, “Inkēt kule bēsyēētaab *Sabaato ra? Māchāmuung' :kiruutēkyoo inamaate kisyereet.”

11 Kuwālchi :chiichoo kule, “Chiichoo kēēsooboo :nyēē kāmwoowoo anam kisyereenyuu ānkāāwēēsyēt.”

12 Kuteebee :bichoo kule, “Chii ng'oo :nyooto kāmwoowuung' inam kisyereeng'uung' ānkiwēēsyēt?”

13 Kimēēnkēt :chiichoo /kikiisobē kule ki ng'oo :nyooto, kuuyu kikiikubotyī :Yēesu wōlēē kimii :biiko chēē chaang'.

14 Nto yityo, chokunyōōrchi :Yēesu chiichooto biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin. Kimwoochi kule, “Kēēsob oob? 'Keekas, -mataweeyey ng'ōōki kuuyu imuuchē kuchōōnchiing' :mnyaat.”

15 Kiwokumwoochi :chiichoo kāāntōōyichoo bo Yuutayeek kule Yēesu nyi kiisobē inee.

16 Yooto, kutoow kāāntōōyichoo bo Yuutayeek kuwus Yēesu kuuyu kiisobiis ām bēsyēētaab *Sabaato.

5:9 Māārko 2:10-11   5:9 Māārko 2:27-28; Yoowa. 5:16, 18; 7:21-22; 9:14   5:10 Chuy. 20:8-10; Cherem. 17:21-22   5:13 Mat. 8:18; 13:36; Yoowa. 6:15; 11:54; 12:36   5:14 Mat. 12:45; Yoowa. 8:11; Yāāk. 5:16

17 Kumwoochi :Yēesu kāāntōōyichoo kule, “Tākuyēyiisyē :Baaba anii, kunyoo āyēyiisyē :nkanii.”

18 Kiyey :ng'aleechaata kusyeem :kāāntōōyichoo kubakach Yēesu. Kimāmāchē baateey kubakach kuuyu kiisoobiis ām bēsyēētaab Sabaato, nteenee kuuyu kimwooy kule kwaan :Yēyiin, ng'ālyoo nyēē ibooru kule kii-āyēēchēē keey :inee Yēyiin.

Nyōōrtooy :Leekweet kāāmuukēywēēk wōlēē mii :Kwaan

19 Kunyi, kimwoochi :Yēesu bichoo kule, “! Kāāmwoowook, māyēyēē keey :Leekweet ng'al nkit, nteenee kāsēē Kwaan. Kunyoo, kiyēē yēyē :Kwaan, kuyēyē :nkinee Leekweet kiyooto.

20 Chāmē :Kwaan Lakwanyii ānkōōboorchinē kiy ake tukul nyēē yēyē :inee. Mākōōboorchi mbo tukuuk chēē biirē chēbo ra ankumoolat :akweek tukul ng'aleechaata.

21 Kuu yoo ing'ēētē :Kwaan chii nyoo kaakume ānkōōkoochi soboonto, kōōkoochinē :nkinee Lakwanyii biiko soboonto choo kaakucham kōōkoochi.

22 -Mēētiilchinē :Kwaan chii ng'al. Nteenee kiikōōkoochi Lakwanyii kāāmuukēywēēk tukul kōōtiilchi biiko ng'al,

23 sukung'eet kukoonyit :biiko tukul Leekweet kuu wōloo koonyititooy Kwaan. Nto chii nyoo mākoonyitē Leekweet kumākoonyitē nkinee Kwaan nyoo kiiyooku.

5:18 Yoowa. 1:34; 3:35; 7:1; 8:16, 19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; 17:1-26   **5:19** Yoowa. 1:34   **5:20** Yoowa. 3:35   **5:21** Yoowa. 11:25   **5:22** Yoowa. 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; Yēyuut. 10:42; 1Yoowa. 2:28; Yuuta 14-15   **5:23** Filib. 2:10-11

24 ! Kāāmwoowook, chii nyoo kāsē ng'aleekyuu ānkōōkoosēē keey Baaba nyoo kiiyookwoo, kunyōōru :chiichoo *soboontaab kibchuulyo. Kiikusiirtēē meet ānkunyōōr soboonto nyēē -/ mēekiitiilchinē ng'al.

25 ! Kāāmwoowook, mii kuyitu :bēsyēēt, ankookuyit :bēsyoonoto yēē makukas :biiko choo kiikubootyo kiyēē mwooyē :Lakwataab Yēyiin. Nyōōru soboonto :biiko choo kēēyēnchi ng'aleechaa.

26 Kuu yoo chōōnēē :soboonto wōlēē mii :Kwaan, kiikuyey :Kwaan kuchōōnēē :soboonto wōlēē mii :Leekweet.

27 Kiikōōkoochi :Kwaan kāāmuukēywēēk kōōtiilchi chii ng'al, kuuyu *Wēritaab Chii :inee.

28 -Moolat ng'aleechu. Makuyit :bēsyēēt nyēē makukas :biiko tukul choo kiikubēk kuutiinyuu,

29 nto yoto makukwaanee mbēērōōsyēkwaa. Choo kiikuyey ng'aleek chēē kāroomēch mākunyōōr soboonto nyēē lēēl. Nteenee mākubootyo :choo kiikuyey ng'aleek chēē miyootēch.

30 -Māāyēyēē keey kiy, nteenee ātiilē baateey kiyēē mwoowoo :Baaba ānkubo man, kuuyu -māāyēyē kiyēē āmāchē, nteenee āyēyē kiyēē māchē :nyoo kiiyookwoo.

Tukuuk chēē ibooru kule Lakwataab Yēyiin :Yēesu

31 Nto kaang'alaalee keey, nto kaayey kiy nyēē māchāmē :biiko.

32 Nteenee mii :ake nyēē ng'āloolēēnoo anii ānkāānkētē kule kiyēē mwoowu kurubta keey anii kubo man.

33 !Kyōōyooktē :akweek biiko kuba wōlēē mii :Yoowaana ānkiikumwoowook ng'aleek chēbo man kurubta keey āk anii.

34 -Māāmoong'tēē keey kiyēē mwooyē :biiko kurubta keey āk anii, nteenee āmwooyē kuu nyooto / sikiiraraachaak.

35 Ki nōmōryoo :Yoowaana nyēē kiikoochinē biiko lēbkēēyyēēt ānkyōōng'ērēkyi :akweek lēbkēēyyoonooto kibo bēsyōōs chēē ng'ēri.

36 Nteenee mii :tukuuk chēē nyikiisēch kusiir ng'aleek choo kimwoowu :Yoowaana. Chooto ku tukuukaab kwōng'uut choo kiikōōtōōrwoo :Baaba kule ayey. Ibooru :chooto kule Baaba :nyēē kiyyookwoo.

37 Kiikumwooy :nkinee Baaba wōlēē āwuuyē :anii. Manookas kuutiinyii amanookas eernyii,

38 āmēēbērē kyoanam ng'ālyoontēēnyii kuuyu -mōōyēchinē nyi kiiyooku :inee.

39 Kyoocham ōrōōtootē siruutēk miisin ōbērē tōōs yoo kooyey kuu nyooto +mōōnyōōru *soboontaab kibchuulyo. Ntēē mwoowu :siruutēchuutēchu wōlēē āwuuyē :anii,

40 ānkoo kuwuu nyooto, -mōōchāmē okwaa wōlēē āmiitē sōōnyōōru soboontaab kibchuulyo.

41 -Māāmoong'tēē keey kule kusilo :biiko,

5:34 Yoowa. 1:15, 19, 34   5:36 Yoowa. 4:34; 10:25, 38; 14:10-11; 15:24   5:37 Chuy. 20:19; Kiruu. 4:12   5:38 Mat. 22:29; Yoowa. 16:9   5:39 Luuka 24:27, 44; 2Tēm. 3:15-16; 1Bēt. 1:10-11   5:41 Yoowa. 7:18

⁴² nteenee ānkētōok wōlēē ōwuuyē. Ānkētē kule -mōōboontē chamateetaab Yēyiin ām moonikwook.

⁴³ Kyāāchōō wōlēē ōmiitē ām kaayneetaab Baaba, nteenee otay otaachaa. Nto yoo kāchō :chiito ake ām kaayneenyii nkit, ōchāmē :akweek nyooto.

⁴⁴ Ōmuuchē raat ōyēnwoo kule nee yoo bēre :chii ām akweek nto /kēēsil kusiir yēē kātōōchēēng'ē kusilook :Yēyiin?

⁴⁵ -Moosoot naas kule +maamwaaytaak :anii ām wōlēē mii :Baaba. Nteenee chiito nyēē mwooytook ku *Muusa nyoo ōyēēlchinē ām kāāsōōtēywēēkwook.

⁴⁶ Nto kyōōyēnchi Muusa, nto kōōyēnwoo kuuyu kisir :Muusa ng'aleek kurubta keey āk anii.

⁴⁷ Nteenee yoo -mōōyēnchinē kiyēē kisirē :Muusa ii, ōyēnchi kule nee kiyēē āmwooyē :anii?"

6

Kibay :Yēēsu biiko chēē kikēēytēē kisyēērōōk muut

(Mataayo 14:13-21; Māārkō 6:30-44; Luuka 9:10-17)

¹ Nto mii bēsyēēt ake, kwoochi :Yēēsu komosta nyiin ake bo Tōōliilēētaab Kalilaaya. /Kēēkuurē tōōliiloonoo kaayneet ake kule Tibeerya.

² Yooto koosaab :biiko chēē chaang' sakaramteet kurub inee kuuyu kikiikukas ng'aleek chēbo kwōng'uut chēē kiyēchi :inee biiko choo kimnyoon-tōōs.

5:44 Yoowa. 12:43   **5:46** Kiruu. 18:15, 18; Luuka 24:27, 44;
Yēyuut. 3:22, 26; 7:37; 13:32-33   **5:47** Luuka 16:31   **6:2** Yoowa.
2:23

3 Yu kayit biitooonoto, kootooch āk rubiikyii ākoy lekem ānkuwokōōbuurto ng'wēny.

4 Kikiikuriik yooto :bēsyōōsyēk chēē āmēē :Yuu-tayeek *Saakweetaab Keeeytaayeet.

5 Yu kakas :Yēēsu kukwoonchinē :biiko chēē chaang', kuteebee Filibō kule, “Kēēnyōōrchinē ānō āmiik chēē kēēbāyēē bichu tukul?”

6 Kitēēbēē :Yēēsu Filibō ng'aleehaa buch kutyēmē. Kiinkētē :inee kiyēē kimakuyey.

7 Kuwālchi :Filibō Yēēsu kule, “Ānkoo nto / kakyaalta kiy ake tukul nyēē / kēēboonto, -/ mākēēnyōōru beesaan chēē yēmē kyoolchinēē bichu āmnyoo kisich nyēē kaam.”

8 Kumwooy :Antereeya nyoo ki rubiintēētaab Yēēsu ānkutuubcho āk Simōōni Bētērō kule,

9 “Mii yu :wēero nyēē boonto mukaatiin muut āk *burburiinēk āyēēng' chēē minkēēch, ara yēmē :chooto keebayee bichu tēē chu tukul?”

10 Kumwoochi :Yēēsu rubiikyii kuyey biiko kōōbuur ng'wēny ām yēbo keeweeet. Kimāchē kuyitē :bichu murēnik kisyēērōōk muut.

11 Kunam :Yēēsu mukaatiineehaa ānkubirchi Yēyiin kōōnkōy, nto yityo, /kēēbchēchinoot bichoo. Kiyey nkicheek burburiinēchooto kuu nyooto. Kiyem :biiko tukul.

12 Nto mii yoo, kumwoochi :Yēēsu rubiikyii kule, “Ōruruuch choo kāng'ēt.”

13 Kōōruruuch :rubiik koonyiit kērēboonik taman āk āyēēng'.

14 Yu kabokukas :biiko ng'ālyoontooni bo kwōng'uut kiyey :Yēēsu, kumwooy kule, “Kubooyiit

man, *wōōrkooyoontēētaab Yēyiin :chiichi nyoo / kikēēmwooyē kule mākuchō kōōrēēt.”

15 Kiinkētē :Yēesu kule kimāchē :bichoo bokunam inee kukērchi koong' kuyēk bāytooyiintēēt. Yooto koosikta kuwo lekem.

Kiwēēsyētēē :Yēesu bēēko barak

(Mataayo 14:22-33; Māārko 6:45-52)

16 Yu kāākwiimēn, kurēkto :rubiikaab Yēesu ākoy tōōliil.

17 Kulaany mwēēnkēēt ānkutākyi keey *kiriinkēētaab Kaabernaam. Kināmchi :mēēnānēēt bichoo wōlooto kumāboonto keey Yēesu.

18 Kichō :wusōōnēēt ankusyool bēēko.

19 Yu kikiikuba :rubiichoo ām lōōyinto nyēē kiyitē kiilomiitaanik muut nto ku lo, kukas Yēesu kumii kuwēēsyētoonunēē bēēko barak kutākyinē keey mwēēnkoonoto. Kimuuyo :rubiichoo miisin.

20 Yooto, kumwoochi :Yēesu kule, “-Mōōmuuyē, nto yu anii :nyoo!”

21 Kutaach :rubiik Yēesu kuchō mwēēng'. Yooto, kuchaakta :mwēēnkēēt ākoy sakaramteet wōlēē / kikēēmākyinē wokōōyyoonyēē.

Āmnyoo :Yēesu nyēbo soboonto

22 Yu kāwokuyeech :kōōrēēt, kōōnkēt :biiko choo king'ētunēē komosta nyiin ake bo tōōliiloonoo kule ki mwēēnkēēt akeenke baateey nyēē kimii yooto. Kiinkētē :bichoo kule kimanaabeeta keey :rubiik Yēesu.

23 Yooto, kukwaanee :mwēenkōōsyēk alake *kiriinkēētaab Tibeerya ānkubokōōyyoonyēē yēē kilēēkitēē :yoo kyoomiisyēē :biiko.

24 Bērē kukas :biiko kule kāmēētākumii :Yēesu āk rubiikyii, kulaany mwēenkōōsyēchoo kuba *kiriinkēētaab Kaabernaam bokucheeng'aat Yēesu.

25 Yu kābokunyōōrchi Yēesu wōlooto, kuteebee kule, “Kāānēētiintēēt, 'kēēyitu wōli kutyaa?”

26 Kuwālchi :Yēesu kule, “! Kāāmwoowook, ōchēēng'ootoo kuuyu kwōōbiyoong'iisyē āmēēbērē kuuyu kwookas kāāmuukēywēēkaab Yēyiin.

27 -Mōōbēng'tēē chēēng'sēētaab āmit chēē bēku, nteenee ōnēmchi keey ōchēēng'ē āmnyoontēētaab kibchuulyo. Āmnyoontoonoo ku nyoo kōōnook *:Wēritaab Chii, kuuyu inee :nyēē kiikōōkoochi :Baaba Yēyiin kāāmuukēywēēk kuyey kuu nyooto.”

28 Kuteebee :biiko Yēesu kule, “Ara, kēēyēyē kule nee sikiinēmchi keey yiisyēētaab Yēyiin?”

29 Kuwālchi :Yēesu kule, “/ Kiinēmchi keey yisyyēētaab Yēyiin /kukiikaasee keey chiito nyoo ki-yooku :inee.”

30 Kuteebee :bichooto Yēesu kule, “Kiy nee nyēbo kwōng'uut nyēē +meeyey sikiikaaseeniing' keey?”

31 Kyaam :biikyoo choo kibo kēny maana ām kōōr nyēē suurkwēēn, kuu yoo mwooyē :sir-utēkaab Yēyiin kule, ‘Kiikoochi kwaam āmnyoontēēt nyēē chōōnēē barak.’†”

32 Kumwoochi :Yēesu nanyuun bichoo kule, “! Kāāmwoowook, -moosoot sōō baateey kule

---

6:23 Yoowa. 6:11   6:26 Yoowa. 2:11   6:30 Mat. 12:38; Määrkō 8:11; 13:22; Yoowa. 4:48; 1Kōōr. 1:22   † 6:31 Tyēēnwookik 78:24
6:31 Chuy. 16:4, 15; Kāāyiit. 11:7-9; Neem. 9:15; Tyēēn. 78:24

kikōōnook *:Muusa āmnyoontoonoo kichōōnēē barak, nteenee ōsōōtē kule kōōnook :Baaba āmnyoontēētaab man kuchōōnēē kibkōōnkōy.

33 Āmnyoontēētaab Yēyiin ku nyoo chōōnēē kibkōōnkōy ānkuyibchinē biich soboonto.”

34 Yooto, kumwoochi :bichoo Yēesu kule, “Ikōōnēēch kwaak āmnyoontoonooto.”

35 Kumwooy :Yēesu kule, “Anii :āmnyoontoonooto bo soboon. Moomē :kēmēy chiito nyoo kāchō wōlēē āmiitē. Nto nyoo keekaaseenaa keey kumoomē :melel.

36 Kuu yoo kātāāmwoowook, kookasaa -āmōōkoosēēnoo keey.

37 Chii ake tukul nyoo kākōōno :Baaba, kuyēku nyeenyuu nyēē mākoy akwet bēsyēēt ake.

38 Kyāāchōōnēē kibkōōnkōy sichaayey kiyēē māchē :Baaba nyoo kiiyookwoo mēēbērē kyāāchōōnii chaayey kiyēē āmāchē.

39 Mākwoo :Baaba kule -māāboot chii mbo akeenke ām choo kiikukōōno, nteenee +maang'eet ake tukul bēsyēētaab tabanta.

40 Man, mākyinē :Baaba *soboontaab kibchuu-lyo biiko tukul choo ikoosēēnoo keey.”

41 Yooto kutoow :kāāntōōyikaab Yuutayeek koong'unyng'uuny kuuyu kimwooy :Yēesu kule, inee ku āmnyoontēēt nyēē chōōnēē kibkōōnkōy.

42 Kimwooy :bichoo kule, “So, mā wēritaab Yōōsēēf :chiichi? Ntēē kiinkēt kwaan āk kaamet.

6:34 Yoowa. 4:15   **6:35** Yoowa. 4:13-14; 6:48-58; 7:37   **6:36** Yoowa. 20:29; 16:9   **6:37** Yoowa. 17:2, 24   **6:38** Māārko 14:36; Yoowa. 4:34   **6:39** Yoowa. 10:28; 17:12; 18:9   **6:40** Yoowa. 5:24

Ām nee sukumwooy raat kule chōōnēē :inee kibkōōnkōy?”

⁴³ Kumwoochi :Yēesu bichoo kule, “-Moong'unyng'uuny.

⁴⁴ Māmii :chii nyēē imuuchē kuchō wōlēē āmiitē yoo kāmāyis :Baaba nyoo kiiyookwoo. Yoo kāākuchō, +maang'eetee meet bēsyoonoo bo tabanta.

⁴⁵ /Kikeesir ām siruutēkaab *wōōrkooyikaab Yēyiin kule, ‘Makooneet :Yēyiin biiko tukul.’† Chii nyoo kaakukas kāānēētiisyoonoo ānkusēw, kuchōōnii wōlēē āmiitē.

⁴⁶ Mēebērē kaamwaay yooto kule kiikukas :chii Baaba nteenee anii nkit nyoo āchōōnēē wōlēē mii :inee nyēē kyaakas.

⁴⁷ !Kāāmwoowook, chii ake tukul nyoo ikoosēēnoo keey kuboonto :nyoo kēny *soboontaab kibchuu-lyo.

⁴⁸ Anii :āmnyoontēētaab soboonto.

⁴⁹ Kyaam :biikyoo choo kibo kēny maana ām kōōr nyēē suurkwēēn nteenee kiikubēk :bichoo tukul.

⁵⁰ Nteenee mābotē :chii nyoo kaam āmnyoontooni chōōnēē kibkōōnkōy.

⁵¹ Anii :āmnyoontoonooto chōōnēē kibkōōnkōy. Yoo kaam :chii mākunyōōr soboontaab kibchuu-lyo. +Māākōōnu bōōrnyuu kuyēk āmnyoontēēt nyēē sukōōsoob kōōrēēt.”

⁵² Kiyey :ng'aleechu kukōōrōmiitu :kāāntōōyichoo bo Yuutayeeek miisin. Kimwooy kule, “So, imuuchē kule nee :chiichi kukōōnēēch bōōrnyii kyaam?”

⁵³ Kumwoochi :Yēesu kule, “!Kāāmwoowook, yoo kamoo-am bōōrtaab *Wēritaab Chii ankooyyee korotiikyii, mākoy ōnyōōru soboon.

⁵⁴ Chii nyoo kaam bōōrnyuu ankuyye korotiikyuu, kunyōōru :chiichoo *soboontaab kibchuu-lyo. +Maang'eetee chiichoo meet ām bēsyeēetaab tabanta.

⁵⁵ Āmnyoo nyēbo man :bōōrnyuu ānkubo koomānuut :korotiikyuu.

⁵⁶ Chii nyoo kaam bōōrnyuu ankuyye korotiikyuu, mākunoomnyo āk anii ānkāānoomnyē āk inee.

⁵⁷ Kuu yoo āminyēē kāāmuukēywēēkaab Baaba nyoo kiiyookwoo, mākuminyēē :nkinee chiito nyoo kaam bōōrnyuu kāāmuukēywēēkyuu.

⁵⁸ Anii :āmnyoontoonoto kichōōnēē kibkōōnkōy. Makerkey :āmnyoontoonoo āk nyoo kyoomē :biikyoo choo kibo kēny, ānkoo kyaam, kibēk. Chiito nyoo kaam āmnyoontooni kunyōōru soboontaab kibchuulyo.”

⁵⁹ Kimwooyē :Yēesu ng'aleechaa kumii kōōnēētiisyē ām *kōōtaab saayeet ām Kaabernaam.

Kiichuchuyyee keye :rubiik chēē chaang' wōlēē mii :Yēesu

⁶⁰ Yooto kakas :rubiikaab Yēesu ng'aleechu, kumwooy :wōlēē wōō kule, “Māku nkoolat :ng'aleechu! Ng'oo :nyēē sukoomuuch!”

⁶¹ Kiinkēt :Yēesu kiyēē kimii kōōyīimē rubiik. Yooto, kumwoochi kule, “So, kāyēk kāānākuut :ng'aleekyuu?

⁶² /Keemwa baa, kule nto kookas *Wēritaab Chii kōōyēyē kibkōōnkōy, nto kāwuuyiitu nee?

63 Kōōnu :Tāmirmiryēētaab Yēyiin soboonto nyēē mākōōnu :kāāmwoowook soboonto kuuyu kwoonēē wōlēē mii :Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

64 Ānkoo kuwuu nyooto, mii :alake ām akweek chēē -mēēkoosēēnoo keey.” Kiinkēt :Yēēsu kung'eetee kēny kule ki mbo ng'oo :chēē kimēēkoosēē keey inee ānku ng'oo :nyēē kimakuchaamta inee.

65 Kitas taay :Yēēsu kumwooy kule, “Ki ng'ālyoontoonooto :nyoo kyāāmwooytēē kule, māmii :chii nyēē chōōnii wōlēē āmiitē yoo kāmāyis :Baaba.”

66 Kiichuchuyee keey Yēēsu :biiko chēē chaang' kung'eetee yooto.

67 Yooto kuteebee :Yēēsu rubiichoo ki taman āk āyēēng' kule, “Omāchē :nkakweek obakaakta?”

68 Kuwālchi :Simōōni Bētērō kule, “Keebe ānō oō, Mokoryoontēēt? Ntēē iboontē :inyiing' lōkōōy chēbo soboontaab kibchuulyo.

69 Kiikoosēēniing' keey ānkēēchāmē kule inyiing' *Kāārārōokiintēēt nyēē chōōnēē wōlēē mii :Yēyiin.”

70 Yooto kumwoochi :Yēēsu kule, “Akweek oob rubiik taman āk āyēēng' chēē kyāākwēyook anii? Nteenee mii :nyēē kibrōkōsyoo ām akweek.”

71 Kumwooyē :Yēēsu kuu nyooto, king'āloolēē Yuuta Iskaryoot nyēē kimii wokuchoomtooy inee.

7

Kitāchiin :Yēēsu āk ng'aleekaab mbo

6:63 Yoowa. 3:5-8; 1Kōōr. 15:45; 2Kōōr. 3:6   **6:64** Yoowa. 13:11;
 16:9   **6:65** Yoowa. 6:44   **6:69** Määrkō 8:27-30   **6:69** Määrkō
 1:24   **6:71** Yoowa. 12:4

ng'eetaabkaamet

¹ Yu kāākuyityo, kōōnēētiisyootēē :Yēesu Kalilaaya. Kimāmāchē kuwēēsyētootēē Yuuteeya kuuyu kimāchē :kāāntōōyikaab Yuutayeek kubakach.

² Yooto, kikiikuriik :Yuutayeek kwaam *Saakweetaab Kēryōōsyēk.

³ Kumwoochi mbo :ng'eetaabkaamet Yēesu kule, “Ing'eetee yu ānkiiwē Yuuteeya sukukas rubiikuuk chēbo wōlooto tukuuchu bo kwōng' uut chu iyēyē.

⁴ Māchāktōōs ibooru keey nyēē karaam siitooku. Kunyoo, kany kutookunēē kōōrēēt :ng'aleechu bo kwōng' uut.”

⁵ Kimēēkoosēē keey mbo :ng'eetaabkaamet Yēesu.

⁶ Yooto kumwoochi :Yēesu icheck kule, “Man-aayit :bārooyinnyuu nyēē yemaat nteenee oyeyaate :akweek kiyēē ōmāchē.

⁷ Mā akweek chēē wēchook :biikaab kōōrooni, nteenee wēchoo anii kuuyu āburyoong'tooy icheck kubo rōkōs nyēē yēyē.

⁸ Obe :akweek saakwaanaa kuuyu manaayit :bārooyinnyuu.”

⁹ Yooto kung'ētunēē :Yēesu Kalilaaya.

*Kichuunchuun :Yēesu āk kāāntōōyikaab Yuutay-
eek*

¹⁰ Nto yu kaakuba mbo :ng'eetaabkaamet, kuwaayta keey Yēesu ākoy Yēērusālēm.

7:1 Māārkō 3:6; 6:19; Yoowa. 5:18; 7:19-20, 25; 8:37, 40; 11:53   **7:2** Chuy. 23:16; Laawi. 23:33-43; Kiruu. 16:13-15   **7:5** Yoowa. 16:9

7:6 Yoowa. 2:4   **7:7** Yoowa. 15:18-19

11 Kimii :kāāntōōyikaab Yuutayeek kuchēēng'ēē Yēēsu wōlooto. Kitēēbootē kule, “Mii ānō :chiichoo ōō?”

12-13 Kichoomootē :biiko wōlēē wōō kung'āloolēē Yēēsu kuuyu kiiywēyē kāāntōōyikaab Yuutayeek. Kimwooyē :bichoo alake kule, “Karaam :chiichoo.” Kumwooyē :alake kule, “Buryo, ibērbēērootē biich.”

14 /Kikyaam saakwaanaa nto miitē kwēēn āk kwēēn, kuwo :Yēēsu *Kōōtaab Yēyiin ānkutoow kōōnēētiiis.

15 King'woonchi kāāntōōyikaab Yuutayeek :wōlēē kiinēētitooy :Yēēsu kut kumwooy kule, “Kēēnkētēē nee :nkinee nyi siruutēkaab Yēyiin āmēēbērē kiikusumānchi?”

16 Kumwoochi :Yēēsu bichoo kule, “Ng'aleek chēē ānēētook mēēbērē cheechuu, nteenee kwoonēē wōlēē mii :Yēyiin nyoo kiiyookwoo.

17 Chii nyoo kakwey kuyey kiyēē mächē :Yēyiin, mākōōnkēt yoo kwoonēē :ng'aleekyuu wōlēē mii :Yēyiin, nto cheechuu nkit.

18 Chiito nyoo ng'āloolē ām kāāmuukēywēēkyii, kumächē :nyoo kule /kēēkoonyit. Nteenee āmächē anii kunyōōr koonyit :nyoo kiiyookwoo. Achur-taat ānkāāyyoong'unēē manta.

19 Kikōōnook *:Muusa kiruutēk āmāmii :chii mbo akeenke ām akweek nyēē riibē kiruutēchoo. So, ōmächē ōbākākyyoo nee?”

20 Kumwoochi :biiko kule, “Kiikubunuung' :mēt ēē? So, ng'oo :nyēē mächē kubakachiing'?”

21 Koomiiny :Yēesu mēt ankutas taay kule, “Kyaayey kiy akeenke baateey nyēbo kwōng'uut ām Sabaato. King'woonchook akweek tukul :kiyooto.

22 Mwooyē :siruutēkaab Muusa kule ōmurootānē wēeriik ām bēsyēētaab sisiit. (Kubooyiit man mēebērē Muusa nyēē kimwooyē, nteenee mbo kuukoong' chuut kibo taay.) Kōōnook :yooto ōmurootānē wēeriit ām bēsyēētaab Sabaato yoo / kikēēsichē yēē Sabaato.

23 Kunyoo, yoo ākoo / kiimurootānē wēero bēsyēētaab Sabaato ōtiltooy kiy kisich buch, / simākyiiri kiruutyoonoo bo Muusa ii, kubo nee ōnyēērchoo anii yoo kāāsoob chiito kumukuul ām bēsyēētaab Sabaato?

24 -Mōōtuchinē ng'al buch kukōōkāsunēē saang', nteenee māchāktōōs ōlyēbē ōyyoong'unēē manta.”

Kicham :biiko chuut alake kule Kāārārookiintēēt :Yēesu

25 Kimwooyē :biikaab Yēerusālēm alake kule, “Mā chiichi nyoo /kēmāchē /keebakach?

26 Nto yu inee :nyi mii kung'āloolēē taayeetaab biiko amēebērē mwoochinē :kāāntōōyikyoo kiy.” Kulē :alake “Ara kāākōōnkēt kule *Kāārārookiintēēt :chiichi?”

27 Kumwooyē :chuut alake kule, “Ntēē kiinkētē yēē chōōnēē :chiichi. Nteenee māmii :chii nyēē inkētē bēsyēēt nyoo chōōnēē :Kāārārookiintēēt.”

28 Yooto kumwooy :Yēesu kukas :biiko tukul kule, “Man, kōōlē ōnkētoo ānkōōnkētē subak wōlēē

āchōōnēē? Mēēbērē kyāāchōōnēē keey. Bo man :nyoo kiiyookwoo, āmōōnkētē :akweek inee.

29 Nteenee anii :nyēē ānkētē, kuuyu kyāāchōōnēē wōlooto ānku inee :nyēē kiiyookwoo.”

30 Yu kāmwooy :Yēēsu kuu nyooto, kumach :kāāntōōyikaab Yuutayeek kule kunam nteenee māmii :chii nyēē kitiiny kuuyu kitoombo kuyityiin :wōlēē kiikuchōbto :Yēyiin.

31 Ānkoo kiwuu nyooto, kiikaasee keey :biiko chēē chaang' inee. Kimwooy :bichooto kule, “Ara, yoo kāchō :Kāārārookiintēt, makuyey ng'aleek chēbo kwōng'uut kubiir chēē yēyē :chiichi?”

Kimach :Farisaayek kunam Yēēsu

32 Yu kukas *:Farisaayek ākoo mbo kibkōrōs chēē wōōyēch kuchoomootē :biiko kung'ālōolēē Yēēsu nyēē karaam, kōōyookto riibiikaab Kōōtaab Yēyiin kule bokunam Yēēsu.

33 Kutas taay :Yēēsu kumwooy kule, “+Mākēēboontē keey akweek ām bēsyōōsyēk chēē ng'ēri baateey, nto yoo kāākuyityo, ayeey wōloo mii :nyoo kiiyookwoo.

34 Yooto +moocheeng'aa, nteenee -mōōnyōōrwoo, āmōōmuuchē okwaa wōloo !kāāwē.”

35 Kuteebee keey :kāāntōōyikaab Yuutayeek nkit kule, “So, māchē :chiichi kuwo ānō wōlēē -mābokēēnyōōrchinē :acheek? Ara, mākuwo kōōrōōsyēchoo kiisērēētyi keey :biikyoo wokooneet bichooto?”

36 Ibooru nee :ng'aleechaa kāmwooyē kule,
 '+Moocheeng'aa nteenee -mōōnyōōrwoo
 āmōōmuuchē okwaa wōloo !kāāwē? ”

Mākurōōtunēē chii :bēēkaab soboonto

37 Ām bēsyēētaab lētuut nyēbo saakweet, kuchō
 :Yēēsu ānkukuurchi barak kule, “Chii nyoo āmē
 :melelta, kuchō wōlēē āmiitē.

38 Kuu yoo mwooyē :siruutēkaab Yēyiin kule, chii
 nyoo keekaaseenaa keyy, mākurōōtunēē chiichoo
 :bēēkaab soboonto.”

39 Kumwooyē :Yēēsu kuu nyooto kiibooru
 Tāmirmiryēētaab Yēyiin nyēē nyōōru :chii ake
 tukul nyoo keekaasee keyy inee. /Kimānāākiiyook
 Tāmirmiryēētaab Yēyiin kuuyu /kimānāākiitōrōōr
 Yēēsu.

Kikwaanykwaany biiko :soboontaab Yēēsu

40 Yu kakas :biiko ng'aleechaa kimwooyē
 :Yēēsu, kumwooy :bichooto alake kule, “Man
 wōōrkooyoontoonoo bo Yēyiin :chiichi.”

41 Nto alak kumwooy :choo kule,
 “Kāārārookiintēēt :chiichi.” Kulē :alake, “Buryo!
 Mēēmuuchāksē kuchōōnēē :Kāārārookiintēēt
 Kalilaaya.

42 Mwooyē :siruutēkaab Yēyiin kule mā kuchōōnēē
 :Kāārārookiintēēt kōōtaab *Tāwuti ām *kiriinkēētaab
 Bēētēlēyēēm wōloo kiminyē :Tāwuti.”

43 Kuchuunchuun :biiko kurubta keyy āk Yēēsu.

44 Kimāchē :biiko alake kule kunam Yēēsu, ntee-
 nee māmii :chii mbo nyēē kisyem kunam.

7:37 Laawi. 23:36; Yoowa. 4:10, 14; Ng'oong'. 22:17 **7:39** Yoowa.
 14:16 **7:40** Kiruu. 18:15, 18; Yoowa. 6:14 **7:42** Isa. 11:1; Miika
 5:2; Mat. 20:30-31 **7:44** Yoowa. 7:30

Kiyeet :Nikōtēēmō Yēesu -/makiiruusta

⁴⁵ Yu kāākuyityo nanyuun, kooyeey :riibiichoo kibo Kōōtaab Yēyiin wōlēē kimii :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch āk *Farisaayeek. Yooto kuteebee :choo riibiichoo kule, “So, ntēē kookwaa buch, kāmōōnāmē?”

⁴⁶ Kuwālchi :riibiichoo kule, “Māmii :chii nyēē kiikung'alaal bēsyēēt ake kuu :chiichoo.”

⁴⁷ Kuteebee :Farisaayeek riibiichooto kule, “So, omāchē omwaay kule /kaakiiberbeeraak nkak-week?

⁴⁸ Ara ōnkēt mbo kāāntōōyiin ake tukul nyēē kaakookaasee keyy chiichoo, nto kumii mbo *:Fārisooyiin nyēē kaakucham ng'aleechaata mwooyē :chiichooto?

⁴⁹ Chubootiin :bichu -mēēnkēt kiruutēkaab :Muusa.”

⁵⁰ Am kāāntōōyichoo, kimii :Nikōtēēmō nyoo kiki-iwokukas Yēesu. Kumwoochi :nyoo kāāntōōyichoo kule,

⁵¹ “Kurubta keyy āk kiruutēkyoo, māmii :chii nyēē / kiiruustooy yoo / manaakeekas kiyēē mwooyē :chiichooto nto /kiinkēt kiyēē kaakuyey.”

⁵² / Kēēmwoochi kule, “So, ichōōnēē :nkinyi-ing' Kalilaaya? Weesuman siruutēkaab Yēyiin, +meekas am yooto kule māmii *:wōōrkooyoontō nyēē imuuchē kuchōōnēē Kalilaaya.”

⁵³ Nto mii yoo, kooyeey :chii ake tukul kaa,

8

1 nteenee kuwo :Yēesu ākoy Lekemeetaab *Musēytuuniinēk.

Koorko nyēē kikōchōng'it

² Yu kāwokuyyeech, kumusta :Yēesu kooyeey biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin. Kukwa :biiko ānkōōruruuki keey inee. Kōōbuur :Yēesu ng'wēny ankooneet bichoo.

³ Yooto koomut :kāānēētikaab kiruutēk āk *Farisaayeek koorko nyēē /kikeenyoorta chiito ake ānkōōyyoong'tēē yooto bo taayeetaab Yēesu.

⁴ Kumwoochi :bichoo Yēesu kule, “Kāānēētiintēēt, /kokeenyoorta koorkooni chiito ake.

⁵ Kimwooy *:Muusa ām kiruutēkyoo kule, irooko :chii nyēē wuu nyooto /kēēwiirēē rwoontōōk kume. Kunyoo ii, imwooyē nee :inyiing'?”

⁶ Kimwooyē :bichoo ng'aleechaa kutēchēē Yēesu sukōōyyoong'tēē kōōk. Kuyim :Yēesu ankusir yēbo teng'eek ām moorineenyii.

⁷ Kitēēbēē :bichooto Yēesu ng'aleek kutēē yooto tukul. Kōōtōrōōr keey :Yēesu ānkumwoochi bichoo kule, “Yoo mii ām akweek :nyēē mānāāchoolwookēn, kutoow :nyooto kuwiiree koorkooni rwoontōōk.”

⁸ Yu kāmwooy :Yēesu kuu nyooto, kuyim subak ānkusiriis.

⁹ Yu kabokukas :bichoo ng'aleechaata kimwooyē :Yēesu kubeetaatee akeenke akeenke. Kiba kurook :choo ki yōōsēch kut wokung'ēt :Yēesu nkit āk koorkoonoo kuboonto keey biiko alak.

¹⁰ Yooto kōōtōrōōr keey :Yēesu ankuteebee koorkoonoo kule, “Kaba ānō :biikēy oō, cheebyoos? Māmii mbo :akeenke nyēē kāng'ēt kooruustiing'?”

11 Kuwāl kule, “Māmii mbo :akeenke ōō, Moko-ryoontēēt.” Yooto kumwoochi koorkoonoo kule, “-Māāruustiing' :anii nteenee -mātāwēēchoolwookēn subak.”*

Lēbkēēyyēētaab kōōrēēt :Yēēsu

12 Kitas taay :Yēēsu kumwoochi bichoo kule, “Anii lēbkēēyyēētaab kōōrēēt. Chiito nyoo karub ng'aleekyuu kunyōōru lēbkēēyyēētaab soboonto nyēē māko y kuwēēsyētēē mēēnān.”

13 Kumwoochi *:Farisaayee kule, “Nto yu imiitē ing'āloolēē keey :inyiing' nkit, mābo man :ng'aleekuuk.”

14 Kuwālchi :Yēēsu bichoo kule, “Ānkoo āng'āloolēē keey :anii nkit, kiyēē āmwooyē kubo man kuuyu ānkētē wōlēē kyāāchōōnēē ākoo wōlēē āwēētii. Nteenee -mōōnkētē :akweek.

15 Ōtiilē :akweek ng'al baateey orub kuu wōloo isōōtitooy :biiko, nteenee -māātiilchinē :anii chii ng'al.

16 Nto yoo kāālē ātiilchi chii ng'al, āyyoong'unēē manta kuuyu mēēbērē anii nkit nteenee āboontē keey Baaba nyoo kiiyookwoo.

17 / Kikeesir ām kiruutēkwook kule yoo kaakuroob :biich āyēēnku ng'ālyoo, ku man :kiyooto.

18 Āng'āloolēē keey :anii, nto ake nyēē rōōboo ku Baaba nyoo kiiyookwoo.”

---

* **8:11** Mātinyē :siruutēk alake kērēywēēchu (7:53–8:11). **8:11** Yoowa. 5:14 **8:12** Isa. 49:6; Yoowa. 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Ēfēs. 5:8-14; 1Yoowa. 1:5-7; 2:8 **8:13** Yoowa. 5:31-32 **8:14** Yoowa. 7:28-29 **8:17** Kiruu. 17:6; 19:15; Mat. 18:16 **8:18** Yoowa. 5:36-37; 1Yoowa. 5:9

19 Kuteebee :Farisaayeechaa Yēesu kule, “Mii ānō :kōōn?” Kuwālchi :Yēesu kule, “-Mōōnkētoo anii, āmōōnkētē nkinee Baaba. Nto kyōōnkētoo, nto ōnkētē Baaba.”

20 Kimwooyē :Yēesu ng'aleechu tukul yooto kimii kōōnētē biiko ām yēē kimii :looloonik choo /kikiiruruukyine beesaanik ām *Kōōtaab Yēyiin. Yooto kimāmii mbo :chii nyēē kinam Yēesu kuuyu kimānāyityiin :chōbuutēkaab Yēyiin.

21 Yooto kumwoochi :Yēesu kāāntōōyichoo subak kule, “+Māāwēēchi keey anku +moocheeng'aataa, nteenee +moomeeyte ng'ōōkiswookikwook -āmōōmuuchē obe wōlēē āwēētii :anii.”

22 Kuteebee keey :kāāntōōyichoo kule, “Ibooru nee :chiichi yoo mwooyē kule -mākēēbēētii wōlēē mākuwo :īnee? Ara, makubar keey :chiichi nkit ēē?”

23 Nteenee kitas taay :Yēesu kumwooy kule, “Ōbooyē :akweek ng'wēnyuuni, nteenee āchōōnēē :anii kibkōōnkōy. Nyēēng'woong' :kōōrooni nteenee mā nyeenyuu anii :kōōrooni.

24 Kiyooto nyēē āmwoowook kule +moomeeyte ng'ōōkiswookikwook. Makurataak :ng'ōōkiswookichoo ākoy yoo kookaasee keey kule anii :nyooto.”

25 Kuteebee :bichoo Yēesu kule, “Inyying' ng'oo naas?” Kuwālchi kule, “Nyooto kyāāmwoowunoonwook.†

26 Chaang' :ng'ala chēē kātāāmwoowook ānkāātiilchook ng'al, nteenee bo man :Baaba nyoo

8:19 Yoowa. 5:18   **8:20** Yoowa. 2:4   **8:21** Yoowa. 7:33-34

8:23 Yoowa. 3:31   **8:24** Yoowa. 13:19   † **8:25** Imuuchē

/keeweech mbo kule, “So, manookas kiyēē kāāmwoowook?”

kiiyookwoo. Kiyēē āmwoochinē biiko ku nyēē kyāākāsēē inee.”

²⁷ Kimēēnkēt :bichoo kule kimii :Yēēsu kung'āloolēē Kwaan ām kibkōōnkōy.

²⁸ Yooto nanyuun kumwooy :Yēēsu kule, “Bēsyoonoo otōrōōrē *Wēritaab Chii, ku yooto yēē +mōōnkēt kule anii :nyooto āmāyēyēē keey kiy. Yooto nanyuun yēē +mōōnkēt kule kiyēē āmwooyē ku nyēē kiinēētoo :Baaba.

²⁹ Kēēboontē keey :nyoo kiiyookwoo. Man-aabakaaktaa āng'ētū nkit bēsyēēt ake kuuyu āyēyē ākookoy kiyēē ing'ērēēchē inee.”

Kiiyēnchi :biiko kereeryaanto Yēēsu

³⁰ Yu kāmwooy :Yēēsu kuu nyooto, kōōyēnchi :biiko chēē chaang'.

³¹ Kumwoochi :Yēēsu chooto kiiyēnchinē inee kule, “Yoo kōōkiilchi kiyēē ānēētē, ōyēku man rubi-ikyuu.

³² +Mōōnkēt yooto nanyuun manta anku +/makiityaaktaak.”

*Kinyikisiit :kwiilateetaab kāāntōōyikaab Yuutay-
eek*

³³ Kumwoochi :kāāntōōyichoo Yēēsu kule, “So, nto yu kēēbooyē :acheek *Abraam, āmānāākēyēku motwoor bēsyēēt ake! Kunyi, /kiityaakteech ām nee?”

³⁴ Kuwālchi :Yēēsu kule, “! Kāāmwoowook, motwooriintēetaab ng'ōōkisto :chii nyoo kiikōōtiiny :ng'ōōkisto.

35 Minyē :leekwa kang'waa ākookoy nteenee imōkōnyōōnyoot :motwooriintō.

36 Nto yoo kālē kootyaaktaak :Leekweet otyooktooyāktōōsii kuchurta.

37 Ānkētē sinee kule obooyē :akweek Abraam. Nteenee omāchē obara kuuyu kiyoomcho :mētewookwook nyēē -mēewutē :ng'ālyoontēenyuu.

38 Āng'āloolēē :anii kiyēē kimii kaab Baaba, nto akweek oyēyē kiyēē mwoowook :kōōn.”

39 Kukētyi :bichooto Yēesu kule, “Abraam ku baaba acheek.” Yooto kuwālchi :Yēesu kule, “Nto ki kōōn :Abraam, nto kyōoyēyē kiyēē kiyey.

40 Omāchē :akweek obara ānkoo kāāmwoowook kiyēē bo man nyēē chōōnēē wōlēē mii :Yēyiin, ng'ālyoo nyēē kimēēmuuchē kuyey :Abraam.

41 Oyēyē :akweek yiisyēētaab :kōōn.” Kuwālchi :bichooto Yēesu kule, “Kēēboontē Baaba akeenke, nyooto ku Yēyiin, ānkēyēku lōkōkyii chēbo man.”

42 Yooto kumwoochi :Yēesu bichooto kule, “Nto ki kōōn akweek :Yēyiin nto oĥāmoo kuuyu kyāāchōōnēē wōlēē mii :Yēyiin ānkāāmiitē raat yu. Mānāāchōōnēē keey. Nteenee inee :nyēē kiiyookwoo.

43 -Mōōkāsē kiyēē āmwoowook kuuyu wuu nyēē kyoomaalee tēmēnik yīitiikwook.

44 Kōōn akweek :Kibrōkōsyoontēēt ānkōōrubē kiyēē māchē :inee. Rumiin :inee kung'eetee kēny āmāmii :bēsyēēt nyēē kiikōōyyoong'unēē wōlēē mii :manta kuuyu mātinyē manta. Yoo ibērbēēriisyē, ku cheechii :choo nkit kuuyu, ng'wiin :inee ānku

:mētitaab ng'wiiynaneet tukul.

45 Āmwoowu :anii manta ng'ālyoo :nyēē yēyē simōōyēnwoo.

46 Ara, mii ām akweek :nyēē imuuchē kōōboor kule āboontē :anii ng'ōōkisto? Nto yoo bo man :ng'aleek chēē āmwooyē ii, kwaamaak :nee simōōyēnwoo?

47 Chii nyoo bo :Yēyiin kukāsē ng'aleekyii. Nteenee -mōōkāswoo kuuyu -mōōbooyē Yēyiin.”

48 Yooto kumwoochi :kāāntōōyichoo bo Yuutay-eek Yēesu kule, “Ābērē +mākēēkustooyootiin yoo ka-keemwaay kule inyiing' Sāmooryāyiin ānkiiboontē *tāmirmiryēēt nyēē miyaat.”

49 Kuwālchi :Yēesu kule, “-Māāboontē tāmirmiryēēt nyēē miyaat. Āywēyē Baaba āmōōkoonyitoo anii :akweek.

50 -Māāchēēnkyinē keey :anii koonyit, nteenee mii :nyēē chēēng'woo anku inee :nyēē itiilē kiy ake tukul.

51 Āmwoowook manta kule, mākoy kume :chiito nyoo rubē ng'aleekyuu.”

52 Kumwoochi :bichoo Yēesu kule, “Kāākiinkēt nanyuun man kule iboontē tāmirmiryēēt nyēē miyaat! Kiikume *:Abraam ānkiikubēk *:wōōrkooyikaab Yēyiin ānkiimwooyē kule, nyoo rubē ng'ālyoontēng'uung' mēēbērē makume?

53 Imwooyē :inyiing' kule iwōō kusiir Abraam? Kiikume :inee ānkiikubēk mbo :nkicheek

---

8:44 Toowu. 3:1-5; 1Yoowa. 3:2; 2:4   **8:46** 2Kōōr. 5:21; 1Yoowa. 3:5   **8:47** Yoowa. 10:27; 18:37   **8:48** Māārko 3:21-22; Yoowa. 4:9; 7:20; 10:20   **8:50** Yoowa. 7:18   **8:51** Yoowa. 5:24

wōōrkooyikaab Yēyiin. Isōōtē kule inyiing' ku ng'oo ēē?”

⁵⁴ Yooto kuwālchi :Yēesu kule, “Yoo āmiitē ātōrōōrē keey ku buch. Nteenee nyēē itōrōōroo ku :Baaba nyoo ōbērē :akweek Yēyiintēēng'woong'.

⁵⁵ -Mōōnkētē :akweek Yēyiin, nteenee anii :nyēē ānkētē. Nto kāālē amwaay kule -māānkētē, nto kāāyēku ng'wiin kuu akweek. Nteenee ānkētē inee ānkāāriibē ng'ālyoontēēnyii.

⁵⁶ Kikiikumachaan :kōōn Abraam kule nto kas bēsyēēnyuu, kunyoo yu kachokukas, kung'erech.”

⁵⁷ Yooto, kumwoochi :bichoo Yēesu kule, “Nto yu maneeyit mbo kēnyiisyēk konom ānkiimwooyē kule 'kiikas Abraam!”

⁵⁸ Kuwālchi :Yēesu kule, “! Kāāmwoowook, kyāāmiitē kutoombo /kēēsich Abraam.”

⁵⁹ Yooto kukwey :bichooto rwoontōōk kule kuwiiree Yēesu, nteenee kuchuut :Yēesu biiko ankung'eetee yooto kibo *Kōōtaab Yēyiin.

9

Kiisoob :Yēesu chii nyēē /kikēēsich kukoraat

¹ Kimii yēē kiwēēsytōotē :Yēesu ākoo rubiikyii, yooto kukas chiito ake nyēē /kikēēsich kukoraat.

² Kuteebee :rubiikyii Yēesu kule, “Kāānēētiintēēt, nee :nyēē kiyey chiichiin kukor? Ara ng'ōōkisnyii nto nyēbo sikiikyii?”

³ Kuwālchi :Yēesu kule, “Mā ng'ōōkistaab chiichoo nto nyēbo sikiikyii :nyēē kiyey kukor, nteenee mākutook :kāāmuukēywēēkaab Yēyiin kubo inee.

⁴ Māchāktōōs / kēēyēyē yiisyēētaab Baaba nyoo kiiyookwoo yoo tāku lebkeey nteenee mii wokutu-uyiitu :kōōrēēt nyēē -mēēmuuchē :chii tākuyēyiis.

⁵ Yoo tāāmiitē kōōrēēt, āyēku lēbkēēyēētaab kōōrēēt.”

⁶ Yu keewaany :Yēēsu kumwooy ng'aleechaa kung'utyi ng'wēny. Koomitmiit mēnēēt ankoonyi-inyee koonyekaab chiichooto,

⁷ ānkumwoochi kule, “Wēēwuunēē koonyekuuk kibōōytaab Siloowaam.” (Kerkeey kaaynaani bo ‘Siloowaam’ ākoo yoo / kakeemwa kule / kikiiy-ookto.) Kuwo :chiichoo ānkōōwuun koonyekyii ānkōōyēēw kukaakukasta.

⁸ Yooto, kutoow :laatoosyekaab chiichoo āk choo kikiikukas kusoomsē kumwooy kule, “So, mā :chi-ichi nee nyoo kwēēbuurē sukusoomsē kityō?”

⁹ Kumwooy :alake kule, “Inee :nyooto” nto alak kule, “Buryo! Mā :inee, nteenee kerkeey inee.” Kumwooy :inee nkit kule, “Lēyyē, ntēē anii :nyooto.”

¹⁰ Yooto nanyuun kuteeb :bichooto kule, “Nee :nyēē kiyeying' ikaste?”

¹¹ Kuwālchi :chiichoo kule, “Kiimitmiit :chiichoo / kēēkuurēē Yēēsu mēnēēt ankoonyiinyeenaa koonyek ānkumwoowoo wāāwuunēē kibōōytaab Siloowaam. Kunyoo yu kāwāāwuun akaste bakeenke!”

¹² Kuteebee :bichooto kule, “Miitē ānō raat :chiichooto?” Kuwālchi kule, “-Māānkētē.”

Kikiirso :Farisaayeeek

13 Yooto, /keenam chiichoo /kikēēng'oonkyinē koonyek /ānkiimutyi *Farisaayeeek.

14 King'oonkyinē :Yēesu chiichoo koonyek yēē ki bēsyēētaab *Sabaato.

15 Kiteebē :nkicheek Farisaayeechaa chiichoo wōlēē kiyeyta kut kukasta. Kumwoochi kule, “Kinam :chiito ake mēnēēt ankoonyiinyeenaa koonyek, nto yu kāwāāwuun, akaste.”

16 Kumwooy :Farisaayeeek alake kule, “Māchōōnēē :chiichi wōlēē mii :Yēyiin kuuyu -mēēywēyē kiruutyēētaab Sabaato.” Kumwooy :alake kule, “So, imuuchē kule nee kuyey :chii nyēē choolwookiin tukuuk chēbo kwōng'uut chēē wuu choo?” Kuchuunchuun :Farisaayeechaa ām kāāsōōtēywēēkwaa.

17 Yooto nanyuun kuwēēkyi keey :Farisaayeechaa chiichoo kikoraat ankuteebē kule, “Imwooyē nee :inyiing' kurubta keey āk chiichooto kāyēyiing' ikaste?” Kuwāl kule, “Wōōrkooyoontēētaab Yēyiin :chiichooto.”

18 Kimāchāmchiintōōs :kāāntōōyikaab Yuutayeeek kule kikoraat :chiichoo man ankaakukasta. Yooto kukuur sikiikaab chiichoo

19 ankuteebē kule, “Nyēēng'woong' :lakwani ōmwooyē kule /kikēēsichē kukoraat? Ntēē kāstooy raat?”

20 Kumwooy :sikiik kule, “Kiinkētē kule lakwanyoo ānkiinkētē kule kikēēsichē kukoraat.

21 Nteenee -mākiinkētē kule kayeyakay kule nee sukukasta. -Mākiinkētē mbo chiichēē kāng'oonkyi koonyek. Nto yu chii :inee nyēē wōō nyēē imuuchē kuwāl, oteebee baa, :akweek kumwoowook nkit.”

22 Kimwooy :sikiikaab wēeroo kuu nyooto kuyuu kinyōkōōrēch kāāntōōyichoo bo Yuutayeeek. Kikiikumwooy :kāāntōōyichoo kule chii ake tukul nyoo kang'alaalee kule Kāārārookiintēēt :Yēesu, +/ makeekwetee chiichoo *kōōtaab saayeet.

23 Kiyooto :nyēē kiyey sikiikaab lakwanaa kumwooy kule, “Nto yu chii :inee nyēē wōō, oteebee baa, :akweek.”

24 Yooto kukuur :bichoo subak chiichoo kiko-raat ānkumwoochi kule, “Itōrōōr Yēyiin ankiimwaay chēbo man! Kiinkētē :acheek kule choolwookiin :chiichi kāng'oong'uung' koonyek.”

25 Kuwālchi :chiichoo bichoo kule, “-Māānkētē :anii kule choolwookiin :chiichoo nto kumā choolwookiin. Nteenee kiy akeenke kityō nyēē ānkētē. Nyooto ku kule kyaakoraat neenyyi, ākāstooy raat!”

26 Kuteebee :bichoo kule, “King'aang'ta ānō koonyekuuk?”

27 Kuwālchi :chiichoo kule, “Nto yu kāāmwoowook āmēēbērē ōkāsē. Ōmāchē okas subak nyēbo nee? Ara, ōmāchē :nkakweek ōyēku rubiikyii?”

28 Kōōburyoong'to :bichoo kule, “Yyōōch! Inyiing' :nyēē rubiintēētaab chiichooto nteenee kēēbooyē :acheek *Muusa.

29 Kiinkētē kule king'āloolchi :Yēyiin Muusa, nto chiichi ku ng'oo?”

30 Kulēēnchi :chiichoo, “So, māku nkoolat ōō! Kōōlē -mōōnkētē wōlēē kichōōnēē :chiichoo ānkāākung'oong'woo koonyekyuu?”

31 Kiinkētē kule mākāsyinē :Yēyiin chii nyēē yēyē rōkōs, nteenee kāsyinē biiko choo iywēyē inee

ānkuyēyē kiyēē mākyinē :inee.

³² / Manaakeekas chii bēsyēēt ake nyēē ki-
ikung'aany koonyay chēbo chii nyēē /kikēēsichē
kukoraat!

³³ Ākoy kuchōōnēē :chiichoo wōlēē mii :Yēyiin nto
buch, nto kāmēēmuuchē kuyey kiy nyēē wuu nyi.”

³⁴ Kuwālchi :kāāntōōyichoo chiichoo kule,
“Kēēlē, 'kēēyēku :nkinyiing' nyi /kikēēsiktiing'
ng'ōōkiswookik, kāānēētiintēēt ām wōlēē kēēmiitē
:acheek?” Kukwetee :bichoo chiichoo *kōōtaab
saayeet.

Kōryootiin :choo bēē kāstooy

³⁵ Yooto kukas :Yēēsu kule /kikiikeekwetee chi-
ichoo *kōōtaab saayeet. Kunyōōr :Yēēsu chiichooto
ankuteebēē kule, “Ikoosēē keey :inyiing' *Wēritaab
Chii?”

³⁶ Kuteebēē :chiichoo Yēēsu kule, “Ng'oo :nyooto
ōō, mokoryoontēēt, saakaasee keey?”

³⁷ Kumwoochi :Yēēsu kule, “Keekas ra, nto yu
inee :nyi ōmiitē ōng'ālōolē tukwaay.”

³⁸ Yu kakas :chiichoo ng'ālyoontoonoo, kukutuny
ām taayeetaab Yēēsu ānkumwooy kule, “Mokory-
oontēēt, kaakaaseeniing' keey.”

³⁹ Kumwooy :Yēēsu kule, “Kyāāchōōnii kōōroni
sukubchēyākiiis :ng'ala. Makukasta :cheebkoraati-
isyek ānkukōryo :biiko choo kāstooy.”

⁴⁰ Kimii kēēyyoong'iis *:Farisaayeek alake yooto.
Yu kakas ng'aleechaa kimwooyē :Yēēsu, kumwooy
kule, “Ibooru ām wōlēē 'keemwaayte sōō, kule,
kēēkōryootiin :acheek?”

9:31 Tyēēn. 66:18; Kāālēw. 15:29; Isa. 1:15   **9:33** Yoowa. 3:2

9:37 Yoowa. 4:26   **9:39** Yoowa. 5:22   **9:40** Mat. 15:14

41 Kuwālchi :Yēesu bichoo kule, “Nto kōōkōryootiin nto mēēbērē ōchoolwookēnootiin, nteenee kuuyu ōmwooyē kule ōkāstooy, +mōōng'ētū ōchoolwookēnootiin.”

10

Ākiintēēt nyēē karaam

1 Yooto, kumwoochi :Yēesu kāāntōōyichoo bo Yuutayeek kule, “Āmwoowook manta kule chii nyoo māwēētēē kurkeet nyoo bēētēē :kēēchiirēk kō ankuwaaytee keye wōlto ake buch, ku chōōriin.

2 Nteenee nyoo buntēē kurkeet ku ākiintēētaab kēēchiirēchooto

3 ānkumākuyootyi :riibiintēēt kurkeet. Makukas :kēēchiirēchoo kuutiinyii yoo kākuur ake tukul ām kaayneenyii. Nto yooto nanyuun mākukwēryoot kēēchiirēchoo kuba saang'.

4 Makoonto :inee ankurub :kēēchiirēchoo, kuuyu inkētē kuutiinyii.

5 Mārubē :kēēchiirēchoo soboyiin nteenee mwēyēē kuuyu -mēēnkēt kuutiitaab chiichooto.”

6 Kimii :Yēesu kōō-ārōōru ng'ālyoo, nteenee māmii :chii ām bichoo nyēē kiinkēt kiyēē kiibooru :ng'aleechaata.

7 Yooto kumwooy :Yēesu subak kule, “! Kāāmwoowook, anii :kurkeetaab kēēchiirēchoo.

8 Ki chōōr :biiko tukul choo kisimkukwa. Kikuur kēēchiirēchoo, nteenee mānāākāsyi :kēēchiirēchooto.

⁹ Anii :kurkeet. Chiito nyoo kābuntēēnoo anii +/ makiiraraach. Mākuwēētii yeechey ānkurōōtu.

¹⁰ Yoo chōōnii :sāsiintēēt, kumāchē kuchōōrso, kubākākiis ānkōōmukuusiis. Nteenee kyāāchōō :anii sukung'eet kunyōōr :biiko soboonto nyēbo man.

¹¹ Anii :ākiintēēt nyēē karaam. Mēēchinē :ākiintō kēēchiirēkyii taay.

¹²⁻¹³ Nteenee nyoomēēchinē :chiito nyoo / ki-keesir kēēchiirēchoo kuuyu ma cheechii. Yoo kāchō :suuyoontēēt kumwēyē. Yoto, makusankatan :su-uyoonoonoo kēēchiirēk alak ankoosereet chuut.

¹⁴⁻¹⁵ Anii :ākiintēēt nyēē karaam ānkyāānēmu keey āmēēchi kēēchiirēkyuu. Inkētoo :Baaba ānkāānkētē nkinee. Ānkētē kēēchiirēkyuu ānkōōnkētoo :nkicheek.

¹⁶ Māchāktōōs wāākuur kēēchiirēkyuu alak chēē māmii ākwootiini. Makukas kuutiinyuu ankurub-waa bokuyēk ākwootiit akeenke āk chuut, suk-wookooy :ākiintēēt akeenke.

¹⁷⁻¹⁸ Māmii :chii nyēē mākōōnēmuneēnoo soboonnyuu, nteenee āchāmtooy nkit amey. Chāmoo :Baaba kuuyu kyāānēmu keey amey, nto yityo ānyōōru subak soboonnyuu. Āboontē kāāmuukēywēēk ākooytē soboonnyuu ānkāāboontē kāāmuukēywēēk ākētu. Kiyiitēnyi :nyēē kimwoowo :Baaba kule māchāktōōs ayey.”

¹⁹ Kiyey :ng'aleechuutēchu kuchuunchuun subak :kāāntōōyikaab Yuutayeeek.

10:9 Tyēēn. 23:2; Ēsék. 34:14; Yoowa. 14:6   **10:11** Tyēēn. 23:1; Mat. 18:12-14; Yoowa. 15:13; Ibu. 13:20; Ng'oong'. 7:17   **10:14-15** Yoowa. 10:27; 2Tēm. 2:19; Mat. 11:27; Luuka 10:22   **10:16** Isa. 56:8; 66:18-19; Ēsék. 34:23-24; Yoowa. 11:52; 1Bēt. 2:25   **10:17-18** Yoowa. 3:35; 4:34; 5:18   **10:19** Yoowa. 9:16

20 Kimwooy :chēē chaang' kule, “Boonto :chiichi *tāmirmiryēēt nyēē miyaat! Kōōkubun :mēt chiichi! Nyēbo nee okāsyinē chiichi ng'aleekyii ēē?”

21 Nteenee kulē :alake, “O, -mēēmuuchē :chii nyēē boonto tāmirmiryō kung'alaal kuu chiichi. Imuuchē man :tāmirmiryēēt nyēē miyaat kuyey kukasta chii nyēē koraat?”

Kitay :kāāntōōyikaab Yuutayee kule Lakwataab Yēyiin :Yēesu

22 Kiyit :bēsyēēt nyēē kibo Saakweetaab Kāātililēētaab *Kōōtaab Yēyiin* ām Yēērusālēm.

23 Ki yiiwoot :kōōrēēt ānkimii :Yēesu kuwēēsyētēē Kōōtaab Yēyiin yēē /kikēēkuurēē Kēēltaab Sōlōmōōn nyēē tinyē wuurwēēt.

24 Kukwoonchi :kāāntōōyikaab Yuutayee Yēesu ankuteebē kule, “Yoo inyiing' *Kāārārookiintēēt, ichuurtoowēēch bakeenke.”

25 Kumwoochi :Yēesu kule, “Kyāāmwoowook āmōōyēnchinē. Kiyēē āyēyē ām kāāmuukēywēēkaab Baaba kōōbooru wōlēē āwuuyē.

26 Nteenee -mōōchāmoo :akweek kuuyu -mōōyēku kēēchiirēkyuu.

27 Ānkētē kēēchiirēkyuu ānkukāsē kuutiinyuu. Yoo kāākuur kuruboo.

28-29 Ākoochinē *soboontaab kibchuulyo āmābootōōs. Māmii :chii nyēē mākōōnēmūnēēnoo āmāmii :chii nyēē imuuchē kōōnēmūnēē Baaba

---

10:20 Yoowa. 8:48 * **10:22** Wiikiit :nyi nyēē kiitabaanaat kubo saakweet nyēē isōōtēē :Yuutayee bēsyēēt nyēē /kikiitililēē Kōōtaab Yēyiin nyoo kinyēērēē :biiko chēē kimā Yuutayee. **10:23** Yēyuut. 3:11 **10:24** Yoowa. 4:25 **10:25** Yoowa. 5:36 **10:26** Yoowa. 16:9 **10:27** Yoowa. 10:3, 14; 8:47

kēēchiirēchu. Wōō :Baaba nyoo kikōōnoo
kēēchiirēchoo kusiir chii ake tukul.

³⁰ Āyēku :anii akeenke āk Baaba.”

³¹ Yooto, kukwey :kāāntōōyichoo subak rwoon-
tōōk kule kuwiiree Yēēsu.

³² Nteenee kumwoochi :Yēēsu bichoo kule,
“Kyookas :akweek tukuuk chēē chaang’
chēē kāroomēch chēē kyaayey :anii ām
kāāmuukēywēēkaab Baaba. Kiito nkōnō ām chooto
kyaayey :nyēē kayeyaak omach owiireenaa
rwoontōōk?”

³³ Kuwālchi :bichoo kule, “-Mākēēmāchē keewiir-
ing’ ām tukuuchoo kāroomēch choo 'kiiyēyē, ntee-
nee kēēwiiring’ kubo ng’aleek choo ichubē Yēyiin.
Iyēku chii buch, nteenee imiitē iyibē keey wuu
nyēē iyēku Yēyiin.”

³⁴ Yooto kuwālchi :Yēēsu bichoo kule, “Mwooyē
:Yēyiin ām siruutēchoo osumānē kule, ‘Kyaamwaay
kule āyibook :anii kule keekerkeeye.’†

³⁵ Kiinkētē kule bo man :siruutēkaab Yēyiin
ākookoy. Kikuur :Yēyiin bichoo kikiikutool kule
icheek ku inee.

³⁶ Kitoola :Baaba ānkōōyookwoo āchōō kōōrooni.
Kwaamaak :nee soomwaay kule kāā-ābuch Yēyiin,
yoo kaamwaay kule anii :Lakwataab Yēyiin?

³⁷ Yoo ākoo -māāmiitē āyēyē yiisyēētaab Baaba
-moochamte ng’aleekyuu.

³⁸ Nto yoo āyēyē yiisyēēnyii, ānkoo -mōōmuuchē
ōyēnwoo, ocham naas tukuuk chēbo kwōng’uut

10:28-29 Yoowa. 5:24; 6:39   **10:30** Yoowa. 5:18; 17:21   **10:31**
Yoowa. 8:59   **10:33** Laawi. 24:16; Mat. 26:63-66; Māarkō 14:64;
Yoowa. 5:18   † **10:34** Tyēēn. 82:6   **10:36** Yoowa. 1:34

choo kyaayey soomuuch ònkēt kuchurta kule
āsōōchiintōōsii āk :Baaba.”

³⁹ Kusyeem :kāāntōōyichoo subak kule kunam
Yēesu, nteenee kubotēē taayeeng'waa.

Kiikaasee keye :biiko chēē chaang' Yēesu

⁴⁰ Kinam :Yēesu baanta kut wokwaay āynēētaab
Yoortaan. Kitas taay ākoy wōloo kiibātisāniisyēē
:Yoowaana. Kumiitē wōlooto,

⁴¹ kukwoonchi :biiko chēē chaang'. Kimwooyē
:bichoo kule, “Manaayey :Yoowaana ng'aleek
chēbo kwōng'uut, nteenee ng'aleek tukul chēē
kimwooy kurubta keye āk chiichi, kubo manta.”

⁴² Kiikaasee keye :biiko chēē chaang' Yēesu ām
wōlooto.

11

Meetaab Lasaaro

¹⁻² Kimii :chiito nyēē / kikēēkuurēē Lasaaro
nyēē kiminyē *kiriinkēētaab Beetannyaa
āk mbo cheebkaamet āyēēng', Maaryaa āk
Maariita. Ki Maaryaa nyiitēnyi :nyoo kiroonkyinē
kērēēnkōōkaab Yēesu mwaayta nyēē kiboong'u
nyēē anyiny ankumasee buutēēkyii. Kimii :yēē
kichokumnyaan :Lasaaro.

³ Yooto kōōyookyi :kooruuchoo Yēesu ng'ālyoo /
kēēmwooyē kule lalaat miisin :choorweenyii nyoo
choomtōōs.

⁴ Yu kakas :Yēesu, kumwooy kule, “Ānkoo kame,
māng'ētunēē *kāābkwoombiich. Kāyēyākiis buch
:ng'aleechu sukutōrōriit :Yēyiin āk Lakwanyii.”

10:39 Yoowa. 7:30; 8:20, 59   **10:40** Yoowa. 1:28   **10:41** Yoowa.
1:29-34; 3:27-28   **10:42** Yoowa. 2:23   **11:1-2** Luuka 10:38-39;
Yoowa. 12:1-3   **11:4** Yoowa. 9:3; 17:1

⁵ Kichāmē :Yēesu Maariita, Maaryaa āk Lasaaro.

⁶ Kibēēni :Yēesu bēsyōōsyēk āyēēng' kung'eetee kānyōōr lōkōōywēchoo.

⁷ Nto mii yoo, kumwoochi rubiikyii kule, “Okany kiiyeey Yuuteeya.”

⁸ Nteenee kulēēnchi :rubiikyii, “So, Kāānēētiintēēt, imāchē kiiyeey wōlooto, ānkōmāchē :kāāntōōyichoo bo Yuutayeek kuwiireeniing' rwoontōōk?”

⁹ Kuwālchi :Yēesu rubiikyii kule, “Boonto sōō nee :bēētuut āsiiswēk taman āk āyēēng' chēē / kēēyēyisyēē? Yoo kāwēesyēt :chii bēēt, -/ mākiināchē kuuyu irēētootē :lēbkēēyyēētaab kōōrēēt.

¹⁰ Nteenee yoo kāwēesyētēē mēēnānēēt, +/makinach kuuyu mātinyē lēbkēēyyēēt.”

¹¹ Yu keewaany :Yēesu kumwooy kuu nyotoo, kumwoochi bichoo kule, “Kāruchi keey :choorweenyoo Lasaaro nteenee mawaang'eet.”

¹² Kumwoochi :rubiik Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, yoo ākoo kāruchi keey :Lasaaro naas ii, mākusob.”

¹³ King'ālōolēē :Yēesu meetaab Lasaaro, kubērē :rubiik tōōs kāru.

¹⁴ Yooto nanyuun, kōōchuurtoochi :Yēesu rubiichoo bakeenke kule, “Kookume :Lasaaro.

¹⁵ Nteenee ang'erekaat, kuuyu kāmākēēboontē keey chiichoo. Kaamwaay kuu nyotoo kubo akweek, sookaaseenaa keey, kunyi keebe.”

¹⁶ Kumwoochi :Toomaas nyoo ki sārāmiin rubiik chuut kule, “Okany bokēēbēkyi :tukul wōlooto.”

Kimwooy :Maariita kule ikoosēē keey Yēesu

17 Kuyitu :Yēesu, kōōnkēt kule ki bēsyōōsyēk ang'wan kuchakee /kokeekonor Lasaaro.

18 Kilēekityiin :Beetannyya āk Yēerusālēm nyēē kimāchē kuyitē kiilomiitaanik sōmōk.

19 Kunyoo, kikiikukwa :biiko chēē chaang' bokuriiree Lasaaro ankusaaysaay Maaryaa āk Maariita.

20 Yu kakas :Maariita kule kāākuchō :Yēesu, kutorookta nteenee kung'ētunēē :Maaryaa kō.

21 Yooto kumwoochi :Maariita Yēesu kule, “Lēyyē Mokoryoontēēt, nto 'kwēēmiitē nto kōmāmēē :ng'eetaabiya.

22 Ānkoo kuwuu nyooto, ānkētē kule imuuchē :Yēyiin kuu nyiitēnyi, kuyēwuung' kiy ake tukul nyēē 'keeteeb.”

23 Kumwoochi :Yēesu Maariita kule, “Makung'eet :ng'eetaabkoomēt.”

24 Kuwālchi :Maariita kule, “Ānkētē sinee kule makung'eet bēsyoonoo bo lētuut.”

25 Kumwoochi :Yēesu kule, “Anii :nyēē āng'ēētēē biiko meet ānkāākōōnu soboonto. Chiito nyoo keekaaseenaa keey, mākunyōōr *soboontaab kibchuulyo ānkoo kame.

26 Nto chiito nyoo ikoosēēnoo keey mābotē bēsyēēt ake. Ara, ichāmchiintōōsii āk ng'aleechu?”

27 Kulēēnchi :Maariita, “Āyēnchinē oō, Mokoryoontēēt kule inyiing' ku *Kāārārookiintēēt, Lakwataab Yēyiin nyoo kimākuchō kōōrooni.”

Kiriir :Yēesu

28 Yu keewaany :Maariita kumwooy ng'aleechaa, kooyeey kaa ānkukuur cheebkaamet kuwo komos ānkumwoochi kule, “Mii :kānēētiintēēt kutēēbiing’.”

29-30 Kutākumii :Yēesu wōloo kinyōōrtooy :Maariita, kung'ēētē :Maaryaa areet akeenke wokutu-uyēē.

31 Yu kakas :biiko chu kimii kusooysooyē Maaryaa ām kō kule kātuyto :Maaryaa saang', kurub lēt. Kiisōōtē :bichoo kule tōōs kimāchē wokuriiree wōloo / kikikeekonoree ng'eetaabkaamet.

32 Yu kayit :Maaryaa yēē kimii :Yēesu kōōbutyi kērēēnkōōkyii kumwoochinē kule, “Mokoryoontēēt, nto 'kwēēmiitē nto kōmāmēē :ng'eetaabiya.”

33 Yu kakas :Yēesu kuriirē :Maaryaa āk bichoo kārūbē lēt, kung'woonchi.

34 Kuteeb kule, “Kwookonoree ānō?” /Kēēwālchi kule, “Chōō cheekas oō, Mokoryoontēēt!”

35 Kuriir :Yēesu.

36 Kimwooy :biiko kule, “Lēyyē, ākoo kōchāmē chiichi miisin!”

37 Nteenee kumwooy :alake kule, “So, kōmākērēktooy naas :chiichi meetaab Lasaaro yoo ākoo inee :nyoo kiyēyē kukasta :kibkoraatyaantaanaa?”

Kiing'eetee :Yēesu Lasaaro meet

38 Kiinyaliil Yēesu :ng'aleekaab bichoo. Nteenee kiwo ākoy kochong' wōloo /kikikeekonoree chiito / ankikikeekeree rwaanteet nyēē wōō kurkat.

39 Kumwoochi :Yēesu biiko ām yooto kule, “Ōnēmu rwaantaani.” Kuwālchi :Maariita kule, “Mokoryoontēet, boong'u miisin kuuyu bēsyēetaab ang'wan :nyi kuchakee kame.”

40 Kulēenchi :Yēesu, “Kyāāmwoowuung' oob kule yoo 'keekaaseena keey +mEEKAS wōōyintaab Yēyiin?”

41 Kōōnēm :bichoo rwaanteet. Kukas :Yēesu barak ānkulē, “Baaba, ābiruung' kōōnkōy kuuyu, 'kēēkāswoo.

42 Ānkētē kule ikāswoo kwaak. Āmwooyē kuu nyooto sukung'eet kukas :bichu kēēboontē keey ānkōōyēnwoo kule inyiing' :nyēē 'kiiyookwoo.”

43 Yu keewaany :Yēesu kumwooy kuu nyooto, kukuurso kule, “Ichuwu saang', wē, Lasaaro!”

44 Kuchuw! Kirātootiin :āwunnyēk āk kērēenkōōk siroochoo / kikēēmuytooy. Kiiyēēnootiin mbo :nkicheek koonyek. Yooto, kumwoochi :Yēesu bichoo kule, “Otyaachee siroochoo sukuwēēsyēt.”

*Kicheeng' :buunikaab Yēesu wōlēē makunamta
(Mataayo 26:1-5; Māārko 14:1-2; Luuka 22:1-2)*

45 Kiikaasee keey Yēesu :biiko chēē chaang' ām choo kirubē Maaryaa lēt yu kakas kiyēē kiyey :Yēesu.

46 Nteenee kiba :alake ānkubokumwoochi *Farisaayee kiyēē kiyeyakay.

47 Yooto kukuur :Farisaayee āk mbo kibkōrōs chēē wōōyēch *kōōkwēētaab Yuutayee. Kimwoochi kōōkwēēt kule, “+Makeeyey nee? Nto yu mii :chiichi kuyēyē ng'aleechu chaang' chēbo kwōng'uut!

48 Yoo kākēēbākookyi kutas taay :chiichi ām kēēli, makookaasee keye :chii ake tukul. Yooto makukwa :biikaab Rooma ānkuyibēēnēēch kōōrēēt ankookarbuus biikyoo!”

49 Kimii yooto :chiito ake nyēē / kikēēkuurēē Kayaafa ānki *kibkōrōs nyēē wōō kēnyiinooto. Kimwooy :chiichoo kule, “Kaamaak :nee ēē?”

50 -Mōōnkētē :akweek kule kaykay kume :chii akeenke kusiir kumis :kōōrēēt tukul.”

51 Kubooyiit man, kimii mbonō :chiichoo bo kōrōs kumwooyē kuu nyooto kubo kāāsōōtēywēēkyii nkit, nteenee kuuyu ki inee :nyēē ki kibkōrōs nyēē wōō ām kēnyiinooto ānkiimutyoonu :ng'alekyii kule makume :Yēēsu sukusobcho :Yuutayeek.

52 Kimābo Yuutayeek nkit nteenee kibo kule /sikiiruruuch :lōkōkaab Yēyiin choo kisērētyinoot kōōrōōsyēk kuyēk kiito akeenke.

53 Kitoow :kāāntōōyikaab Yuutayeek kuchakee bēsyoonooto kuwo taay, kucheeng' wōlēē maku-namta Yēēsu.

54 Kunyoo manaatakutaaltaat keye :Yēēsu ām yēēmoonoo bo Yuuteeya. Kiwo āk rubiikyii *kiriinkēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Efrayim yēē kilēēkitēē suurkwēēnēēt ānkubokōōbuur wōlooto.

55 Ām bēsyōōsyēchooto kikiikulēēkitiit kwaam :Yuutayeek *Saakweetaab Keeytaayeet. Kunyoo kikiikuba :biiko chēē chaang' Yēērusālēēm bokōōtiliil keye, kutoombo kuyitu :saakwaanaa.

11:48 Māārko 14:1-2; Yoowa. 2:11; Yēyuut. 4:16 **11:50** Yoowa. 18:14 **11:52** Yoowa. 10:16 **11:53** Yoowa. 7:1 **11:54** Yoowa. 5:13 **11:55** 2Tēt. 30:17-18; Yoowa. 2:13

⁵⁶ Yooto tukul kimii :bichoo kuchēēng'ē Yēesu. Kitēēbēē keey ām *Kōōtaab Yēyiin kule, “Ara chōōnii man :chiichoo saakwaani?”

⁵⁷ Kikiisimkumwoochi :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch ākoo *Farisaayeeek biiko kule yoo kakas :chii wōlēē mii :Yēesu kumwooy /sikeenam.

12

Kiiyiil :Maaryaa kērēēnkōōkaab Yēesu

¹ Ām bēsyoōsyēk lo kumanaayit *:Saakweetaab Keeytaayeet, kuwo :Yēesu Beetannyyaa wōloo kiminyē :Lasaaro, chiichoo kiing'ēētēē :Yēesu meet.

² Kibay :Maariita Yēesu āk rubiikyii ām wōlooto kuboonto keey Lasaaro.

³ Nto mii yoo kunam :Maaryaa mwaayta laaleet akeenke nyēē kiboong'u nyēē anyiny / ānkyoolēē beesaan chēē chaang'. Kiroonkyi :Maaryaa mwaayaa kērēēnkōōkaab Yēesu, nto yityo, kumasee buutēekyii. Kiboong' :mwaayaa kuker kōōt tukul.

⁴ Nteenee kimwooy :Yuuta Iskaryoot nyoo ki akeenke ām rubiichoo bo Yēesu (nyoo kimii wokuchoomtooy inee) kule,

⁵ “So, ntēē /kāmākyooltēē mwaayi beesaan chēē chaang'* /ānkiikoochi beesaanichaa bānoonik?”

⁶ Kimāmwooyē :chiichoo ng'aleechaa kuriirēē bānoonik, nteenee kuuyu ki kōnōriintēēt ānkisobēē beesaanichaa kubētēchēē kisich, kisich.

11:56 Yoowa. 7:11   **12:2** Luuka 10:40   **12:3** Yoowa. 11:1-2

12:4 Yoowa. 6:71; 13:2, 27; 18:2   * **12:5** Mwooyē :yuutēyu kule *feetaanik betekik 300. Kiyēmē keey :feeteet akeenke āk yiisyēetaab bēsyeēt akeenke.

7 Nteenee kimwooy :Yēesu kule, “-Meemakee kiy. Kany kukonor mwaayaa kubo bēsyoonoo +/ makeemuya.

8 +Mōobootē keey :akweek bānoonik kwaak nteenee mēēbērē oboontē keey anii kwaak.”

9 Yu kakas :biiko chēē chaang' kule kimii :Yēesu Beetannyyaa bokukas. Kimā Yēesu nkit nyēē ki-bokukāsē nteenee kimāchē kukas nkinee Lasaaro nyoo kiing'ēētēē :Yēesu meet.

10 Kichōb :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch kubakach nkinee Lasaaro

11 kuuyu, kiyey :ng'eeteenyii bo meet kumwēyēē :biiko chēē chaang' kāāntōōyichoo bo Yuutayeek ānkuyēēlchi Yēesu ankookaasee keey inee.

/ Kikeetorooch Yēesu ām Yēērusālēm kuu bāytooyiin

(Mataayo 21:1-11; Māārko 11:1-11; Luuka 19:28-40)

12 Yu kayyeech, kukas :biiko chēē chaang' choo kikiikukwa *Saakwaanaa bo Keeytaayeet kule kimii :Yēesu kuchōōnii Yēērusālēm.

13 Yooto kunam sokēēkaab sōōsik ankutorookta Yēesu. Kityēēchinootē :bichoo barak kule, “Kutōrōriit :Yēyiin!

Ibēruuroot :nyi chōōnii ām kaayneetaab Yēyiin.

Ibēruuroot :bāytooyiintēētaab *Isrāyēēl.”†

14 Kikalabaan Yēesu :sikiryēēt nyēē ki siirwaak, kootyiich yoo mwooyē :siruutēkaab Yēyiin kule,

15 “-Mōomuuyē, wē, :biikaab Sāayōōn.†

12:7 Yoowa. 19:40   **12:8** Kiruu. 15:11   **12:11** Yoowa. 11:43, 45; 2:23   † **12:13** Tyēēnwookik 118:25-26   **12:13** Mat. 27:11; Yoowa. 1:49; 6:15   † **12:15** /Kikēēkuurē biikaab Yēērusālēm kule biikaab Sāayōōn kuuyu /kikēēteēkyi Kōōtaab Yēyiin lekemeetaab Sāayōōn.

Ong'nyi chōōnii :bāytooyiintēēng'woong'.

Kālāboonu :sikiryō nyēē siirwaak.”†

16 Mānāāsimmkōōnkēt :rubiik kule kiyēē / kikēēmiitē / kēēyēchinē Yēēsu kimii kōōtyiichē siruutēkaab Yēyiin. Nteenee yu kiiyēēyē :Yēēsu kibkōōnkōy, kōōsōōtyi kiyoo kikiikumwooy :siruutēk kurubta keyy āk Yēēsu.

17 Kikiikwaamtaat :biiko choo kikāsē kōōng'ēētēē :Yēēsu Lasaaro meet ng'aleechaata.

18 Kunyoo, kiyey :yooto kutorookta :bichoo chaang' Yēēsu kuuyu ki ng'ālyoo :nyoo nyēē man-aayeyakay bēsyēēt ake!

19 Yooto kukōōrmchi keyy *:Farisaayeeek kule, “Kookas oob kule buch :kiyēē ōmiitē ōyēyē! Okas, ntēē kāākuwuuchi :kōōrēēt tukul chiichiito!”

Lēbkēchinē :Yēēsu biiko tukul

20 Kimii :nkicheek Kirikiik alake chēē kikikwa Yēērusālēm bokwaam saakwaanaa.

21 Kiba :Kirikiichoo ākoy wōlēē kimii :Filibō nyoo kibo Beetsaayta ām Kalilaaya ānkumwoochi Filibō kule, “Boontēēt, kēēmāchē keekas Yēēsu.”

22 Kumwoochi :Filibō Antereeya, nto yityo kuy-ibchi :tukwaay Yēēsu lōkōōywēchoo.

23 Yooto kumwoochi :Yēēsu icheek kule, “Kāākuyityi nanyuun yēē +/mākiitōrōōr *Wēritaab Chii.

24 ! Kāāmwoowook, yoo kāmēēsuuchi :kēbuswoontēēt ng'wēny ankume, kung'ētu ku inee keyy. Nteenee yoo kame, makuyey āmiik chēē chaang'.

† 12:15 Seka. 9:9 12:16 Yoowa. 2:22; 7:39; 17:1 12:19 Yoowa. 11:48 12:21 Yoowa. 1:44 12:23 Yoowa. 2:4

25 Chiito nyoo kāyēētyi keey soboonnyii, mākōōboot. Nto nyoo kēēkooyto soboonnyii ām kōōrooni, mākunyōōr *soboontaab kibchuulyo.

26 Chiito nyoo mächē kuyēwoo yiisyēēt kumächāktōōs kuruba ānkēēboontootē keey āk inee. Mākukoonyit :Baaba chiichooto yēwoo yiisyēēt.

27 Kaakwaama :ng'uusng'uus. Lēyyē, +maamwaay nee? Ara +māāmwoochi Baaba kōōnēmwoo nyalili mii kuchōōnchoo? Acha, nto yu ki ākoy kuyityiin kuu nyooto.

28 Baaba, itōrōōr kaayneeng'uung'." Yooto, kuchōōnēē :bōlātēēt barak nyēē kimwooyē kule, "Kyāātōrōōr, ānku +māātōrōōr subak."

29 Yu kakas :biiko choo kikiiyoong'iis yooto bōlātoonoo, kumwooy :bichoo alake kule, "Kātul :kōōrēēt." Kulē :alake, "Kāng'āloolchi *:malayikeet chiichi."

30 Kumwoochi :Yēesu bichoo kule, "Kātōok :bōlātoonoo kubo akweek mēēbērē anii.

31 Kāakuyityiin yēē +/mākiitiilchi biikaab kōōrēēt ng'aleek. +/ Makeekwet Bāytooyiintonoo bo kōōrooni.

32 Nteenee yoo /kiitōrōōroo, +māāyisu biiko tukul kukwa wōlēē āmiitē."

33 Yooto kimwooyē :Yēesu kuu nyooto, kiibooru meet nyēē kimii kuchōōnchinē.

34 Kulēenchi :biiko Yēesu, "Mwoowēch :kiru-utēkyoo kule ming'iisyē *:Kāārārookiintēēt ākookoy.

12:25 Mat. 10:38-39; 16:25; Māārko 8:35; Luuka 9:24; 17:33

12:26 Mat. 10:24-25; Māārko 10:44-45; Yoowa. 13:13-17 12:27

Māārko 14:34-36; Yoowa. 12:23 12:28 Māārko 1:11; 9:7; Yoowa.

17:1 12:30 Yoowa. 11:42 12:31 Yoowa. 14:30; 16:11

So ku ānō wōli imwooyē kule /kiitōrōōrē *Wēritaab Chii? Ng'oo :chiichi /kēēbērē Wēritaab Chii?”

³⁵ Kumwoochi :Yēesu bichoo kule, “+Mōōboontē keyy lēbkēyyēēt bēsyōōs chēē ng'eri. Nto yoo tōōboontē lēbkēyyēēt, ōbēesyētootēē simalukuyaak :mēēnānēēt. -Mēēnkētē :chii nyoo mii mēēnān wōlēē wēētii.

³⁶ Yoo tōōboontē keyy lēbkēyyooni kumāchāktōōs okaasee keyy sōōbooyiitu lēbkēyyēēt.” Yu keewaany :Yēesu kumwooy ng'aleechaata kubotēē yooto.

Kiikaasee keyy :biiko alake Yēesu kutay :alake

³⁷ Ānkoo kikiikuyey :Yēesu ng'aleek chēē chaang' chēbo kwōng'uut ām taayeetaab bichoo, man-aakookaasee keyy :bichoo inee.

³⁸ Kiyeyakay :yooto kootyiich yoo kimwooyē :wōrkooyoontēetaab Yēyiin *Isaaya kule, “Ara mii :chii nyēē kiyyēnchi lōkōōywēkyoo ōō, Yēyiin,

nto nyēē kiikōōnkēt kāāmuukēywēēkuuk?”†

³⁹ Manaakookaasee keyy :bichoo Yēesu, kurub kuu yoo kisirē *:Isaaya kumwooyē kule,

⁴⁰ “Kiker :Yēyiin koonyekwaa ankuyey kuyoomcho :mētēwook simakas kiy. Kunyoo, -mēēmuuchē kukas kiy āmēēmuuchē kusēw :mētēwookwaa, nto yooto, kumāwēēktōōs kukwa wōlēē āmiitē sunkung'eet āsoob icheek.”†

12:34 Yoowa. 3:14; 8:28; 18:32   **12:34** Tyēēn. 89:36; 110:4; Isa. 9:7; Ēsēk. 37:25; Tān. 7:14   **12:36** Yoowa. 7:33; 8:12   **12:36** Yoowa. 5:13   **12:37** Mat. 12:39-42; 16:4; 17:17; Māārko 9:19; Yoowa. 16:9; Ibu. 3:7-11   † **12:38** Isa. 53:1   **12:38** Room. 10:16
 † **12:40** Isa. 6:10   **12:40** Māārko 4:12

41 Kimwooy *:Isaaya ng'aleechu kuuyu kiki-
ikukas wōōyintaab Yēesu ankikiikung'alaalee.

42 Ānkoo kiwuu nyooto, kiikaasee keey :biiko
chēē chaang' Yēesu ākoo mbo kāāntōōyik alak
chēbo Yuutayeek. Nteenee kuuyu kinyōkōōrēch
*:Farisaayeek, kimāng'ālōolēē :icheek ng'aleechaa
kutook /simakeekwetee *kōōtaab saayeet.

43 Kiyey :kāāntōōyichoo kuu nyooto kuuyu
kichāmē yoo kāsīl icheek :biiko mēēbērē yoo kāsīl
:Yēyiin.

*Chiito nyoo kameekaasee keey Yēesu +/
mākiitiilchi ng'al*

44 Kikuurchi :Yēesu biiko kule, “Chii nyoo
keekaaseenaa keey, kumii kōōkoosēē keey Baaba
anii nyoo kiiyookwoo.

45 Chiito nyoo kaakukasa, kaakukas nkinee
Baaba nyoo kiiyookwoo.

46 Kyāāchōō kōōrooni chāākōōnu lēbkēēyyēēt
sukung'eet :chii ake tukul nyoo ikoosēēnoo keey
mēēbērē ng'ētunēē mēēnān.

47 -Māātiilchinē chii ng'al nyoo kāsē ng'aleekyuu
āmākoonyitē kuuyu kimāāchōōnii chāātiilchinē bi-
ikaab kōōrēēt ng'al nteenee kichāārāroochē.

48 Nto chii nyoo kataya ankutay ng'aleekyuu,
makooruusta :ng'aleechaa nkit bēsyoonoo bo ta-
banta kuuyu kichuunnyēē.

49 Ng'aleek chēē āmwooyē mākwonēē wōlēē
āmiitē, nteenee Baaba nyoo kiiyookwoo :nyēē kim-
woowoo kule āmwoowu.

50 Ānkētē kule kiyēē mwooyē :Baaba kuyibu *so-boontaab kibchuulyo. Kunyoo, kiy ake tukul nyoo āmwooyē ku nyēē kimwoowoo :Baaba.”

13

Kiiwuunchi :Yēesu rubiikyii kērēēnkōōk

¹ Yooto kikiikuriik / kyaam *Saakweetaab Keeytaayeet. Kiinkēt :Yēesu kule kikiikuyityi :bārooyinyii kung'eetee kōōrooni ānkuwo wōlēē mii :Kwaan. Kichāmē kutukul biikyii choo kiboonto keyy.

² Yu kimii :Yēesu wokwoomiisyē āk rubiikyii, kikiikuyey :Kibrōkōsyootēēt Yuuta Iskaryoot kuchaamta Yēesu.

³ Kiinkēt :Yēesu kule kikiikōōtōōrchi inee :Kwaan kāāmuukēywēēk tukul. Kiinkētē subak kule kichōōnēē :inee wōlēē mii :Yēyiin ankimakooyeey wōlooto.

⁴ Kiiyyo :Yēesu ānkōōrēēk kābuutiinyii nto yityo kumootee keyy ankeet nyēē abuus.

⁵ Kiroonkyi bēēko karaayit ānkutoow kōōwuunoot kērēēnkōōkaab rubiikyii. Kimāsēē kērēēnkōōchoo ankaanaa.

⁶ Nto yu kayit yēē kimii :Simōōni Bētērō, kulēēnchi :nyoo, “So, Mokoryootēēt! Imāchē iwuunwoo kērēēnkōōk?”

⁷ Kuwālchi :Yēesu kule, “-Mēēnkētē kiyēē āmiitē āyēyē kuu nyi, nteenee +mēēnkēt lētuunoo.”

⁸ Kutāyis :Bētērō ānkumwooy kule, “Acha! Mākoy iwuunwoo kērēēnkōōk.” Kumwoochi :Yēesu

Bētērō kule, “Yoo kāmāāwuunuung', māyēmāktōōs tākiibuurtē keey.”

⁹ Kumwoochi :Bētērō kule, “Yoo wuu nyooto nanyuun ii, Mokoryoontēēt, iwuunwoo mbo nki-nee mētīt āk āwunnyēk.”

¹⁰ Kuwālchi :Yēēsu kule, “Chii nyoo kāākōōwuun keey kumāchāktōōs baateey kuchururta kērēēnkōōk. Ōtiliilēch :akweek tukul nteenee mii :akeenke ām akweek nyēē mā tiliil.”

¹¹ Kimwooy :Yēēsu kuu nyooto kuuyu kiki-ikōōnkēt chiichēē kimii wokuchoomtooy inee.

¹² Yu keewaany :Yēēsu kōōwuun kērēēnkōōkaab rubiichoo, koolaach kābuutiinoo ānkuwokōōbuur ng'wēny wokwoomiis. Yooto kumwoochi :Yēēsu rubiikyii kule, “Ibooru nee :kiyoo kātāāyēyē?”

¹³ Ōkuuroo kule, ‘Kāānēētiintēēt’ nto kule ‘Mokoryoontēēt.’ Man āwuuyē nyooto.

¹⁴ Ānkoo āyēku :anii Mokoryoontēēng'woong' āk kāānēētiintēēng'woong', kāāwuunwook kērēēnkōōk. Kunyoo māchāktōōs :nkakweek ōwuunchinē keey kērēēnkōōk

¹⁵ kuu yoo kātāāboorwook :anii.

¹⁶ !Kāāmwoowook, mā wōō :motwooriintō kusiir mokoryoontēēnyii āmā wōō :kiiyookiintō kusiir kāāyooktooyiintēēt.

¹⁷ Yoo koorub ng'aleechu kātāāmwoowook, mākōōbēruurook :Yēyiin!

¹⁸ -Māāng'āloolēēnook akweek tukul kuuyu ānkētē soboonwēkaab choo kyaakwey. Nteenee māchāktōōs kuyityiin :siruutēkaab Yēyiin :yēē

13:10 Yoowa. 15:3   **13:11** Yoowa. 6:64, 70-71   **13:14** Mat. 23:8-12; Māārko 10:41-45; Luuka 22:27; 1Tēm. 5:10   **13:15** Filib. 2:5   **13:16** Mat. 10:24-25; Luuka 6:40; Yoowa. 15:20

mwooyē kule, ‘Kiwēēkyoo keyy :chiito nyoo kikyoomiisyē :tukwaay.’†

¹⁹ Kāsimāmwoowook ng'aleechu kumānāyēyākiiis, si yoo yēyāktōōs, +mookaasee keyy kule anii nyooto.

²⁰ ! Kāāmwoowook, nyoo toochē chiichēē kāāyooktē, kaakutaacha. Nto nyoo kaakutaacha, kaakutaach nkinee nyoo kiiyookwoo.”

Kiiboor :Yēesu chiito nyēē kimii wokuchoomtooy (Mataayo 26:20-25; Māārko 14:17-21; Luuka 22:21-23)

²¹ Kiiyiimset :yooto Yēesu mēt kut kulē, “! Kāāmwoowook, mii :akeenke ām akweek nyēē makuchaamtaa.”

²² Kukas keyy :rubiik nyēē kanam kuut kule ng'oo :nyooto /kēēmwooyē.

²³ Kikitiing'to Yēesu :rubiintonoo kichāmē.

²⁴ Yooto kubutēē :Bētērō rubiintonoo koong'ta kuteebee Yēesu kule ki ng'oo :nyooto kimii :inee kung'āloolēē.

²⁵ Kōōtōrōōr :rubiintonoo mētinyii ankuteebee Yēesu kule, “Ng'oo :nyooto oō, Mokoryoontēēt?”

²⁶ Kumwoochi :Yēesu kule, “Nyoo kāākoochi mukaatiit nyēē kaalablaabte, ku chiito :nyooto.” Kunam :Yēesu mukaatiit ankoolablaabta suutēēk nto yityo kōōyokoochi Yuuta Iskaryoot.

²⁷ Kunāmē :Yuuta mukaatiinaa kōōloombuuchē :Kibrōkōsyoontēēt bakeenke. Kumwoochi :Yēesu kule, “Ānkisārchi kiyēē imāchē iyey.”

† 13:18 Tyēēn. 41:9 13:18 Yoowa. 17:12 13:19 Yoowa. 14:29; 16:4; 8:24 13:20 Māārko 9:37 13:23 Yoowa. 19:26; 20:2; 21:7, 20 13:27 Yoowa. 12:4

28 Kimēēnkētē :rubiik chuut alake kiyēē kii-booru :ng'aleechaa bo Yēēsu.

29 Kiisōōtē :rubiik alake kule tōōs kāmwoochi :Yēēsu inee wokwaal tukuukaab saakweēt nto kule kōōkoochi biiko choo bānoon kiy kuuyu ki kōnōriintēētaab beesaanik.

30 Yu kaakunam :Yuuta mukaatiinaa, kuchuyta. Kikiikutuuyiit yooto :kōōrēt.

Mākuutyēēt nyēē lēēl

31 Yu kaakuchuyta :Yuuta, kumwooy :Yēēsu kule, “Mākōōtōrōōrākoy ra *:Wēritaab Chii ānkōōtōrōōrākoy :Yēyiin kubununēē inee.

32 Kuu yoo itōrōōrē :Yēyiin Wēritaab Chii, mākōōtōrōōr :nkinee Yēyiin ānkuyēyāktōōs areet akeenke.

33 Kunyoo ii, lōkōkyuu, -mēētākiibuurtooy keey akweek nyēē lōō. +Moocheeng'aa nteenee, āmwoook kule, ‘-Mōōbēētii wōloo +māāwē’, kuu yoo kyāāmwoochinē kāāntōōyichoo bo Yuutayeek.

34 Āmiitē wāākōōnook mākuutyēēt nyēē lēēl, nto nyooto ku nyi: Ōchoomtōōsii kuu yoo kyāāchāmook :anii.

35 Yoo ōchoomtōōsii, mākōōnkēt :biiko tukul kule ōyēku rubiikyuu.”

Kiiboor :Yēēsu kule makutuuch keey :Bētērō

(Mataayo 26:31-35; Māārkō 14:27-31; Luuka 22:31-34)

36 Nto tēē yoo, kuteebēē :Bētērō Yēēsu kule, “Imāchē iwē ānō ōō, Mokoryoontēēt?” Kuwālchi

13:29 Yoowa. 12:6 13:32 Yoowa. 17:1 13:33 Yoowa. 7:33-36

13:34 Yoowa. 15:12, 17; 1Yoowa. 2:7-8; 3:11, 23; 4:11, 21; 2Yoowa.

5-6 13:35 1Yoowa. 3:14

:Yēesu kule, “-Mākēēbēētooy keey kuu nyi, nteenee +meerubwaa lētuunoo.”

³⁷ Kuteebēe :Bētērō Yēesu kule, “Ām nee sima-keebeete keey raat ōō, Mokoryoontēēt? Yoo kābo nee, kēēbēku :tukwaay!”

³⁸ Kuwālchi :Yēesu kule, “Kule kēēbēku :tukwaay? !Kāāmwoowuung', kutoombo kooturkuuch :kirkōnkiit, +meetuuch keey areet sōmōk.”

14

Kēēlto :Yēesu nyēbo Kaab Baaba

¹ Kumwoochi :Yēesu rubiikyii subak kule, “-Matookany kubēk :moonik. Okaasee keey Yēyiin ankookaaseenaa keey.

² Mii :kooiik chēē chaang' Kaab Baaba wōlēē +māwāāyēytoowook ming'ātēēt. Nto kāmāwuu nyoo, nto kāmāamwoowook kuu nyooto.

³ Yoo kāwāāyēytoowook ming'ātoonoo, +māāyēēwu chaamutaak subokiibuurtē keey.

⁴ Ōnkētē :akweek kēēlto nyēē wēētii wōlēē +māāwē anii.”

⁵ Yooto kumwoochi :Toomaas Yēesu kule, “Yoo -mākiinkētē raat mbo wōlēē iwēētii ii, Mokoryoontēēt, bokiinkētē nee kēēlto nyi imwooyē?”

⁶ Kuwālchi :Yēesu kule, “Anii :kēēlto. Anii :manta ānku anii :soboono. Māmii :chii nyēē wēētii Kaab Baaba yoo kāmābuntēēnoo.

⁷ Nto kōōnkētoo, nto kōōnkētē nkinee Baaba. Nteenee ōmiitē bōōnkētē ām lēēkitō kule ng'oo :Baaba ankukookasee koonyekwook mbo kēny.”

13:36 Yoowa. 8:14; 21:19
12:26 **14:5** Yoowa. 11:16

13:38 Yoowa. 18:27

14:3 Yoowa.

14:6 Yoowa. 1:4, 14; 10:9; Ibu. 10:20

8 Kumwoochi :Filibō Yēesu kule, “Mokoryoon-tēēt, ng'oo :Kōōn. Kiyooto :nyēē kēēmāchē kityō.”

9 Kuwālchi :Yēesu kule, “So, Filibō, kōōkiibuurtē keey nyi kooy āmānēenkētoo. Chiito nyoo kaakukasa kaakukas Baaba. Imuuchē kule nee iteebeenaa kule ng'oo :Baaba anii?

10 So, -mēēchāmtooy :inyiing' kule, anii āk Baaba ku kiy akeenke? Ng'aleek choo āmwoobook kumā cheechuu nteenee bo Baaba nyoo inee ku anii ānkuyēyiisyēēnoo.

11 Ochamtaa yoo āmwooyē kule anii āk Baaba ku kiy akeenke. Nto yoo māwuu nyoo, ochamtaa naas kubo ng'aleechaa bo kwōng'uut choo kyaayey.

12 ! Kāāmwoobook, chiī nyoo ikoosēēnoo keey makuyey tukuukaab kwōng'uut chēē wuu choo kyaayey :anii ankumakuyey mbo chēē chaang' kusiir chu, kuuyu -māāmiitē.

13-14 Kiy ake tukul nyēē kooteeb ām kaayneenyuu, +maayey, sukutōrōriit :Baaba kubununēē Lakwanyii.”

*Kii-āmiis :Yēesu rubiikyii kule mākunyōōr
Tāmirmiryēētaab Yēyiin*

15 Kitas taay :Yēesu kumwoochi rubiikyii kule, “Yoo ōchāmoo, ōriib mākuutēkyuu.

16 +Maateebē Baaba kukōōnook
Tāmirmiryēēnyii nyēē mākuyēētyēēchook kuu wōloo
kwāāyēytooy :anii.

14:9 Yoowa. 12:45; 1:18; Kolos. 1:15; Ibu. 1:3 14:10 Yoowa. 3:35; 10:38; 17:21 14:11 Yoowa. 5:18, 36 14:13-14 Yoowa. 15:16; 17:1 14:15 Yoowa. 14:21, 23; 15:10; 1Yoowa. 5:3; 2Yoowa. 6 14:16 Yoowa. 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; Yēyuut. 1:4; 2:4; 1Yoowa. 3:24; 4:13

17 Bo manta :Tāmirmiryoonoo ānku +mōōbuurtē keey ākookoy. Mānyōōru :chii nyēbo kōōrooni kuuyu mēēbērē makukas Tāmirmiryoonoo nto kōōnkēt. Nteenee +mōōnkētē :akweek Tāmirmiryoonotoo kuuyu mii wōlēē ōmiitē ānku +mōōbuurtē keey.

18 +Māāwē, nteenee -mōōng'ētu kuu bānoon. +Māāyēēwu wōlēē ōmiitē.

19 Lēēkit ang'eetee kōōrēēt nyēē mā koy kukasa :biikaab kōōrooni subak, nteenee +mookasaa :akweek. Nto kuuyu āboontē :anii soboonto, +mōōnyōōru soboonto.

20 Yoo kookasaa yooto, +mōōnkēt kule āyēku :anii akeenke āk Baaba ānkāāyēku akeenke āk akweek.

21 Chiito nyoo kāsē mākuutēkyuu ānkuriibē, kuchāmoo. Makucham :Baaba chii nyoo chāmoo ankaacham :nkanii ānkāāboorchii keey.”

22 Yooto kumwoochi :Yuuta nyiin ake Yēēsu kule, “Mokoryoontēēt, ām nee yu imāchē iboorwēēch keey āmēēmāchē iboorchi keey biikaab kōōrooni?”

23 Kuwālchi :Yēēsu kule, “Chii nyoo chāmoo, kukoonyitē ng'aleek choo ānēētē. Makucham :Baaba chiichoo ānku +māāchōōntē keey Baaba ānkubokēēming'tē keey.

24 Chii nyoo māchāmoo, mākoonyitē kiyēē ānēētē. Mākwoonēē :ng'aleechu kookas wōlēē āmiitē, nteenee bo Baaba nyoo kiiyookwoo.

25 Āmwoowook ng'aleechu kuuyu tākēēboontē keey.

26 Nteenee māku yēētyēēchook :Tāmirmiryēētaab Yēyiin nyoo mākōōyook :Baaba. Mākōōnēētook

ānkōōsōōtwook ng'aleek tukul choo
kyāāmwoowook.

²⁷ Lēyyē, ōbuurtē kaalyeenyuu. Makerkeey
:kaalyaani ākōōnook nyoo kōōnook :biikaab
kōōrooni. -Mookany kubēk :moonikwook,
āmōōmuuyē.

²⁸ Kookas oob yoo kāāmwoowook kule, '+Māāwē
ānku +māāyēēwu wōlēē ōmiitē.' Yoo ōchāmoō,
ong'erech kubo kule āmiitē āwēētii Kaab Baaba
nyoo wōō kubiira.

²⁹ Kāsimāmwoowook ng'aleechu
kumānāāyēyākiis, si yoo kāyēyākiis +mōōyēnchi.

³⁰ Kāmāāng'ālōolē āk akweek nyēē lōō kuuyu mii
kuchōōnii :bāytooyiintēētaab kōōrooni. Māboonto
:bāytooyiintonoo kāāmuukēy kubāwoo,

³¹ nteenee kāyēyākiis :ng'aleechu sukōōnkēt :bi-
iko tukul kule āchāmē Baaba kuuyu āyēyē kiyēē
mwoowoo kule ayey. Lēyyē, kēēng'ēētyēē yu.”

15

Musābiibuut ākoo sokonaakyii

¹ Kitas taay :Yēēsu kumwoochi rubiikyii kule,
“Anii *musābiibuut nyēbo man nto Baaba ku chi-
itaab mbareet.

² Tiltooy :Baaba sokonnyeenyuu ake tukul nyoo
māyēyē āmnyoo, ānkubulē sokonnyeeet nyoo kiyey
lokoyeek sukuyey lokoyeek chēē chaang'.

14:26 Yoowa. 14:16; 16:13; 1Yoowa. 2:20, 27 **14:27** Luuka 2:14;
Yoowa. 16:33; Filib. 4:7; Kolos. 3:15 **14:29** Yoowa. 13:19 **14:30**
Yoowa. 12:31 **14:31** Yoowa. 4:34; 10:18; 12:49 **15:1** Tyēēn.
80:8-16; Isa. 5:1-7; Cherem. 2:21 **15:2** Mat. 3:10

³ Kōōtililiitu mbo :akweek kēny ām lōkōōywēk choo kwāāmwoowook.

⁴ Yoo kōōkiilchoo, ākiilchook. Māyēyē :sokonnyeetaab musābiibuut lokoy yoo mēēbērē kānoomchi musābiibuut. Wuu nyooto ām wōlēē ōmiitē :nkakweek. -Mōōyēyē kiy nyēē karaam yoo kāmōōkiilchoo.

⁵ Anii :musābiibuut, akweek :sokonaak. Yoo kākiilchoo :chii ānkāākiilchi :nkani, kuyēyē tukuuk chēē chaang' chēē kāroomēch. Kunyoo, -mōōyēyē kiy yoo kāmōōkiilchoo.

⁶ /Kiinēmtooy biiko choo kāmākiilchoo kuu sokon-aachaa /kēētiltooy. Kuu yoo mākuyoomcho :sokon-aachaa, nto miū yoo /kiiruruuch /ānkēēwiirchi ma kulāyo, +/ mākiinēmto nkicheek biiko choo kāmākiilchoo /ānkēētōōrchi maataab kibchuulyo.

⁷ Yoo kōōkiilchoo ānkōōbuurtē ng'ālyoontēēnyuu, ankooteeb kiy ake tukul nyēē ōmāchē, / kēēkōōnook.

⁸ Yoo kooyey lokoyeek chēē chaang' ānkōōyēku man rubiikyuu, +mōōtōrōōr Baaba.

Kiikiim :Yēesu chamateet

⁹ Āchāmook :anii kuu wōloo chāmtoō :Baaba. Kunyoo, ōbuurtē :nkakweek chamateenyuu.

¹⁰ Yoo kōōriib mākuutēkyuu, +mōōbuurtē chama-teenyuu, kuu yoo kyāāriib :nkani mākuutēkaab Baaba ānkāābuurtē chamateenyii.

15:3 Yoowa. 13:10; Ēfēēs. 5:26   **15:5** Yoowa. 15:7, 10; 6:56;
 1Yoowa. 2:6, 28; 3:6, 24   **15:5** 2Kōōr. 3:5; 4:7   **15:6** Mat. 3:10;
 7:19   **15:7** Yoowa. 15:16   **15:8** Yoowa. 17:1   **15:9** Yoowa. 5:18
15:10 Yoowa. 14:15; 4:34

11 Āmwoowook ng'aleechu sōōbuurtē
ng'erekweekyuu, si nto yityo, kuchurta
:ng'erekweekwook.

12 Mākuutyēēnyuu nyi: Ōchoomnyē kuu yoo
āchāmook :anii.

13 Māmii :chamateet nyēē wōō kusiir yoo kēēnēm
keey :chiito kume kubo chōōrōōnuutēkyii.

14 Yoo kooyey kiyēē kāāmwoowook, ōyēku
chōōrōōnuutēkyuu.

15 -Mātāākuurook subak kule motwoorik kuuyu
-mēēnkēt :motwooriintēēt kiyēē yēyē :mokoryoon-
tēēnyii. Nteenee ākuurēēnook ra chōōrōōnuutēkyuu
kuuyu kāāmwoowook :anii kiy ake tukul nyēē
kyāākāsēē Baaba.

16 Kimōōkwēyoo anii :akweek kule āyēku moko-
ryoontēēng'woong'. Anii :nyēē kyāākwēyook ōyēku
rubiikyuu. Kyaatoolaak kukiil :soboonng'woong'
bo tāmirmiryēēt sukung'eet kukōōnook :Baaba kiy
ake tukul nyoo kooteeb ām kaayneenyuu.

17 Kunyoo, mākuutyēēnyuu nyi: Ōchoomnyē.”

Mākuwēch :biikaab kōōrooni rubiikaab Yēēsu

18 Kumwoochi :Yēēsu rubiikyii subak kule,
“Yoo kāwēchook :biikaab kōōrooni ōnkēt kule
kisimkuwēcho anii.

19 Nto kyōōbooyē kōōrooni nto kichāmook :bi-
ikaab kōōrooni. Nteenee kyaakweyaak :anii ōyēku
cheechuu, kunyi -mōōbooyē kōōrēēt. Kiyooto
:nyēē wēchēēnook :biikaab kōōrooni.

15:11 Yoowa. 16:22, 24; 17:13; 20:20; 1Yoowa. 1:4 15:12 Yoowa.
13:34 15:13 Yoowa. 10:11; Room. 5:8; 1Yoowa. 3:16 15:16 Mat.
7:7; Yoowa. 14:13; 15:7; 16:23-24; 1Yoowa. 3:22; 5:14-15 15:17
Yoowa. 13:34 15:19 Yoowa. 7:7; 16:32-33; 17:14; 1Yoowa. 3:13

20 Osoot yoo kāāmwoowook kule, ‘Mā wōō :motwooriintō kusiir mokoryoontēenyii.’ Kuu yoo /kiinyāliiloo, +/makiinyaliilaak nkakweek. Nto yoo /kēekoonyitē kiyēē kwaaneet :anii, +/mākēekoonyit kiyēē +mooneet :nkakweek.

21 Mākuyēwook :biikaab kōōrooni ng'aleechu tukul kuuyu ōyēku cheechuu āk subak kuuyu -mēēnkētē :bichoo nyoo kiyyookwoo.

22 Nto kimānāāchōō ānkāāng'āloolchi bichoo, nto /kimākiitiilchinē kule kiikuchoolwookēn. Nteenee kuuyu kyāāchōō, māmii :wōlēē makutuukta keey :chii ām choolwookātēēt nyēē kiikuyey.

23 Chiito nyoo wēchoo, kuwēchē nkinee Baaba.

24 Nto kimanaayey tukuuk chēbo kwōng'uut ām wōlēē mii :bichoo, nto /kāmākiitiilchinē bichoo ng'al. Ankoo kookukas :bichoo tukuuchoo bo kwōng'uut choo kwāāyēyē, tākuwēchoo ānkuwēchē nkinee Baaba.

25 Nteenee ityiichē :yuutēyu siruutyēētaab Yēyiin :yoo mwooyē kule, ‘/Kikēēwēcho buch.’†

26 Lēyyē, ōnkētē kule yoo kāāwē :anii Kaab Baaba, +māwāāyooku Tāmirmiryēētaab Yēyiin nyēē mākuyēētyēēchook. Mākōōboorchi biiko manta āk wōlēē āwuuyē :anii.

27 Mēēbērē Tāmirmiryēētaab Yēyiin nkit nyēē mākōōboortoo nteenee ōboortoo :nkakweek kuuyu kikēēboontotē keey tukul kuchakee kēny.

15:20 Yoowa. 13:16   15:21 Yoowa. 16:3   15:22 Yoowa. 9:41
 15:23 Luuka 10:16; Yoowa. 5:23   15:24 Yoowa. 5:36   † 15:25
 Tyēēn. 35:19   15:25 Tyēēn. 69:4; 35:19   15:26 Yoowa. 14:16
 15:27 Yoowa. 1:14; Yēyuut. 1:8; 1Yoowa. 1:2; 4:14

16

¹ Āmwoowook ng'aleechu simōōchuunnyēē kiyēē kyōōyēnchi.

² Makukweteenaak :bichoo kooriikaab saay-eet. Makuyit :bēsyēēt nyēē yoo kabakachaak :chii kōōsōōtē kule kayey kiyēē mächē :Yēyiin.

³ Yēyē kuu nyooto kubērē tōōs kayey chēē kāroomēch, nteenee yēyē kuuyu -mēēnkētē Baaba āmēēnkētoo.

⁴ Kāsimāmwoowook ng'aleechu si yoo kayit :yooto kōōsōōtwook ng'aleechaa kyāmwoowook.

Yiisyēētaab Tāmirmiryēētaab Yēyiin

Kimānāāsīmāmwoowook ng'aleechu kuuyu kitākēēboontē keyy.

⁵ Nteenee āmiitē wāāyēyē Kaab Baaba nyoo kiiyookwoo āchōō kōōrooni, amateebeenaa :chii ām akweek wōlēē āwēētii.

⁶ Ānkētē kule kāākung'woonchook :ng'aleechu.

⁷ Nteenee āmwoowook manta kule karaam ām wōlēē ōmiitē yoo kāāwē suwāāyooku Tāmirmiryēēt kuchō wōlēē ōmiitē, kuuyu yoo kāmāāwē, mächōōnii :Tāmirmiryēēt chokuyēētyēēchook.

⁸ Yoo kächō :Tāmirmiryēēt, mākōōboorchi biiko kule kustooyootiin ām wōlēē kāstooy :icheek ng'ōōkisto, churtaayeet āk kiyēē itiiilē :Yēyiin.

⁹ Kurubta keyy āk ng'ōōkisto, ku kule -mēēkoosēēnoo keyy,

¹⁰ churtaayeet ku kule, āmiitē āyēyē :anii Kaab Baaba āmātōōkāsoo

11 nto kiyēē itilē :Yēyiin ku kule, /kāākiitiilchi ng'aleek bāytooyiintēētaab kōōrooni.

12 Āboontē ng'aleek chēē chaang' chēē ābērē nto tāāmwoowook nteenee nyikisyook miisin.

13 Nteenee yoo kāchō :Tāmirmiryoonoo bo manta, mākwoorōōrwook ōnkēt manta kutukul. -Māmwoowu kiyēē chōōnēē kāāsōōtēyewēēkyii nteenee mākumwoowu nyēē / kēēmwoochinē āk tukuuk chēē makukwa.

14 Mākōōtōrōōroo :Tāmirmiryoonoo kuuyu mākunyōōru ng'aleekyuu ānkumwoowook.

15 Kiy ake tukul nyēbo Baaba ku nyeenyuu. Kiyooto :nyēē āmwooytēē kule mākunyōōru :Tāmirmiryoonoo ng'aleekyuu ānkumwoowook.

Makuweek :ng'wooninto kuyēk ng'erekweek

16 Kāmēētābōōkāsoo ām lēēkitō, nto nyēē mā tyaa ātooku subak.”

17 Kimwooy :rubiichoo alake kule, “So, ibooru nee :ng'aleechu? Kālē, ‘Kāmēētābōōkāsoo ām lēēkitō nto nyēē mā tyaa ātooku subak.’ Ānkulē subak, ‘Āmiitē āyēēyē :anii Kaab Baaba.’

18 Ibooru nee :ng'aleechu bo ‘Ām lēēkitō’? -Mākiinkētē kiyēē mii kung'āloolēē!”

19 Yooto kōōnkēt :Yēesu kule kimāchē :rubiichoo sukuteebēe inee ng'aleechaata. Kunyoo kuteebēe rubiichooto kule, “So, ōmiitē ōtēēbēē keey kiyēē ibooru :yoo kāāmwooyē kule, ‘Ām lēēkitō, -mātōōkāsoo, nto nyēē mā tyaa ātooku subak.’?”

20 !Kāāmwoowook, +mōōriiryē ānkōōmēēysē nto yooto kumii :biikaab kōōrooni kung'ērēktōōs.

Mākung'woonchook nteenee makuweek :ng'wooninng'woong' kuyēk ng'erekweek.

²¹ Yoo sichē :koorko kung'woonchinē, nto yoo kāākusich lakwanyii kuwuutyēē ng'wooninoo kubo ng'erekweekaab leekweet.

²² Kunyoo, wuu nyooto ām wōlēē ōmiitē akweek. Mākung'woonchook sinee kuu nyiitēnyi, nteenee yoo kakeekas key subak +moong'erech ng'erekweek chēē mākoy kōōnēmuneēnook :chii.

²³ Māmii :kiy nyēē +mooteebeena kuuyu mākukōōnook :Baaba kiy ake tukul nyēē kooteeb ām kaayneenyuu.

²⁴ Māmii :kiy nyēē kyooteeb ām kaayneenyuu. Kunyi, oteebee Baaba kiyēē ōmāchē sukuyitita :ng'erekweekwook.

Kiikōōbēl :Yēesu kōōrēēt

²⁵ Kāmwoowuneēnook ng'aleechu keel nyēē iyeelaat, nteenee makuyit :bēsyōōsyēk chēē +māāng'oong'wook wōlēē wuu :ng'aleekaab Baaba.

²⁶ +Mooteeb bēsyoonooto kiy ām kaayneenyuu nyēē mā anii nyēē ātēēbwook.

²⁷ Chāmook :Baaba, kuuyu kyoochamaa ānkōōchāmchiintōōsii kule kyāāchōōnēē :anii wōlēē mii :inee.

²⁸ Achōōnii kōōrooni, kyāāchōōnēē wōlēē mii :Baaba, nteenee āmiitē āng'ēētēē kōōrooni āyēēyē Kaab Baaba.”

²⁹ Yooto kumwoochi :rubiik Yēesu kule, “Kēēmwoowu ra ng'aleek kutook nyēē -mēēyēlē.

³⁰ Kāākiinkēt nanyuun ra kule inkētē kiy ake tukul nyēē mēērook /tākēēkiiring'. Yēyēech :yooto kiiyēnchi kule ichōōnēē Kaab Yēyiin.”

³¹ Kiwālchi :Yēesu rubiichoo ām yooto kule, “Kōōyēnchi sōō?

³² Kaakuyit mbo :bēsyēēt nyēē +mōōsērēētyē :ak-week tukul kut wāāng'ētu :anii nkit. Ānkoo kuwuu nyooto, kēēboontē keey Baaba.

³³ Kāāmwoowook ng'aleechu si yoo kōōnoomnyē āk anii ōnyōōru kaalyeet. +Mootang'any ām kōōrooni. Nteenee ōkimkimiitu kuuyu kwāābēl kōōrēēt.”

17

Kisaay :Yēesu Yēyiin

¹ Yu kaakoowaany :Yēesu kumwooy ng'aleechaa, kukas barak ānkumwooy kule, “Baaba, kaakuyit :bārooyinto. Itōrōōroo sikēētōrōriitu :tukwaay.

² Inyiing' :nyēē 'kiikōōnoo kāāmuukēywēēk ām wōlēē mii :biiko tukul sākoochi biiko choo 'ki-ikōōnoo *soboontaab kibchuulyo.

³ Soboontaab kibchuulyo nanyuun ku yoo inkētiing' :biiko Yēyiin nyoo bo man ānkōōnkētoo nkanii Kāārārookiintonoo kiiyooku.

⁴ Kwāātōrōōriing' awaang'te yiisyoonoo kiiyook-woo chaayey.

16:32 Seka. 13:7; Māarkō 14:27, 50   **16:33** Yoowa. 14:27; 1Yoowa. 5:4   **17:1** Yoowa. 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24   **17:2** Mat. 28:18; Yoowa. 3:35; 5:24   **17:3** 1Yoowa. 5:20   **17:4** Yoowa. 4:34; 19:30

⁵ Kunyoo ii, Baaba, kany āchōō bokiibuurtē keey :tukwaay kēēyēmtooy wōōyinto kuu kēny, kutoombo /keeyey kōōrēēt.

⁶ Kyāāboorchi bichoo kiikōōnoo kāāmuukēywēēkuuk. Ki cheekuuk :bichoo nteenee ikōōnoo. Kookunam :bichooto ng'ālyoontēēng'uung' kuchō āwut.

⁷ Kāākōōnkēt :bichoo kule kiy ake tukul nyoo kyaayey kuchōōnēē wōlēē imiitē.

⁸ Kyāā-āmchi bichoo lōkōōywēchoo 'kiimwoowo ankiikutaach. Inkēt nanyuun :bichoo kule āchōōnēē man wōlēē imiitē ānkōōyēnchinē kule inyiing' nyēē kiyoookwoo.

⁹ -Māāsoochinē biikaab kōōrooni, nteenee āsoochinē choo 'kiikōōnoo, kuuyu cheekuuk :chooto.

¹⁰ Chēē āboontē ku cheekuuk nto choo cheekuuk ku cheechuu. Atōrōōroot kubo bichoo.

¹¹ Āmiitē āchōōnii wōloo imiitē nyēē -mēētāābuurē :anii kōōrēēt, nteenee tākumii :bichooto. Wōōy, wēē, Baaba nyēē tiliil! Iriib bichoo ām kāāmuukēywēēk chēē wuu choo 'kiikōōnoo, sukung'eet kunoomnyo :bichooto kuyēk akeenke kuu yoo āyēku akeenke āk inyiing'.

¹² Yoo kyāāboontē keey bichoo, kyāāriib ām kāāmuukēywēēkuuk nyēē mānāābootyo, nteenee kibot :akeenke baateey, nto nyooto ku kāāmukuusiintēēt. Kiyityiin :siruutēk ām kēēlooto.

¹³ Baaba, āmiitē āchōōnii wōlēē imiitē. Nteenee āmwooyē ng'aleechu yoo tāāmiitē kōōrēēt sukun-yōōr :bichooto ng'erekweekyuu kuchurta.

14 Kyāā-āmchi bichoo ng'ālyoontēēng'uung'. Kōōkuwēch :biikaab kōōrooni kuuyu mēēbērē bo :icheek kōōrooni, kuu yoo -māābooyē :anii kōōrooni.

15 -Māāsooyiing' kule inēmu bichoo ām kōōrēēt nteenee āsooyiing' kule iriib bichoo kumaaraanta :Kibrōkōsyoontēēt.

16 Kubooyiit man, mābo :bichoo kōōrēēt kuu yoo -māābooyē :nkanii.

17 Itiliil bichoo kōōbuurto manta. Ng'ālyoontēēng'uung' ku manta.

18 Kuu yoo kiiyookwoo :inyiing' āchōō kōōrēēt, +māāyooktē :nkanii bichoto bokuyey yiisyēēng'uung' ām kōōrēēt.

19 Kāānēmu keey kubo icheek sukung'eet kōōnēmchi keey :nkicheek ng'aleekaab manta.

20 -Māāsoochinē rubiik baateey, nteenee āsoochinē biiko choo mākōōyēnwoo kubununē lōkōōywēkaab rubiichoo.

21 Baaba āsooyē kule kuyēk :icheek tukul akeenke ku yoo kēēyēku :acheek tukwaay akeenke. Āsooyē mbo subak kule kuyēk :nkicheek akeenke āk acheek, sukung'eet kōōyēnchi :biiko tukul kule kiiyookwoo.

22 Kyāākoochi bichoo lēbkēēyyoonoo 'kiikōōnoo sukuyēk :icheek akeenke, kuu yoo āyēku akeenke āk inyiing'.

23 Yoo āyēku :anii akeenke āk icheek ānku inyiing' ku anii kuchurtooy :kibakeenkeenyo, sukōōnkēt :biiko tukul kule 'kiiyookwoo :inyiing' ānkiichāmē icheek kuu yoo 'kiichamaa anii.

17:14 Yoowa. 15:18-19 17:15 Mat. 6:13; 2Tēēs. 3:3; 1Yoowa. 5:18 17:18 Yoowa. 20:21 17:19 Ibu. 10:10 17:23 Yoowa. 17:11; 5:18

24 Baaba! Ābērē nto kākwoonii :bichoo wōloo āchōōnii anii sukung'eet kukas kule ātōrōōroot tōrōōrinto nyoo 'kiikōōnoo, kuuyu kisimichamaa kutoombo /keeyey kōōrēēt.

25 Baaba nyēē churtaat! Kimēēnkētiing' :kōōrēēt, nteenee kyāānkētiing' :anii. Kunyi kāākōōnkēt :bichu kule 'kiiyookwoo.

26 Kyaayey bichu kōōnkētiing', anku +maatas āyēyē kuu nyooto sukung'eet kunam :nkicheek chamateet nyoo iboontēēnoo ānkāābuurtē keey :nkanii icheek.”

18

*/Kikeenam Yēēsu nteenee kitay /kēēsār
(Mataayo 26:47-56; Māārko 14:43-50; Luuka
22:47-53)*

¹ Yu keewaany :Yēēsu kusaay, kwooyyo āk rubiikyii tuybēyēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Kiitrōōn ankuba ākoy mbareetaab *musēytuuniinēk nyēē kimii wōlooto.

² Kiinkēt :nkinee Yuuta nyoo kichoomtooy Yēēsu mbaraanaa, kuuyu kikicham :Yēēsu kōōmuunyēē wōlooto āk rubiikyii.

³ Yooto, kuwēeto keey :Yuuta biikaab lukēēt nyēē mining' nyēbo Rooma kutākyinē keey mbaraanaa. Kiboontootē keey mbo riibiikaab kaab *kibkōrōs nyēē wōō ākoo *Farisaayeeek. Kikirat keey :bichoo kuyem. Kinamaat kariikwaa, taariinek āk nōmōryēēk.

4 Kiinkētē :Yēesu kiy ake tukul nyēē kimii wokuyēyāktōōs. Kuchō taay ankuteebee bichooto kule, “So, ōchēēng'ē ng'oo?”

5 Kulē :bichoo, “Yēesu nyēbo Nāāsārēēt.” Kumwoochi :Yēesu kule, “Ntēē anii :nyi.” Kimii :Yuuta nyoo kichoomtooy Yēesu kukēēyyo āk bichooto.

6 Kumwoochinē :Yēesu bichoo kule, “Anii :nyooto” kōōtuytuuy :bichoo ānkōōryookyi keey ng'wēny.

7 Kuteebee :Yēesu subak bichoo kule, “So, ōchēēng'ē ng'oo?” Kuwāl :bichoo kule, “Yēesu nyēbo Nāāsārēēt.”

8 Kumwoochi :Yēesu kule, “Nto yu kāāmwoowook kule anii :nyooto. Yoo ākoo anii :nyēē ōchēēng'ē, kany kubēēchi keey :murēchu āboontē keey.”

9 Kumwooyē :Yēesu kuu nyooto kuyityiin :yoo kimwooyē kule māmii :rubiintēenyii mbo akeenke nyēē mākubot.

10 Yooto, kung'us :Bētērō chōōkiit nyēē kiboonto ankuchwen yititaab taay nyēbo motwooriintēetaab kibkōrōs nyēē wōō. (/ Kikēēkuurēē motwooriintonoo Māālkō.)

11 Nteenee kumwoochi :Yēesu Bētērō kule, “Ibērē :inyiing' tōōs -māāchāmē :anii nyalilta nyēē kaakuyeyta :Baaba kule ānyōōru? Ikētyi chōōkiing'uung' kiraaru!”

12 Kumwoochi :nyēē wōō nyēbo lukēēt biikyii bo lukēēt āk riibiichoo kibo *Kōōtaab Yēyiin kule kunam Yēesu ankurat.

13 Yu kaakunam :bichoo Yēesu kōōmutyi kurook *Anaas nyoo ki boontēetaab biikooy bo

Kayaafa. Kayaafa :nyēē ki kibkōrōs nyēē wōō ām kēnyiinooto.

¹⁴ Ki inee :nyēē kiirwookyinē kāāntōōyikaab Yutayeek kule kaykay kume :chiito akeenke suku-sobcho :biiko.

Kituuch keey :Bētērō nyēbo taayta

(Mataayo 26:69-70; Māārko 14:66-68; Luuka 22:55-57)

¹⁵ Yooto koonamaat :Simōōni Bētērō ākoo rubiintēēt ake, Yēēsu. /Kiinkētōot rubiintonoo ake ām wōlēē kimii :chiichoo wōō bo kōrōs. Kunyoo, kiiwut :inee kayaata.

¹⁶ Nteenee king'ētunēē :Bētērō saang' yēbo oreetaab tuuytaab kayaata. Kiiyeey lēt :rubiintonoo ānkumwoochi chēēbto nyēē kiriibē oreet kule koomut Bētērō kuchō āriit.

¹⁷ Kumwoochi :chēēboo Bētērō ām yooto bo oraanaa kule, “Inyiing' oob :rubiintēēt ake nyēbo chiichi?” Kulē :Bētērō, “Ābēērē keey!”

¹⁸ Kikaytit :kwēēmowuunooto ānkimii :riibiik alake ākoo motwoorik alak chēbo kayaata kuywēē āng'oong'tiit kukēēyyoong'iis. Kiwokōōyyoonyēē :nkinee Bētērō yooto ānkuyu āng'oong'tiino.

Kiteebē :Anaas Yēēsu ng'aleek

¹⁹ Yooto kulēēnchi *:kibkōrōs nyēē wōō* Yēēsu, “Mwoowo baa kurubta keey rubiikuuk āk kāānēētiisyēēng'uung'.”

²⁰ Kumwoochi :Yēēsu kule, “Kyāāmwoowu ng'aleechu kukas :chii ake tukul. Māmii :kiy nyēē

18:13 Luuka 3:2; Yoowa. 18:24   **18:14** Yoowa. 11:49-50   **18:16** Māārko 14:54   * **18:19** Kasee Luuka 3:2. /Kitākēēkuurē Anaas kule kibkōrōs nyēē wōō ānkoo ki Kayaafa :nyēē kimii yiisyēēt yooto.

kyaawuny ām kānēētiisyēnyuu. Kyaaneet biiko ām kooriikaab saayeet āk *Kōōtaab Yēyiin wōlēē kiiruruukyine keey :Yuutayeek tukul.

²¹ Itēēbēēnoo nyēbo nee? Iteebee biiko choo kikāsē kiyēē kyāmwooyē. Kubooyiit man, inkēt :bichoo kiyēē kyaamwaay.”

²² Koorabaach :riibiintēēt kumwoochinē kule, “Ing’aloolē kuu nyooto ām taayeetaab *kibkōrōs nyēē wōō?”

²³ Kulēēnchi :Yēēsu, “Yoo ākoo mii :kiyēē kaamwaay nyēē miyaat imwoowu. Nto yoo ākoo bo man ii, irābookyoo nee?”

²⁴ Kumwooy :Anaas kule /kiimut Yēēsu kurataat ākoy kaab Kayaafa, kibkōrōs nyoo wōō.

Kituuch keey :Bētērō nyēbo āyēēng’ āk sōmōk

(Mataayo 26:71-75; Māārko 14:69-72; Luuka 22:58-62)

²⁵ Kumii :Bētērō kuywēē mayaa, / keeteabee kule, “Inyiing’ oob rubiintēēt ake nyēbo chiichiin?” Kutuuch keey :Bētērō kule, “Ābēērē keey.”

²⁶ Kimii :chiito ake nyēē ki motwooriintēētaab kibkōrōs nyēē wōō. Kibo :chiichooto areetaab muroonoo kichwēnē :Bētērō yiitit. Kuteebēē :motwooriintonoo Bētērō kule, “So, mā inyiing’ :nyoo kēēboontē keey Yēēsu ām mbaraanaa?”

²⁷ Kulē :Bētērō subak, “Ābēērē keey.” Kooturkuuch :kirkōnkiit yooto bakeenke.

18:20 Mat. 4:23; Māārko 14:49; Yoowa. 7:14, 26; 6:59; Yēyuut. 26:26

18:22 Yoowa. 19:3; Yēyuut. 23:2   **18:26** Yoowa. 18:10

Kiisimchi :kāāntōōyikaab Yuutayeeek Bilaato kule kubakach Yēesu (Mataayo 27:1-2, 11-31; Māārko 15:1-20; Luuka 23:1-5, 13-25)

²⁸ Yu kāyyēēkunēē / kiimuustee Yēesu kaab *Kayaafa, / ānkiirēkēērchi bāytooyiintēēt nyēbo kōōrēētaab Rooma. /Kikēēkuurēē bāytooyiintonoo *Bilaato. Manaacham :kāāntōōyichoo bo Yuutayeeek kōōwut kaytaab bāytooyiintonoo bo Rooma, kuriib tiliiling'waa sukutas taay āk *Saakweetaab Keeytaayeet.

²⁹ Kunyoo, kuchuyta :Bilaato saang' sukung'āloolchi kāāntōōyichoo. Kuteebee kule, “Nee :nyēē koleel :chiichi?”

³⁰ Kuwāl :bichoo kule, “Nto kamaleelaat nto kāmākiimutuung'!”

³¹ Kumwoochi :Bilaato bichoo kule, “Bōōkuumu :akweek nkityō kurubta keey kiruutēkwook.” Kulē, “Ntēē -/mākēēchāmweēch kēētilchi chii meet.”

³² Kiyityiin ām kēēliitēnyi, :kiyoo kimwooyē :Yēesu kurubta keey āk wōlēē kimakumeeta.

³³ Yooto, kooyeey :Bilaato kō. Kukuur Yēesu ankuteebee kule, “Inyiing' :bāytooyiintēētaab Yuutayeeek?”

³⁴ Kuwālchi :Yēesu kule, “Wōlēē isōōtitooy :inyiing' nkit nto wōlēē mwooytoowuung' :biiko?”

³⁵ Kuwālchi :Bilaato Yēesu kule, “Yoo 'keekas, āyēku :anii Yuutāyiin sōō? Māku biikwook āk mbo kibkōrōs :chēē kākwēruung' ichōō wōli āmiitē. Kiy nee nyēē 'kweeyey :inyiing'?”

³⁶ Yooto, kumwooy :Yēesu kule, “Mābo :bāytooyiisyēenyuu kōōrooni. Nto kābo kōōrooni,

nto kookwaam :rubiikyuu booryēēt kuyeeta simanama :kāāntōōyichoo bo Yuutayeek. Māchōōnēē :bāytooyiisyēēnyuu kōōrooni!”

³⁷ Kuteebēē :Bilaato Yēēsu kule, “Kunyi ākoo iyēku sōō, bāytooyiin?” Kulēēnchi :Yēēsu, “Inyiing’ :nyēē 'keemwaay. /Kikēēsicho kule chaaneet bi-iko ng'ālyoontēētaab man nyēbo Yēyiin. Kiyooto :nyēē kiyeya sāāchōō kōōrooni. Chii nyēbo man kukāswoo.”

³⁸ Kuteeb :Bilaato kule, “Manta :nee?”

Yooto, kung'eet :Bilaato ānkuwo saang' subak wōlēē kimii :Yuutayeechaa ānkumwoochi kule, “Lēyyē, ntēē -māākāsē lēēlis nyēē boonto :chiichi!

³⁹ Nteenee kurubta keyy ākoo ātēbuutēkwook, kwāātyooktoowook kwaak kibratyaa akeenke ām kēnyiit yoo ōmiitē saakweeng'woong' bo Keeytaay-eet. Ara ōmāchē ātyooktoowook bāytooyiintooni bo Yuutayeek?”

⁴⁰ Kubōloobōlchi :bichoo barak kule, “Ityaakte Baraaba.” /Kikikeenam Baraaba /ankeerat kuuyu ki :chii nyēē ki kāwōōtyoo.

19

¹ Yooto nanyuun kōōkooyto *:Bilaato Yēēsu / kēēbirsēēt.

² Kitaay :biikaab lukēēt nkwaatyeetaab kātōok kookerkeeyee nyoo bo bāytooyiisyēēt ānkōōlookyi mētitaab Yēēsu. Kōōlookyi subak sireet nyēē arraa kookerkeeyee nyoo bo bāytooyiisyēēt.

³ Yu kāākuyityo, kōōliichi keyy :bichoo bo lukēēt Yēēsu sukumwoochinē kule, “Kimkim,

bāytooyiintēetaab Yuutayeek!” Kimwoochinē kuu nyooto ānkōōrāboochē.

⁴ Kiwo :Bilaato saang' subak wōloo kimii :Yuu-tayeekhaa ānkumwoochi kule, “+Māākwēryoonu chi-ichi kuchō saang', sōōnkēt kule māmii :kiy nyēē miyaat nyēē ākāsē kule koyey.”

⁵ /Kēēkwēryoon Yēēsu kuchō saang' wōlēē kimii :bichoo. /Kikiilookyi nkwaatyaanaa bo kātōok mēt āk siraanaa ki arraa. Kumwoochi :Bilaato bichoo kule, “Ong'nyi chiing'woong'.”

⁶ Yu kakas :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch āk riibiikaab *Kōōtaab Yēyiin Yēēsu, kubōloobōl kule, “Obakach! Ōkwērtoochi *murtooywoontēēt. Obakach.” Kutay :Bilaato. Kimwoochi kule, “Obeete :akweek nkit bōōkwērtoochi murtooywoontēēt. -Māākāsē :anii kiy nyēē miyaat nyēē kookuyey :chiichi.”

⁷ Kōōkiimchi :Yuutayeekhaa kumwooyē kule, “Kikuur keey :chiichi kule inee ku Lakwataab Yēyiin, ng'ālyoo nyēē mwooyē :kiruutēkyoo kule nyoolchinē chii nyēē kayey kuu nyoo kume.”

⁸ Kiinyokoorta :yooto Bilaato miisin.

⁹ Kuketita Yēēsu kuwo kō ankuteebee kule, “Ibooyē ānō :inyiing'?” Kusiisiyi keey :Yēēsu.

¹⁰ Kumwoochi :Bilaato Yēēsu kule, “-Mēēmāchē ing'āloolwoo? -Mēēnkētē kule āboontē kāāmuukēywēēk atyaaktiing' nto āmwoochi biikyuu bo lukētē kubākākyiing' murtooywoontēēt?”

¹¹ Kuwālchi :Yēēsu kule, “Kāmēēboontē kāāmuukēy ibakachaa nto kāmānāākōōning' :Yēyiin.

Kunyoo, chiito nyēē kēēyokoowoo āchōō wōlēē imiitē :nyēē leelaat kusiiring'."

12 Yooto, kusyeem :Bilaato kēēlto nyēē keetyaaktee Yēesu nteenee kubōloobōl :biiko kule, "Yoo 'keetyaakte chiichoo, kōōbooru kule -mēēkāsyyiintōōsii āk bāytooyiintēēt nyēē wōō. Chii nyēē yēyē keey kule inee bāytooyiintēēt kukwiilē bāytooyiintonoo."

13 Yu kakas :Bilaato ng'aleechaa, kumwoochi biikyii bo lukēēt kukwēryoot Yēesu saang' subak ānkōōbuurēē ng'echereenyii nyēē irwoochēē ām yēē /kikēēkuurēē Rwaanteet Komos. (Ām kuuti-itaab Yuutayeek /kēēkuurē kule 'Kabaata.')

14 Kimii :taman āk āyēēng' nyēbo kōrrōōn.* Ki bēsyēētaab chōbātēētaab Sabaato :nyooto kutāsē taay *:Saakweetaab Keeytaayeet. Yooto kumwoochi :Bilaato bichoo kule, "Ong'nyoo bāytooyiintēēng'woong'."

15 Nteenee kubōloobōl :bichoo subak kumwooyē kule, "Owaang'te, obakach, obakach." Kuteebēē :Bilaato bichotoo kule, "Ākwērtoochi bāytooyiintēēng'woong' murtooywoontēēt?" Kulē :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch, "Bāytooyiintēēnyoo acheek ku nyoo bo Rooma nkit āmāmiitē :ake!"

16 Yooto kōōyokoochi :Bilaato bichoo Yēesu, /sub-

19:12 Luuka 23:2; Yoowa. 18:37; Yēyuut. 17:7 * **19:14** Kimēēmuuchāktōōs :yuutēyu kuyēk asiistaab lo nyēbo bēēt kuuyu /kikēēkwērtoochinē Yēesu murtooywoontēēt kumii :asiista sōmōk ām wōlēē mwooytooy :siriik alake chēbo kitaabuunekaab lōkōōywēk chēē kāroomēch. Kiyēyiisyēē :Yoowaana kāāyitiisyēētaab āsiiswēk kurubē nyēbo Rooma. Asiistaab taman āk āyēēng' ām acheek ku nyēbo lo ām icheek. **19:14** Māārko 15:42; Luuka 23:54; Yoowa. 19:31, 42

okēēbākākyi murtooywoontēēt.

*/Kikēēkwērtoochi Yēesu murtooywoontēēt
(Mataayo 27:32-44; Māārko 15:21-32; Luuka
23:26-43)*

¹⁷ Yooto nanyuun, /kēēriiboot Yēesu. /Kikēēkērchi koong' Yēesu kukalab murtooywoontēēt, /ankeebeeta ākoy yēēt ake yēē /kikēēkuurēē 'Rōkyēētaab mēt'. (Ām kuutiitaab Yuutayeeek /kikēēkuurē kule 'Kolkoota'.)

¹⁸ /Kibokēēkwērtoochi Yēesu murtooywoontēēt. /Kikēēkwērtoochi nkicheek sāsiik alak āyēēng' murtooywōōsyēkwaa ānkiiyyoong'tēē ake āwutaab taay nyēbo Yēesu nto nyiin ake kiiyyoong'tēē nyēbo kaataam.

¹⁹ Kimwooy :Bilaato kule /kēēsirchi ng'aleek baawuut /ānkēēkwērtoochi baawuunaa murtooywoontēētaab Yēesu yoo bo barak. Kimwooyē kule: YĒĒSU :NYĒBO NĀĀSĀRĒĒT BĀYTOOYIINTĒĒTAAB YUUTAYEEK.

²⁰ /Kikeesiree ng'aleechaa kuutuweek sōmōk. Kuutiit nyēbo Yuutayeeek, nyēbo biikaab Rooma āk nyēbo Kirikiik. Kisuman :biiko chēē chaang' ng'aleechaa kuuyu kilēēkitēē Yēerusālēm :yooto /kikēēkwērtoochinē Yēesu.

²¹ Kimwoochi :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch Bilaato kule, “-/Makesir kule 'Bāytooyiintēētaab Yuutayeeek' nteenee /keesir kule 'Chiichi nkit :nyēē kikuur keey kule inee bāytooyiintēētaab Yuutayeeek'.”

²² Kulē :Bilaato, “Kiyēē kaasir, kukaasir!”

²³ Yu kāākukwērtoochi :biikaab lukēēt Yēesu murtooywoontēēt, kubchēchi keey sirookaab Yēesu

chuut ang'wan. Nteenee kibakaakta sireet nyoo kibo āriit nyēē ki ankeet akeenke.

²⁴ Nto yityo, kumwoochi keey kule, “-Mookany keekereer siraani. Kaykay /keebār *sēkēēryēēt sukutook kule ng'oo :nyēē mākuchurtoochi.” Kiy-ityiin :yooto āk yoo /kikeesir ām siruutēk kule, “Kibchēchiin sirookyuu ānkubārchi kābuutiinyuu sēkēēryēēt sukōōnkēt chiito nyēē mākuyib.”†

Kumii :bichoo bo lukēēt kumooytōōs siroochoo bo Yēēsu,

²⁵ kimii :kaametiitaab Yēēsu kēēyyoonyēē yēē kilēēkitēē murtooywoontēēt ānkiboonto keey cheebkaamet. Kimii :nkinee Maaryaa cheebyoosyee-taab Kilooba ākoo Maaryaa nyēbo *kiriinkēētaab Maktaala.

²⁶ Kuweech keey :Yēēsu kukas kaamet ankukas subak rubiintēēnyii nyoo kichāmē ānkumwoochi kaamet kule, “Moomo, wēring'uang' :nyoo.”

²⁷ Kumwoochi nkinee rubiintonoo kule, “Murooni, koomēt :nyoo.” Kung'eetee yooto kiwokōōbuurto keey :rubiintonoo cheebyoosyaanaa.

Kime :Yēēsu

(Mataayo 27:45-56; Māārko 15:33-41; Luuka 23:44-49)

²⁸ Kōōnkēt :Yēēsu kule kikiikoowaany kiy ake tukul nyoo kimākyinē :Yēyiin kule chokuyey. Yooto, kumwooy kule, “Kaakwaama :melelta.” Kiityiich :yooto subak siruutyēēt ake.

† 19:24 Tyēēn. 22:18

19:25 Māārko 15:40-41; Luuka 8:2-3

19:26 Yoowa. 13:23

29 Kimii yooto :kiy nyēē kimii *:tifaayiik chēē tāytāy. Kunyoo /keenam kiroonkuryēēt /ankiilu-umta tifaayiichaa, nto yityo /kēēnoonkuchi kēētīt ake /ānkiiyokooyto kutiiny kuutiinyii.

30 Yu kachuuchun :Yēesu tifaayiichaa, kumwooy kule, “Kaawaany.” Yooto nanyuun, kurankach :kaatit ankung'et.

31 Ki bēsyēēt nyooto nyēē /kikēēyēytēē keey kubo bēsyēēt nyēē wōō bo *Sabaato. Kunyoo, kimāmāchē :kāāntōōyikaab Yuutayeeek kule kōōkārtootākiis :bichoo ām murtooywōōsyēchoo ākoy bēsyēētaab Sabaato. Yooto kusoom :kāāntōōyichoo Bilaato kumwaayta / kyiiri kērēēnkōōkaab bichoo sukubēk areet akeenke / ānkiiirēēk ām murtooywōōsyēchoo.

32 Yooto kuba :biikaab lukēēt ānkwiiri kērēēnkōōkaab chiitaab taayta āk chēbo nyiin ake, choo /kikēēkwērtoochinē murtooywōōsyēk āk Yēesu.

33 Nteenee yu kāyityi :bichoo Yēesu ankukas kule kaakume, mānāā-iri kērēēnkōōk.

34 Kunam :chiito ake nyēbo lukēēt ng'otinyii ānkubusuyēē Yēesu mooyēēt komos. Kikwaanee yooto :korotiik āk bēēko.

35 Chiito nyēē rāru ng'aleechu, ku :nyēē kikāsē kuyēyāktōōs ānkōōnkētē kule bo man. Rāru ng'aleechu sukung'eet ochamte :nkakweek.

36 Kiyey :yooto kuyityiin :siruutyēēt nyoo mwooyē kule, “Māmii :koowēēnyii mbo akeenke nyēē +/mākēē-iri.”†

19:29 Tyēēn. 22:15; 69:21   19:31 Kiruu. 21:22-23   19:34
 1Yoowa. 5:6   19:35 Yoowa. 21:24   † 19:36 Chuy. 12:46   19:36
 Kāāyit. 9:12

37 Kiyityiin subak ām siruutēkaab Yēyiin :yēē mwooyē kule, “Makukas :biiko chiichi / kākēēbusuy.”†

Wōlēē /kikeemuyta Yēēsu

(Mataayo 27:57-61; Māārko 15:42-47; Luuka 23:50-56)

38 Kimii :chiito ake nyēē /kikēēkuurēē :Yōōsēēf nyēbo Arimataaya. Ānkoo ki rubiintēētaab Yēēsu :chiichoo, kiiyēēlē keey kōōywēyē kāāntōōyikaab Yuutayeek. Kiwokusoom :chiichoo Bilaato kuchāmchi kuyib muustaab Yēēsu. Kuchāmchi :Bilaato wokōōnēm muustaab Yēēsu.

39 Kiwēēto keey Nikōtēēmō nyoo kichokukāsē Yēēsu kwēēmowuut ake. Kikinamaat :Nikōtēēmō tukuuk chēē boong'u nyēē anyiny chēē kiyitē ki- ilōōnik sosom.

40 Kibeeta :bichoo āyēēnku ankeet ankuratee muustaab Yēēsu kumii :tukuuchoo boong'u nyēē anyiny, kurub kuu wōloo kiyēytooy :Yuutayeek yoo /kēēmuyē chiito.

41 Kimii :kochonkeet nyēē / kikēēmuchinē biiko yooto / kikēēbākākyinē Yēēsu nyēē / kimānāākēēmuchi chii.

42 / Kikēēmuchi Yēēsu kochonkaanaata kuuyu kilēēkitēē yooto / kēēsārchinē simānyōōryo āk bēsyēētaab *Sabaato nyēē kimii kuyitu.

20

---

† 19:37 Sekaryaa 12:10 19:37 Tyēēn. 22:16; Ng'oong'. 1:7
19:38 Yoowa. 9:22 19:39 Yoowa. 3:1 19:40 Yoowa. 11:44

King'eetee :Yēesu meet

(*Mataayo 28:1-10; Māārko 16:1-11; Luuka 24:1-12*)

¹ Ām bēsyēētaab taayta, nyēē kirubē bēsyēētaab *Sabaato, kumusta :Maaryaa nyēbo Maktaala kukēērir :kōōrēt ānkuwo ākoy kochonkaanaa. Bērē kulē, /kikiikēēwunukto rwaantaanaa /kikikeekeree kurkeetaab kochonkaanaa.

² Yu kakas kule kimāmii :muustaab Yēesu yooto, kooyeey areet akeenke. Kiwokunyōōr Simōōni Bētērō ākoo rubiintonoo kichāmē :Yēesu ānkumwoochi kule, “Tōōbērē :akweek, /kōōkēēyib muustaab Mokoryoontēēt ām kochong' āmākiinkētē wōlēē /kōkēēyib.”

³ Yooto kulabat :Bētērō āk rubiintonoo ake kutākyi keey kochonkaanaa.

⁴ Koong'weentee :rubiintēēt nyiin ake Bētērō ānkuyēk nyēbo taay kuyit kochong'.

⁵ Yu kayit yooto kuyim, nto bēre kulē, kukāsyi kochong' ankaanaa /kikikeeratee Yēesu, nteenee mānāākōōwut kochong'.

⁶ Kuyitu :Bētērō ānkuchokukēēytooy ākoy kochong'. Yooto, kukas :nkinee ankaanaa āmāmii :bōōrto.

⁷ Kikas mbo ankeet nyoo /kikikeeratee mētitaab Yēesu kukakyaaruny ānkiikoochi komos yēē kimālēēkitēē :nyiin ake.

⁸ Kuwo kochong' :nkinee rubiintonoo kisimkuyitu yooto. Kukas ankoosyechaa ānkōōyēnchi kule ākoo man kaakung'eetee :Yēesu meet.

⁹ (Ākoy yooto kitoombo kōōnkēt :bichoo kiy ām

yoo kimwooyē :siruutēk kule makung'eetee :Yēesu meet.)

¹⁰ Yu kāākuyityo, kooyeey :rubiichoo kaa.

¹¹ Nteenee kikiikooyeey :Maaryaa ākoy kochong' ānkimii kēēyyo saang' kuriirē ānkuyimē kōōkōōytooy kochong'.

¹² Nto bērē kulē, kukāsyi malayikaanik āyēēng' kochong' chēē kikiilaach sirook chēē kileelach kule mang'. Kikiibuurēē :ake mētēw ām yoo kimii :muustaab Yēesu kōōbuurēē :nyiin ake kāābkēēlyē.

¹³ Yooto, kuteebee :malayikaanichaa cheebyoosyaanaa kule, “Iriirchinē nee oō, cheebyoos?” Kulē, “Kaakubeeta :biiko alake Mokoryoontēnyuu āmāānkētē wōlēē kābōkōōkoochi!”

¹⁴ Nto bērē kuweech keey, kukas Yēesu nyēē kēēyyoonyēē yooto, nteenee kimēēnkētē kule ki inee :nyooto.

¹⁵ Kuteebee :Yēesu kule, “Iriirchinē nee oō, cheebyoos? Ānku ng'oo :nyēē imiitē ichēēng'ē?” Kibērē :cheebyoosyaanaa tōōs ki :chiitaab mba-reet :nyooto. Yooto, kumwoochi kule, “Boontēēt, yoo ākoo inyiing' nyēē 'kēēnēmu, imwoowu wōlēē kāwēēkoochi siwāāyib.”

¹⁶ Kulēēnchi :Yēesu, “Maaryaa.” Kiirōōtoot :cheebyoosyaanaa Yēesu ānkumwooy ām kuutiitaab Yutayeeek kule, “Rābōōni!” (Kerkeey :yooto ākoo yoo /kakeemwa kule 'Kāānēētiintēēt'.)

¹⁷ Kimwoochi :Yēesu cheebyoosyaanaa kule, “Keekas ii, chēē, -mēēyēētyoo keey, kuuyu tāku toombo āwē Kaab Baaba. Kiyēē +meeyey ku iwē wōlēē mii :rubiikyuu ānkiimwoochi kule, āmitē

āyēyē wōlēē mii :Baaba nyoo Kwaan nkicheek. Yēyiintēnyuu ānku Yēyiintēng'waa nkicheek.”

¹⁸ Kuwo :Maaryaa kuu yoo /kākēemwoochinē ānkumwoochi rubiik kule, “!Kaakas :anii Mokoryoontēēt!” Yooto kumwoochi icheek kiy ake tukul nyoo kāmwoochinē inee :Mokoryoontēēt.

Kiiboorchi keey :Yēesu rubiikyii nyēbo taay

¹⁹ Nto bēsyoonoto kosolēny, kōōruruuch keey :rubiikaab Yēesu ankukerta keey kō, kuuyu kitākunyōkōōrēch kāāntōōyikaab Yuutayeeek. Kutookunēē :Yēesu areet akeenke yooto kimii :icheek ānkulēēnchi, “Ōbuurtē kaalyeet.”

²⁰ Nto yityo, kōōboorchi bichoo āwunnyēk wōloo kichutē :musumaariit ākoo mooyēēt komos wōloo /kikēēbusuyē. King'ērēkiis :rubiik miisin yu kēēnkēt kule ākoo ki Yēesu.

²¹ Yooto kumwoochi subak kule, “Ōbuurtē kaalyeet. Kuu yoo kiiyookwoo :Baaba, āyooktook :nkanii.”

²² Kōōbuusyi rubiichoo muuyēēt kumwoochi kule, “Ōnyōōru Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

²³ Yoo kōōnyōōchi biiko kaat ām ng'ōōki nyēē kiikuyey, kunyōōchinē :Yēyiin bichoo kaat, nto yoo kāmōōnyōōchi kaat, -/mākēēnyōōchinē kaat.”

Kiiboorchi keey :Yēesu Toomaas

(Māārko 16:14; Luuka 24:36-49)

²⁴ Kunyōōru :Yēesu rubiik chuut alak, kimāmii :Toomaas, (nyēē /kikēēkuurē ām kaayneet ake kule Kibsārāmiin).

20:17 Ibu. 2:11   **20:19** Yoowa. 9:22; 14:27   **20:20** Yoowa. 15:11

20:21 Yoowa. 17:18   **20:22** Yoowa. 14:16   **20:23** Mat. 16:19

20:24 Yoowa. 11:16; 14:5; 20:26-28; 21:2

²⁵ Yu kāwokuchō :Toomaas, kumwoochi :rubiik chuut kule, “!Kaakeekas :acheek Mokoryoontēēt.” Nteenee kimwoochi icheek kule, “Ākoy akas yoo / kikiilōōtunēē musumaariinechaa nto āchāmē. Nto subak, ākoy ātiinyēē āwut yoo bo mooyēēnyii komos saacham.”

²⁶ Yu kakeeyta :bēsyōōsyēk sisiitu, kōōruruukyi keey :rubiichoo kōyoo kikaayi kuboonto keey Toomaas. Ānkoo kikērootiin :kurkootik / kiboki-iyiinēē kāākōōyyoonyēē :Yēēsu yooto. Kimwoochi kule, “Ōbuurtē kaalyeet.”

²⁷ Nto mii yoo kuwēēkyi keey Toomaas ānkumwoochi kule, “Toomaas, chēētiinyēē moorineeng'uung' āwunnyēk ānkiitiinyēē mooyēēnyuu komos āwung'uung'. -Mātēēwiiywiiy nteenee iyēnchi.”

²⁸ Kumwoochi :Toomaas kule, “Lēyyē, inying' :Mokoryoontēēnyuu ānku inying' :Yēyiintēēnyuu.”

²⁹ Kumwoochi :Yēēsu kule, “So, Toomaas, ākoy ikasaa siikaaseenaa keey? Ibēruurootiin kule nee sōō :biich choo ikoosēēnoo keey ānkoo man-aakasa!”

Yibu :kāāyēnchinooyēēt soboon

³⁰ Kiyey :Yēēsu ng'al alak chēē chaang' chēbo kwōng'uut kuboonto keey rubiikyii. Māsirootiin :ng'aleechaata ām kitaabuuni.

³¹ Nteenee /kikeesir ng'aleechu, soochamte kule *Kāārārookiintēēt :Yēēsu anku Lakwataab Yēyiin, nyēē yoo kookaasee keey, +mōōnyōōru soboon-taab kibchuulyo.

21

Tēkiisyēētaab burburiinēk nyēbo āyēēng' nyēbo kwōng'uut

¹ Nto mii yoo, kōōboorchii keey :Yēesu subak rubiikyii alak chēē kimii yoo bo Tōōliilēētaab Tibeerya.*

² Rubiichooto ku: Simōōni nyoo /kikēēkuurēē Bētērō, Toomaas Kibsārāmiin, Nāātānyēēl nyoo bo Kaana ām Kalilaaya, wērikaab Sebetaayo āk rubiik alak āyēēng'.

³ Kumwoochi :Bētērō chuut kule, “Murēchu, +mawaatechaate :anii burburiinēk.” Kulē :chuut, “Keebeete keey tukul.” Yooto kulaany :bichoo mwēēnkēēt ānkubokutēkiis. Nteenee manaanam kiy kwēēmowuunooto.

⁴ Nto yu mākumwook :asiista, kimii :Yēesu kēēyyoonyēē sakaramteet, nteenee kimēēnkētē :rubiik kule ki inee :nyooto.

⁵ Yooto kukuurchi :Yēesu bichoo kule, “Wērikēy, manoonam burburyoo?” Kuwāl :chuut kule, “Wooneet!”

⁶ Kumwoochi :Yēesu kule, “Ōwiirchi nēētiit kusyeb āwutaab taay nyēbo mwēēnkēēt. +Moonamee yooto burburiinēk.” Yooto kuwiirchi :bichoo nēētiit tōōliil. Nto bērē kōōchuut, kimēētākōōmuuchē kuuyu kikiikunam burburiinēk chēē chaang' miisin.

⁷⁻⁸ Yooto, kumwoochi :rubiintonoo kichāmē :Yēesu Bētērō kule, “Mokoryoontēēt :nyooto!” Kusirinyē :Bētērō sireenyii bakeenke ankumootee

---

* **21:1** /Kikēēkuurē subak Tōōliilēētaab Tibeerya kule Tōōliilēētaab Kalilaaya. **21:2** Māārko 1:19-20; Yoowa. 1:41-42; 20:24; 1:45-46
21:4 Luuka 24:16; Yoowa. 20:14 **21:6** Luuka 5:4-7

keyy kābuutiit ānkōōroonchinē tōōliil sukuriiboote nēētiit. Kimā lōō :yooto ām sakaramteet nteene kimāchē kuyitē miitaanik bokol akeenke.† / Kikiirēētoot mwēēnkēēt ākoy sakaramteet kōōchuutootē nēētiit nyēē kikinyiy :burburiinēk.

⁹ Yu kāng'ēētyēē :bichoo tōōliil, kukas āng'oong'tiit nyēē king'āsyānē. Kimii :mukaatiinek yooto ākoo burburyoontēēt nyēē kiwaatanaat.

¹⁰ Kumwoochi :Yēesu bichoo kule, “Ōyibu baa, burburiinēchoo alak choo kātōōnāmē.”

¹¹ Kōōchuutoon :Bētērō nēētiinoo kikiikunyiy :burburiinēk chēē wōōyēch ākoy sakaramteet. Kiyitē :burburiinēchoo bokol akeenke āk konom āk sōmōk. Ānkoo ki chaang' :burburiinēchoo nyēē tyaa, mānāāng'ēti nēētiit.

¹² Kumwoochi :Yēesu rubiichoo kule, “Boochur kuut.” Kisēw :rubiik kule ki Mokoryoontēēt. Kinyōkōriitu kuteebee kule inee ku ng'oo.

¹³ Yu kāākōōbuur, kōōnēm :Yēesu mukaatiinek āk burburyoontoonoo ānkubchēchinoot rubiichooto.

¹⁴ Nyēbo sōmōk :nyiitēnyi kōōboorchinē keyy :Yēesu rubiikyii kuchakee yoo king'ēētēē meet.

Kikuur :Yēesu Bētērō subak kurub inee

¹⁵ Yu kāākwoomiis, kuwēeto :Yēesu Bētērō komos‡ ankuteebee kule, “Simōōni araab Yoowaana, ichāmoo :inyiing' man kusiir wōlēē chāmtoo :chuut?” Kuwālchi :Simōōni Yēesu kule, “Inkēt :inyiing' oō, Mokoryoontēēt kule āchāmiing' :anii.” Kumwoochi :Yēesu kule, “Ikēēmē kuuchiikyuu.”

† **21:7-8** Imuuchāktōōs kōōbooru :yuutēyu kule kimā chaang' bēēko.

21:7-8 Mat. 14:29; Yoowa. 13:23 **21:13** Māārko 6:41; 8:6; Yoowa. 6:11 ‡ **21:15** I-ārōoru :kērēywoontēētaab tibtem yuutēyu nyēē karaam.

16 Kumwoochi :Yēesu Bētērō nyēbo āyēēng' kule, “Simōōni araab Yoowaana, ichāmoo :inyiing' man?” Kuwālchi :Bētērō kule, “Inkēt :inyiing' oō, Mokoryoontēēt kule āchāmiing' :anii.” Kumwoochi :Yēesu kule, “Iriib kēēchiirēkyuu.”

17 Kumwoochi :Yēesu subak Bētērō nyēbo sōmōk kule, “Simōōni araab Yoowaana, ichāmoo :inyiing'?” Yooto kung'woonchi :Bētērō kuuyu ka-teeb :Yēesu areet sōmōk kule, “Ichāmoo :inyiing'?” Kiwālchi :Bētērō Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, nto yu inkētē :inyiing' kiy ake tukul. Inkētē kule āchāmiing' :anii.” Kuwālchi :Yēesu kule, “I-ake kēēchiirēkyuu.”

18 !Kāamwoowuung', yoo kiimining', 'kiisirinyē sireeng'uung' ankiimoot keey ānkiwē wōlēē 'keecham. Nteenee yoo 'keeyoosiitu, +/ mākēēkērchiing' koong' itōrōōr āwunnyēk, kusiring'uung' :chiito ake sireeng'uung' ānkumōōtuung', nto yityo kuyibing' wōlēē -mēēmāchē.”

19 Kimwooy :Yēesu kuu nyooto kōōbooru meet nyēē kimākunyōōr :Bētērō sukōōtōrōōrākoy :Yēyiin. Nto mii yoo, kumwoochi :Yēesu Bētērō kule, “Irub-waa.”

Yēesu ākoo rubiintēēt nyiin ake

20 Nto bērē kulē :Bētērō, kumii :rubiintonoo kichāmē :Yēesu kuwēētii wōlēē miitē :icheek. Rubiintonoo nyoo kitiing'tooy keey Yēesu ām bēsyoonoo /kikyoomiisyē sukutēēbēē Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, ng'oo :nyēē makuchaamtiing'?”

21:17 Mat. 26:33-35; Yoowa. 13:37-38; Yēyuut. 20:28; 1Bēt. 5:2

21:18 2Bēt. 1:14 21:19 Yoowa. 13:36 21:20 Yoowa. 13:23

21 Yooto kuteebee :Bētērō Yēesu kule, “Mokoryoontēēt, nto murooni?”

22 Kuwālchi :Yēesu kule, “Yēetyēēchiing' nee nto kāālē :anii kuminy :murooniitēnyi ākoy bēsyēēt nyēē āchōōnēē :anii? Irubwaa :inyiing' kityō.”

23 Lētuunoo kuyityi :ng'aleek wōlēē kimii :bi-ikaab Kiriistō, kule ng'aleechaa kimwooyē :Yēesu kiibooru kule mēēbērē makume :rubiintonoo kichāmē :Yēesu. Nteenee mēēbērē kikumwooy :Yēesu kule māmēē :chiichoo. Kimwooy buch kule, “Yēetyēēchiing' nee nto kāālē :anii kuminy :murooniitēnyi ākoy bēsyēēt nyēē āchōōnēē :anii?”

Ng'ālyoo nyēē /kikēētāsyi

24 Rubiintoniitēnyi nyoo kimwoowu ng'aleechu, ānku inee :nyi kisirē ng'aleechu. Kiinkētē :acheek kule bo man :kiyēē kimwooy.

25 Lēyyē, chaang' :ng'aleek miisin chēē kiyey :Yēesu. Nto /kikikeesir ng'aleechaa tukul, nto kinyiitē :kitaabuun kōōr kumukuul!

Biibilya Nyēē Tiliil
New Testament in Sabaot (KE:spy:Sabaot)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sabaot

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9966002030

The New Testament

in Sabaot

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

c68c9dca-518f-544b-a52e-82240cf64928